

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 23.

Tisdagen den 1 april.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk överenskommits, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas onsdagen den 9 i denna månad på förmiddagen, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 24 dennes kl. 1 e. m., därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då föreliggande godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komma att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 2.

Justerades protokollen för den 24 och den 26 nästlidna mars.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 513 av herr *Olsson* i Mora *m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 514 av herr *Laurin*;

nr 515 av herr *Lövgren m. fl.*; och

nr 516 av herr *Kilbom m. fl.*;

till bankoutskottet motionen nr 517 av herr *Hage*; samt

till särskilda utskottet motionen nr 518 av herr *Andersson* i Grimbo *m. fl.*

Vid härpå skedd föredragning av motionen, nr 519, av herr *Lövgren m. fl.* om anslag till understödjande av lantarbetarnas, skogs- och flottningsarbetarnas samt fiskarens fackliga organiserande begärdes ordet av *Ang. återkallande av en motion.*

Herr *Lövgren*, som yttrade: Herr talman! Sedan jag erhållit upplysning därom, att ifrågavarande motion nr 519 av formella skäl anses icke kunna anknytas till Kungl. Maj:ts propositioner nr 266 och 268 och följaktligen icke heller kan remitteras, anhåller jag att få återtaga densamma.

Häruti instämde herrar *Hage*, *Västberg* och *Olsson* i Rödningberg.

Den av herr *Lövgren* och hans medmotionärer gjorda anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 18 och statsutskottets utlåtanden nr 80—85.

§ 5.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 19, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkterna 3) och 5) i utskottets betänkande nr 16 i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxeförordning och tulltaxa.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 6.

Härefter föredrogs första lagutskottets memorial, nr 17, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om testamente m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

Slutligen föredrogs, men blevo ånyo bordlagda andra lagutskottets utlåtanden nr 15—17 och 19—22 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Carlström* och *Pehrsson* i Bramstorp, nr 520, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, angående uppförande av nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m.;

herr *Dahlén m. fl.*, nr 521, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 255, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

herr *Bergström* i Hälsingborg, nr 522, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 253, angående åtgärder i anledning av Markaryd—Veinge järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten;

herr *Lundquist* i Rotebro, nr 523, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 238, angående medgivande att med Danmark träffa överenskommelse beträffande isbrytningen i Öresund samt vissa angränsande farvatten;

herr *Eriksson* i Stockholm, nr 524, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 202, angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader;

herr *Olsson* i Golvvasta, nr 525, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 251 framlagda förslag angående uppdelning av kronoegendomen $\frac{1}{4}$ mantal Skogsbo nr 1 i Uppsala län;

herr *Hage*, nr 526, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 246, angående upphävande av förbud mot skatteköp i vissa fall;

herr *Hansson* i Stockholm m. fl., nr 527, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen); och

herr *Lindqvist* i Halmstad m. fl., nr 528, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 266, angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smör-exportens befrämjande.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets

utlåtande nr 5, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; samt

memorial:

nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckta motioner om anslag till svenska eldbegängelseföreningen; och

nr 79, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till försäkringsinspektionen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bostadsrättsföreningar m. m.; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin;

jordbruksutskottets memorial, nr 33, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, med anledning av väckt motion angående beredande av bidrag till i utlandet varande värnpliktiga för resa till och från lagstadgad värnpliktstjänstgöring.

§ 10.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal av vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar m. m.; och

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av staten åliggande kommunala och andra utskylder för vissa försvarsväsendets fastigheter.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Alströmer* under 5 dagar från och med denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 2 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes två till kammaren inkomna sjukbetyg så lydande:

Herr riksdagsmannen i andra kammaren herr Anders Norsell, har vid undersökning denna dag befunnits lida av njurinflammation samt är på grund därav oförmögen att delta i riksdagsarbetet, vilket härmed intygas på heder och samvete.

Karlstad den 29 mars 1930.

A. Högström,
leg. läkare.

Att riksdagsmannen Gunnar Persson i Falla den 31 mars 1930 genomgick en operation i näsan och halsen och på den grund under en konvalescenstid om 14 dagar är förhindrad att delta i riksdagsarbetet intygas,

Stockholm den 1 april 1930.

Gunnar Holmgren,
professor, leg. läkare.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 520 av herrar *Carlström* och *Pehrsson* i Bramstorp;

nr 521 av herr *Dahlén m. fl.*;

nr 522 av herr *Bergström* i Hälsingborg; och

nr 523 av herr *Lundquist* i Rotebro;

till bankoutskottet motionen nr 524 av herr *Eriksson* i Stockholm;

till jordbruksutskottet motionen nr 525 av herr *Olsson* i Golvvasta;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 526 av herr *Hage*; och

nr 527 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*; samt

till särskilda utskottet motionen nr 528 av herr *Lindqvist* i Halmstad.

§ 3.

Statsutskottets härpå föredragna utlåtande nr 5 bordlades åter.

§ 4.

Vidare föredrogs vart för sig statsutskottets memorial:

nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckta motioner om anslag till svenska eldbegängelseföreningen; och

nr 79, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till försäkringsinspektionen.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 5.

Första lagutskottets utlåtanden nr 18 och 19, som nu föredrogs, blevo ånyo bordlagda.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial, nr 33, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till jordbruksdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 8.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om val till riksdagens andra kammare; och begärdes ordet därvid av

Ang. ifrågasatt ändring i lagen om val till riksdagens andra kammare.

Herr **Schött**, som yttrade: Herr talman! Föreliggande motion har ju av utskottet på ett synnerligen mildt sätt avfärdats — jag vill icke säga avlivats, enär man kan läsa mellan raderna i utskottets utlåtande ett »välkommen åter» med motionen till en kommande riksdag. Det berättigade i motionen tycks också åtminstone indirekt erkännas av utskottet, då man finner förslaget böra upptagas till en ingående prövning. Men varför har icke utskottet sökt åstadkomma denna prövning nu? Härför uppgivas tvenne skäl. Dels åberopas, att riksdagens skrivelse i föl angående skydd för partibeteckningar ger anledning att förvänta en kungl. proposition till en kommande riksdag. Det andra skälet är, att något behov av en *omedelbar* ändring i av motionärerna angiven riktning i varje fall icke synes föreligga och att därför med en närmare prövning av ifrågavarande spörsmål lämpligen bör anstå.

Vad det första skälet beträffar, synes det mig, att detta icke bort hindra en saklig prövning av motionen, enär frågan om bestämda personliga suppleanter icke torde ha något som helst att skaffa med frågan om partibeteckningen. Vare sig de nuvarande bestämmelserna om partibeteckning komma att gälla eller nya skola införas, inverkar detta ingenting alls på förslaget, att valmännen skola erhålla rätt att även vid val till riksdagens andra kammare på ett tillfredsställande sätt ordna frågan om suppleanterna. Det andra skälet för uppskov — att något behov av en *omedelbar* ändring icke föreligger — synes med andra ord betyda, att utskottet menar, att något val till andra kammaren icke

Ang. ifråga-
satt ändring
i lagen om val
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

kommer att äga rum förrän 1932 och att därför ingen brådska är behöfvlig; frågan kan lika bra avgöras vid nästa års riksdag eller t. o. m. år 1932. Här-
emot vill jag endast erinra, att varken utskottets ledamöter eller några av oss
andra kunna vara absolut förvissade om att val icke komma att inträffa före
år 1932. För övrigt är det en gammal god regel, som säger, att vad som kan
göras i dag, bör icke uppskjutas till i morgon.

Jag har intet yrkande, herr talman, men jag vill uttala den förhoppningen,
att då motionen nästa år återkommer till konstitutionsutskottet, den må kom-
ma i åtnjutande av en saklig prövning, oberoende av en eventuell kungl. propo-
sition angående skydd för partibeteckningar.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 80, i anledning av riks-
dagens år 1929 församlade revisorers berättelse angående verkställd gransk-
ning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och för-
valtning för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. vatten-
ledningen vid
4. flygkårens
etablissemang
å Frösön.

Punkten 2, angående vattenledningen vid 4. flygkårens etablissemang å
Frösön, föredrogs. Därvid anförde:

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! För fjärde flygkåren i Östersund
beviljade riksdagen dels 1927 och dels 1928 anslag utgående för vattenledningar
m. m. och en ångcentral med badinrättning med ett belopp å tillsammans 391,000
kronor. Kontraktet avslöts med en firma, och då vattenledningen var färdig,
skulle den avprovas under närvaro av ombud för flygstyrelsen. Det är ganska
anmärkningsvärt emellertid, att denna avprovning skedde innan vatten var på-
släppt i vattenledningen. Någon tid därefter visade det sig, att vattenlednin-
gen icke höll trycket, utan det ena röret efter det andra sprang sönder. Flera
rör ha också fått lagas eller ersättas med nya. Då vattenledningen alltså icke
fungerade, fick flygkåren på Frösön hämta vatten med hästar under måna-
der, något som medförde en kostnad av icke mindre än 3,580 kronor, och för
att manskapet skulle erhålla de bad, som voro berättigade, fick man använda
bilskjutsar till Östersund för en kostnad av icke mindre än 3,700 kronor.

Statsrevisorerna, som erhållit ett meddelande om, hurudan ställningen var på
Frösön, beslöt att den avdelning, för vilken jag satt ordförande, skulle resa
till Frösön för att undersöka förhållandena. Kärchefen visade oss vid vår an-
komst, huru rören sprungit sönder på grund av att de delvis voro tunna och
ganska ojämna. Någon annan förklaring till vad som skett, än att rören icke
motstått trycket, kunde icke lämnas. Kontraktet föreskrev, att ledningen skulle
provas under 20 atmosfärers tryck, men entreprenörens ombud hade icke vågat
gå med på detta. Kärchefen nedsatte då anspråket till 15 atmosfärer, men icke
ens då vågade ombudet vara med på en avprovning, utan man höll sig vid ett
tryck av 9.6 kg., och det blev ändå ett läckage av vissa minutliter. Det är
otänkbart, att detta bör få lämnas utan anmärkning, och statsutskottet under-
stryker också, att *flygstyrelsens tillvägagångssätt är mycket anmärkningsvärt*
i denna sak. Särskilt är det minst sagt oförsvarligt, att man provar en led-
ning — som enligt kontraktet skulle vara i fullgott skick — *innan vatten bli-
vit påsläppt*.

Emellertid skulle enligt vederbörande kontrakt av den 30 juli 1928 arbetet vara slutfört senast den 31 december 1928, och det ålåg entreprenören att under en tid av två år från arbetets avsynande och godkännande ansvara för dess goda beskaffenhet, varjämte före ansvarstidens utgång besiktning skulle förrättas för utrönande av möjliga bristfälligheter, som borde av entreprenören och på hans bekostnad avhjälpas; entreprenören skulle ock inom tid, som av flygstyrelsen bestämdes, ha avhjälpt bristfälligheterna vid äventyr, att flygstyrelsen på hans bekostnad själv finge utföra reparationsarbetena i fråga. Ledningen avsynades den 17 december, och därifrån skulle då ansvarstiden beräknas. Revisorerna hade vid sitt besök i Östersund särskilt framställt krav på att entreprenören skulle vara ansvarig längre tid än kontraktet föreskrev, så att staten vore säkerställd vid eventuella nya sprickor å ledningarna. Flygstyrelsen har emellertid icke utsträckt ansvarstiden längre än cirka 2 1/2 månad, d. v. s. från dec. 1930 till den 6 mars 1931. Det vore ju väl, om ledningen kan hålla stand och fylla sin uppgift; i så fall är ingen olycka skedd. Men statsrevisorerna ha velat, att staten skulle ha ryggen fri, och därför ha vi gjort denna anmälan, vilket lett till att flygstyrelsen av statsutskottet fått det betyget, att utskottet finner de åtgärder, som flygstyrelsen vidtagit, *vara i hög grad anmärkningsvärda*. Ansvariet vilar sålunda på flygstyrelsen. Utskottet har endast velat till riksdagen omförmåla detta förhållande, och det kan icke falla mig in att nu göra något yrkande, men jag har velat å statsrevisorernas vägnar förklara, att vi å vår sida fullgjort den plikt, som ålåg oss vid undersökningen. Herr talman, jag har intet särskilt yrkande.

Ang. vattenledningen vid 4. flygkårens etablissement å Frösön.
(Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Statsutskottets första avdelning, som haft i uppdrag att granska revisorernas berättelse, har ingående sysselsatt sig med detta synnerligen bedrövliga spörsmål, och det rådde icke den ringaste meningsskiljaktighet inom avdelningen om att flygstyrelsen handhaft denna sak på ett sätt, som är alldeles särskilt anmärkningsvärt. Man har anledning uttala den förhoppningen, att ämbetsverket verkligen utför sitt arbete på ett från statsnyttans synpunkt riktigt sätt och vidtager de åtgärder som äro behöfliga, så långt det nu kan gå i detta speciella fall. Det bör sägas ifrån, att så bör man icke handhava statens medel, som här skett.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag hade hoppats, att herr Törnkvist skulle ha tillagt utöver utskottets yttrande, att utskottet velat uttala den förhoppningen, att flygstyrelsen, innan ansvarstiden utgått, skall låta kontraktsenligt prova ledningen under 20 atmosfärers tryck, så att man får se, om kontraktets förpliktelser blivit uppfyllda.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Punkterna 3—5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Ang.
En per mille-
fonden.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 10*, angående En per mille-fondens användning, yttrade:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Under denna punkt har jag fogat ett tillkännagivande, att jag icke delar utskottets uppfattning. Tillkomsten av den s. k. En per mille-fonden förefaller icke ha varit så synnerligen genomtänkt eller byggd på några hållbara grunder. I en förordning 1794 om allmän nederlagsfrihet å utländska varor i Göteborg bestämdes, att man skulle uttaga vissa belopp vid in- och utförsel av sådana varor, varav skulle bildas en fond, som skulle användas för »allmänna byggnader i Göteborg, hörande till militäriska behov och stadens försvar». Redan 1813 upphörde man dock att tillföra denna fond medel. Sedan dess ha medlen fonderats genom åren, och först i slutet av århundradet tog man en större summa i anspråk för försvarsändamål i Göteborg. Nu ha revisorerna ansett, att de medel, som återstå — en summa av 77,000 kronor — icke böra ligga oanvända utan skola tagas i anspråk för något statsändamål, för statsregleringen. Utskottet gör därvid gällande, att med hänsyn till att fonden ursprungligen hade till uppgift att tillgodose »militäriska behov» i Göteborg, skulle man vara moraliskt förpliktad att anslå ifrågavarande medel till något sådant behov i Göteborg. Jag vill då allenast erinra om att på grund av den korta tid, varunder man uttog medel för att bilda denna fond, kom fonden egentligen icke att tjäna något militärt ändamål. Det var först nära 100 år efter sin tillkomst, som fonden lättades på en del medel, varigenom ett militärt ändamål kom att tillgodoses på sätt som jag nämnt. Jag har i motsats till utskottet ansett, att man icke skulle, när nu pengar från fonden tagas i anspråk för statsregleringen, fastslå, att dessa nödvändigt skulle användas för underhåll av Älvsborgs fästning. Utskottets uttalande kan mycket väl tolkas så, att fästningen skulle erhålla ett extra anslag utöver vad som kan motsvara det normala behovet under huvudtiteln. Vål kunna fondens medel användas till ett militärt ändamål, men då skola dessa medel ersätta tillgångar, som eljest skulle ha hämtats från annat håll. Gör man så, har jag för min personliga del icke så mycket att erinra mot utskottets utlåtande.

Jag har icke velat framställa något yrkande utan bara uttalat vad som ligger bakom min avvikande mening.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Denna fråga är av jämförelsevis liten räckvidd. Ifrågavarande fond har obestriddigen tillkommit för att användas till Göteborgs försvar. Om man nu finner, att man icke längre vill ha denna fond för framtiden, bör man naturligtvis slutbegagna fondens medel för det ändamål, för vilket den tillkommit. Det är också ett obestriddigt faktum, att Älvsborgs fästning är dyrare i underhåll än man beräknat, och då är det väl helt naturligt, att man i första rummet bör anlita de medel, som äro avsatta just för försvar av Göteborg, och först i andra rummet anlita fjärde huvudtitelns medel för denna sak. Under sådana omständigheter yrkar jag bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Det är riktigt såsom den föregående talaren sade, att detta inte är någon stor fråga, men då den tidigare varit föremål för riksdagens prövning vid olika tillfällen, ha statsrevisorerna ansett tiden vara inne att överföra denna fond till något statsändamål. För fullföljande av den tanke, som ligger bakom donationen, ha statsrevisorerna även ansett det riktigt att medlen överföras så, att de komma att användas till bevästande av Göteborgs stad eller till dess försvar. Då jag i likhet med

statsutskottets majoritet delar denna uppfattning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang.
En per mille-
fonden.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 11—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14 och 15.

Lades till handlingarna.

Sedan *punkten 16*, angående beräkningen av nettoinkomsterna å vissa inkomsttitlar i staterna för universiteten i Uppsala och Lund, härpå föredragits, anförde

Ang. vissa
inkomsttitlar
i staterna för
universiteten
i Uppsala och
Lund.

Herr **Osberg**: Herr talman! Jag tror, att de flesta av oss här i kammaren äro statsrevisorerna tacksamma för att de gjort en bestämd erinran emot universitetens bokföringsväsende, särskilt i vad gäller universitetens egendomsförvaltning. Det är väl ändå ett ganska egendomligt redovisningsväsende, som kommer till synes beträffande denna egendomsförvaltning, i synnerhet vid Uppsala universitet. Jag har, herr talman, tillåtit mig att vid ett föregående tillfälle yttra mig i detta spörsmål, och jag vill här endast ytterligare framhålla, att universitetet i Uppsala vid bokföring av inkomsterna från sina jorddomäner — och det är ju egentligen detta, som föranlett statsrevisorerna att göra anmärkning — upptagit dessa till endast 65,460 kronor. Statskontoret, som gjort anmärkning häremot, säger i sitt yttrande, att överskottet härpå i medeltal för de fyra sistförflutna budgetåren uppgått till omkring 205 procent. Vidare har ju Uppsala universitet också underskattat inkomsterna av sina skogsdomäner. Det är kanske främmande för de flesta av kammarledamöterna, vilket system, som beträffande egendomsförvaltningen tillämpats vid Uppsala universitet, och det är inte att undra på, att universitetet använt ett sådant system, när man vet, att det bedriver en verksamhet så att säga bakom riksdagens rygg. Det är nämligen vanligt, att det varje år tillskansar sig nya jordområden och lägger dem till de förut innehavda stora jorddomänerna. Det är naturligtvis fullkomligt oriktigt, att ett sådant förfarande skall få fortgå utan att bli påtalat. Det är nämligen på det sättet, att riksdagen i realiteten undan för undan donerar jorddomäner till Uppsala universitet, och det tillgår på det sättet, att universitetet beräknar en mindre inkomst än det egentligen har, och så skall riksdagen fylla den brist, som uppstår. Ett sådant förfaringssätt kan väl knappast anses vara överensstämmande med en just bokföring. Det rätta vore väl, att man låte den riktiga summan varje år komma till synes och sedan efter en översikt av det hela framkomme till riksdagen med begäran om medel, som härutöver äro erforderliga. Det är säkerligen ingen i kammaren, som vill komma universiteten till livs, men man fordrar, att det skall vara reda och ordning även beträffande deras bokföring.

Detta gör att vi böra vara tacksamma mot statsrevisorerna, för att de bragt denna fråga på tal. Jag hoppas, att de kommande statsrevisorerna inte skola smeka detta ärende med några silkeshandskar utan gå till botten med det, så att riksdagen är från år vet, vilka anslag, som skola beviljas dessa universitet.

Herr talman! Jag har för tillfället icke något yrkande, men jag hoppas, att det åstadkommes en rättelse i denna sak och att riksdagen får siffrorna sådana de böra presteras för riksdagen.

Vidare yttrades ej. Punkten lades till handlingarna.

Ang. särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster. **Punkten 17**, angående värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.

vissa
lärartjänster.

Uti förevarande revisionsberättelse hade revisorerna meddelat, att till åtskilliga vid de allmänna läroverken anställda befattningshavare utginge såsom en avlöningsförmån avkomsten av vissa hemman samt av donationer eller andra såsom särskilda fonder förvaltade tillgångar, samt att vid företagen undersökning befunnits, att ifrågavarande förmåner upptagits i statsliggaren till värden, som i flertalet fall väsentligt understeg de i verkligheten utgående; och hade revisorerna velat fästa riksdagens uppmärksamhet å berörda förhållande.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning av frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av de av kronan till de allmänna läroverken gjorda förläningar av hemman och andra donationer;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar i från och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vunnas mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de till de allmänna läroverken lämnade donationer; och

c) besluta, att från och med budgetåret 1930/1931 dyrtidstillägg av statsmedel icke skulle utgå till rektor vid högre allmänna läroverket i Malmö.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius, Widell, Bergqvist, N. J. Martin Svensson, Asplund, P. Albert Bergström, Ernfors, Wiklund, Olsson* i Blådinge, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp, vilka ansett att mom. b av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar i från och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vunnas mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de av kronan till de allmänna läroverken lämnade donationer.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Holmgren**: Herr talman! De donationer, som under årens lopp blivit gjorda till fromma för vårt bildningsväsende, äro av två väsentligt olika slag. Det ena är de allmänna, d. v. s. sådana donationer, som grunda sig på gåva från stat eller kommun. Det andra är de enskilda eller sådana, som tillkommit på grund av att enskilda medborgare velat skänka ett kapital, vars avkastning skall användas som stöd och uppmuntran åt bildningssträvandena i allmänhet eller inom ett speciellt område.

Jag vill minnas, att det var vid 1918 års riksdag, som riksdagen råkade besluta, att vid uträkning av vederbörandes avlöningsförmåner skulle från dragas de belopp, vartill avkastningen av givna donationer uppgick, varvid man skulle beräkna donationernas avkastning till de belopp, vartill de upptagits i statsliggaren. Det är ju uppenbart, att riksdagen har full rätt att fatta ett sådant beslut, när det gäller de donationer, som äro skänkta av kronan, men i fråga om övriga donationer synes det mig vara mer än tvivelaktigt, huruvida ett sådant beslut verkligen är lagligen grundat. Jag vill till och med säga, att det är ganska uppenbart, att det inte är i överensstämmelse med gällande rättspraxis, och att sålunda en process emot kronan på denna punkt skulle kunna komma att leda till en lycklig utgång för kärandeparten. Det är väl ändå uppenbart, att det måste betraktas såsom en kränkning av donators förordnande, då man avdrager från de författingsenliga löneförmånerna

de belopp, vartill hans donations ränteavkastning uppgår. Ty vi kunna väl ändå vara överens därom, att donators avsikt med donationen naturligtvis varit, att de löneförmåner, som äro förknippade med en viss lärostol, inte äro tillräckliga för det avsedda ändamålet och att donator därför velat, att innehavaren av denna lärostol utöver dessa löneförmåner skulle få ett plus.

*Ang. särskilda
förmåner,
förenade med
vissa
lärartjänster.
(Forts.)*

Det är ju uppenbart, att det allmänna inte har någon som helst skyldighet att mottaga alla donationer, som erbjudas, men har man mottagit en donation, är det väl inte blott en moralisk utan jämväl en klar och tydlig juridisk förpliktelse att noggrant ställa sig till efterrättelse de föreskrifter och bestämmelser, som finnas fogade vid donationen. Våra bildningsanstalter ha ju förr i världen i allra största omfattning kunnat uppehålla sin verksamhet tack vare donationer, och jag får för min del säga, att det vore mer än beklagligt, om allmänhetens intresse för vårt bildningsväsende på grund av ett sådant riksdagsbeslut inte vidare skulle taga sig uttryck i form av donationer. Jag anser, att häri ligger en fara, större än vi måhända kunna tänka oss.

Statsutskottets hemställan på denna punkt innebär utan tvivel en skärpning av de enligt min mening rättsvidriga förhållanden, som hittills tillämpats. För närvarande är det ju så, att när man avdrager donationens avkastning, beräknar man denna avkastning till de belopp, varmed den uppföres i statsliggaren, oavsett det faktiska förhållandet, att avkastningen i realiteten är större än vad som finnes uppfört i statsliggaren. Hittills ha sålunda vederbörande fått något tillskott utöver sina författningsenliga avlöningsförmåner, ehuru detta tillskott varit vida mindre än donator från början avsett att det borde vara.

Genom ett bifall till den reservation, som är fogad vid denna punkt, kommer man visserligen ingalunda att undanröja de missförhållanden, som jag här påtalat, men man kommer åtminstone att förhindra, att rättskränkningen blir större än vad den hittills råkat bli.

Herr talman! På grund härav yrkar jag för min del avslag på utskottets såväl motivering som hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Med herr Holmgren förenade sig herrar *Persson* i Fritorp, *Pehrsson* i Göteborg, *Björck* i Kristianstad och *Christenson*.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Det är ju nästan litet egendomligt med dessa många nu gjorda instämmanden i herr Holmgrens anförande, som i likhet med detta gå ut på att råda såväl statsrevisorerna som statsutskottet att ej respektera riksdagens beslut. Då ett riksdagsbeslut föreligger, bör man väl ändå respektera detta och vad däri bestämts till dess att riksdagen ändrat sitt beslut. Detta egendomliga har jag så mycket större skäl att anse, som de flesta av de statsutskottsledamöter, som instämt i herr Holmgrens anförande, redan i utskottet fingo klarhet i att först sedan riksdagen upphävt ett beslut kan ändring vidtagas i detta fall med behandlingen av dessa donationsmedel.

När herr Holmgren säger, att det är tvivelaktigt, huruvida det är riktigt att man använder donationsmedel till avlöningar, får jag säga, att varken statsrevisorerna eller statsutskottet begärt, att en ändring i den ena eller andra riktningen omedelbart skall träda i tillämpning, utan endast att en skyndsam utredning på detta område måtte verkställas. Det är någonting helt annat. Finner Kungl. Maj:t det framgå av utredningen, att det inte är berättigat att taga av dessa medel för ifrågavarande ändamål, förelägger Kungl. Maj:t riksdagen detta, och då blir en ändring gjord. Till dess torde det emellertid vara bäst att låta det fortgå som hittills därest det inte i vederbörande donationsbrev uttryckligen står, att donationen skall tillkomma utöver den lön, som

*Ang. särskilda
förmåner,
förenade med
vissa
lärarbättnings-
tjänster.*

(Forts.)

riksdagen har beslutat för en viss tjänst — ty finnes något sådant utsagt, bör det respekteras. Men å andra sidan kan det väl inte vara rätt, att en lärare eller rektor vid ett läroverk skall sitta med kanske dubbelt så stor inkomst som en kamrat med kanske både högre betyg och längre tjänstetid. Det torde i lindrigaste fall vara ett förbiseende, när det gällt arrendeuppskattningen av dessa arrenden, som skett i vissa fall för så länge sedan som år 1888, att man lagt dessa värden till grund i stället för senare värderingar av hemmanen och deras avkastning. Det är en skriande orättvisa, som här begåtts, och revisorererna voro enhälligt av den meningen, att här måste en utredning ske för att rättvisa skall skipas. Jag förstår inte, huru man, innan riksdagen ändrat sitt beslut, kan vilja söka förmå riksdagen att göra uttalanden, som icke gärna kunna tillämpas före den utredning som är behöfvig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det har berättats i annat sammanhang att det på sin tid fanns i Härnösand en gammal lektor eller adjunkt, som hade donerat en summa pengar till sin efterträdare, vilken för avkastningen av donationen hade att varje år äta en middag till donators ära. Jag vet inte precis, hur stor donationen var, men avkastningen utgjorde 7 kronor 50 öre om året, och räknar man då med 5 % ränta, så uppgick väl donationen till 150 kronor. Nu är det ju självfallet, att ett försök att konfiskera en sådan donation är upprörande i allra högsta grad, ty har man för eviga tider köpt sig en årlig själamässa i form av en middag, så bör väl också denna middag få avätas av efterträdaren. Emellertid bör ju icke i ett fall sådant som detta staten bära skulden; åtminstone anser jag för min del, att efterträdaren på en sådan förnämlig post borde, oavsett om han får se något av de 7 kronor 50 öre eller icke, likväl aväta en middag för detta belopp till en sådan donators minne.

Detta exempel har anförts i annat sammanhang, men jag tycker det är på sin plats att nämna det här. Om det vore fråga om att staten skulle konfiskera donationer, som lämnats för undervisningens säkerställande, då skulle frågan ligga till så som herr Holmgren, min ärade bankkamrat, gjort gällande, men nu är det ju allom bekant, att staten gått in för att garantera undervisningens trygghet över hela linjen. Staten har gått in för att garantera lärarlönerna, staten och kommunerna tillsammans ha gått in för att garantera lokaler, och det allmänna överhuvud har gått in för att säkerställa undervisningen. För staten är det sålunda ett verkligt intresse att se till att de skilda lärarbefattningarna icke avlönas på ett olika sätt, så att t. ex. en dugande lärare, som icke har förmånen att ha sin befattning i en skola, där förefintligheten av en donation skulle medge en viss högre avlöning, skall ha mindre lön än en kanske mindre kvalificerad lärare, som har turen att tjänstgöra på en plats, där en sådan förmån finnes.

Det är märkligt, att de herrar, som nu äro motståndare till de åtgärder statsrevisorerna förordat och statsutskottet här föreslår, vilja driva sin mening på det sätt de gjort. Ty i deras spår reser sig då närmast det spörsmålet: Kan icke riksdagen med hänsynstagande till de inkomster från här nämnda donationer, som den eller den läraren har, vid fastställandet av lön för en sådan lärarbefattning räkna med detta förhållande och alltså icke bry sig om någon indragning av donationerna? Saken blir praktiskt taget densamma: staten garanterar lönerna. Men då bör väl staten också rimligtvis få tillgodogöra sig de donationer, det stöd och den hjälp åt undervisningen, som enskilda personer lämnat i gångna tider, innan staten ansåg sig ha råd att satsa pengar och lämna understöd såsom nu allmänt sker. Det är icke rimligt, mina herrar, att vi ha en statsliggare, där vissa grundbelopp, utgörande sådana här avlö-

ningsförmåner för vissa befattningshavare inom lärarvärlden, finnas upptagna, grundbelopp, som stå där officiellt, men som kanske utgöra allenast 25 % av den faktiska avkastningen av de hemman etc., från vilka dessa avlöningsförmåner härflyta. Följden blir, att endast 25 % av denna förmåns verkliga värde inräknas i lönen. Sedan skjuter staten till resten, men då det överskott, som förefinnes i de fall, där vederbörande donations värde är högre än det officiellt uppgivna grundbeloppet, kan gå upp till avsevärda belopp, så kommer detta överskott att utgöra ett tillägg till vederbörande tjänstnehavares lön. Det är icke mer än rimligt, herr talman, att riksdagen begär en sådan grund för beräkningen av dessa donationers avkastningar, att riksdagen får visshet om vad varje donation verkligen ger. Sedan blir det riksdagens sak, om den vill taga hänsyn till en större eller mindre del av det belopp, som donationen avkastar, men det är trängande nödvändigt, att vi härvidlag få riktiga uppgifter. Det är detta och ingenting annat, som det gäller i förevarande punkt, det är på det sättet, mina herrar, som detta ärende ligger till.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till statsutskottets hemställan med därtill hörande skrivelseförslag.

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! Jag skulle kunnat i det väsentliga instämma med herr Holmgren, men jag har dock velat med ett litet exempel belysa denna fråga.

Statsutskottet föreslår i punkten a) en skyndsamt utredning av frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av de av kronan till de allmänna läroverken gjorda förläningar av hemman och andra donationer, och i punkten b) vill utskottet ha ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att redan nu vidtaga sådana jämkningar i staterna för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vinnes mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de till de allmänna läroverken lämnade donationer. Här har således ingen inskränkning gjorts till enbart av kronan lämnade donationer, utan bemyndigandet gäller även de enskilda donationerna.

Man kommer icke ifrån rättsfrågan, som herr Holmgren berörde. Den påstås visserligen vara avgjord genom 1918 års riksdagsbeslut. Genom läroverksstadgan äro emellertid prebendeinnehavarna tillförsäkrade att få åtnjuta sin rätt oavkortad. Det är svårt att se, hur man skall kunna få dessa bestämmelser i överensstämmelse med det nämnda riksdagsbeslutet. Jag vill påpeka, hur orimligt det ställer sig för en prebendeinnehavare, om man strikt skall hålla på att lönedel, som skola utgå på grund av donation, skola överensstämma med den av staten fixerade slutlönen. Dessa prebendeinnehavare få ju själva vidkännas kostnaderna för utarrendering av dessa prebendehemman liksom för de förrättningar, som härav föranledas.

Jag har ett exempel som belyser, hur det kan ställa sig för en prebendeinnehavare: i det här fallet gäller det en av lektorerna i Linköping. Han skulle den 1 december 1929 enligt kontraktet ha fått lyfta 1.000 kronor från sitt prebendehemman, men han fick bara 500 kronor. Han har sedan fått lyfta ytterligare 200 kronor — detta skedde i mars — och har fått löfte om att återstoden skulle betalas den 1 april, men ännu har han inte fått pengarna, och nu är ju tiden strax inne för inbetalningen av nästa arrende. Med de förhållanden, som nu råda inom jordbruksnäringsen, är det sannolikt, att arrendatorerna få svårt att fullgöra sina skyldigheter enligt prebendekontrakten, och då löpa prebendeinnehavarna risken att först efter mycket stora svårigheter få ut sina tillgodohavanden.

Kan man jämföra de inkomster, som inflyta under dylika förhållanden, med den lön, som staten punktligt utbetalar den 1 i varje månad? Jag tycker det

Ang. särskilda
förmåner,
förenade med
vissa
lärartjänster.
(Forts.)

Ang. särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster. är orimligt att komma med krav på att dessa inkomster skola jämsställas. Nog hade det väl varit rimligt, om den utredning, som utskottet här begär, fått verkställas, innan man bemyndigade Kungl. Maj:t att vidtaga dessa ingrepp. Även reservanternas ha varit med på att ett sådant ingripande skall göras redan nu. Jag skulle därför helst ha yrkat avslag på hela utlåtandet, men då jag förutsätter, att ett sådant yrkande kommer att bli verkningslöst, skall jag i stället instämma med herr Holmgren i hans yrkande. Reservanternas ha dock tagit *någon* hänsyn till de rättssynpunkter, som böra läggas på denna fråga, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr Holmgren: Herr talman! Herr Törnkvist raljerade här över en donation, som var given till Härnösands elementarläroverk, och framhöll, att det var upprörande med en sådan donation, som gick ut på att det skulle ätas en festmiddag för avkastningen. Men, mina herrar, i själva verket är det icke detta som är det upprörande, utan det är, att en dylik institution över huvud tager emot en sådan donation. Men har man tagit emot den och lovat att följa de föreskrifter, som äro knutna vid donationen, då är man också moraliskt och juridiskt skyldig att uppfylla donators föreskrifter, och man har knappast möjlighet att komma ifrån det, om man är en hederlig karl. Jag skulle vilja se herr Törnkvist själv, om han hade donerat ett belopp till ett visst ändamål och vederbörande tagit emot pengarna och stoppat dem i sin ficka, men sedan vägrade att fullgöra vad herr Törnkvist hade bestämt. Jag tror icke, att herr Törnkvist skulle bli nämnvärt glad över att ha givit ut de pengarna.

Herr Bengtsson i Norup var inne på den tankegången, att dessa donationer, som gynna en lärostol framför en annan, naturligtvis komma att skapa orättvisa. Jag förstår både herr Törnkvists och herr Bengtssons i Norup tankegång, den är ett uttryck för den nivelleringsanda, som liksom ligger i tiden; den ena skall inte ha det bättre än den andra. Men är det icke ensidigt att uteslutande se saken ur den synpunkten? Jag skall tillåta mig att taga ett litet exempel. Poner, att vi befinna oss i en kommun uppe i Norrlands obygder, där förhållandena äro svåra och trista på alla möjliga sätt. Det är ytterligt svårt att få en duglig lärare att slå sig ner på platsen, och detta är ju också förklarligt, eftersom de skickliga lärarna naturligtvis söka sig till orter, där förhållandena äro mera gynnsamma. Då uppträder en person i trakten, som exempelvis har ett kapital, och donerar ett markområde, vars avkastning skall användas till att förbättra lönen för denna lärare, i akt och mening att en skicklig lärarkraft skall komma dit och barnen få den bästa möjliga skolundervisning som en slags compensation för de i övrigt sorgliga förhållandena där uppe. Om då staten får nys om att det finnes ett kapital, som avkastar 500 kronor, vilket belopp enligt donatorns föreskrift skall användas till förbättrad lön åt läraren, är det då riktigt, att staten, då lönen skall utbetalas, säger, att den del av lönen, som kommer på staten, skall minskas med 500 kronor, ty just det beloppet får läraren där uppe på annat sätt?

Detta är också en sak, som vi måste ha för ögonen, då det gäller att avgöra dessa frågor. En donation är och förblir en donation. Mottager jag den, är det min skyldighet att förvalta den i överensstämmelse med de föreskrifter, som donator har givit.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman, mina herrar! Jag undrar, om vi inte blåst upp denna sak till större dimensioner än den i själva verket har.

När statsrevisorerna voro inne på denna punkt och undersökte förhållandena, så funno de att de här ifrågavarande förmånerna upptagits i statsliggaren till belopp, som väsentligt understego de i verkligheten utgående. Det var med anledning härav, som statsrevisorerna gjorde sina uttalanden, där de bl. a. ytt-

rade: »Genom att vederbörande myndigheter icke tillsett, att förmånerna i staten upptagits till rätta belopp, har statsverket under de gångna åren tillskyndats avsevärda förluster, i det att avdragen å befattningshavarnas kontanta avlöningar icke gjorts till belopp, som motsvara förmånernas verkliga värden.» I detta uttalande har statskontoret instämt och sagt, att det »delar den av revisorerna uttalade uppfattningen, att det är av vikt, att rättelse omedelbart sker, och vill för sin del föreslå, att detta spörsmål upptages till avgörande oberoende av det komplex av olika lönefrågor, som överlämnats till förberedande handläggning av 1928 års lönekommitté.»

Vad är det nu, som statsutskottet här har föreslagit i anledning av revisorernas påpekande? Jo, först och främst en utredning i frågan. Skolöverstyrelsen, som har hörts över statsrevisorernas uttalande, yttrar följande, som jag skall läsa upp ordagrant efter utskottets referat:

»Skolöverstyrelsen har ansett nödvändigt, att det, vare sig genom lönekommittén eller på annat sätt, verkställdes en grundlig undersökning angående varje särskild förmåns tillkomst och ursprungliga syfte. Att utan sådan undersökning fastslå en allmän grundsats rörande ifrågavarande förmåners behandling och likformigt tillämpa denna grundsats utan hänsyn till förmånernas skiftande tillkomstsätt och syfte skulle enligt överstyrelsens mening så gott som säkert leda till rättskränkningar. I fråga om båda de sidor av förevarande ärende, som revisorerna bragt på tal, har överstyrelsen framhållit, att ärendet icke i allo syntes kunna avgöras genom administrativa eller politiska instansers diskretionära prövning utan jämväl hade en rättslig sida, som icke finge förbises.»

Är det någon av herrarna som tror, att de män, som komma att verkställa denna utredning, skola underlåta att taga vederbörlig hänsyn till detta av skolöverstyrelsen gjorda påpekande? Jag för min del är fullt övertygad om att all tillbörlig hänsyn kommer att tagas. Det är därför ingen fara med att bifalla statsutskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Holmdahl: Herr talman! Gentemot ett utskott, som på denna punkt är i stort sett enhälligt, lönar det sig givetvis icke för en enskild ledamot av kammaren att komma med några säryrkanden. Jag har heller inte begärt ordet för att framföra något sådant, utan endast för att med några ord för egen del deklarerar, att jag icke kan finna annat än att det i stort sett måste beklagas, att riksdagen bedömt dessa frågor på det sätt riksdagen gjort sedan lång tid tillbaka. Jag vill erinra om — det har för övrigt redan en föregående talare gjort — att i läroverksstadgan sedan gammalt hävdats, att lärarna skola få åtnjuta avkastningen oavkortad på de donationer, knutna till vissa lärartjänster, som under gångna tider gjorts för skolundervisningens och den högre bildningens upprätthållande eller stödjande i vårt land. Denna princip, som är riktig och generös, har så sent som 1928 ånyo bekräftats i den då utfärdade nya läroverksstadgan, och där upprepas återigen på ett par ställen att »prebendehemman och boställen, där sådana finnas, samt andra lärartjänst åtföljande förmåner äga lärarna vid ett läroverk att, såsom hittills varit övligt, efter ålder i tjänsten tillgodonjuta». Och i en annan paragraf säges det, att dylika förmåner skola läroverkens ämbets- och tjänstemän i kraft av författningarna okvalda få behålla. Dessa förmåner ha alltså ånyo tillförsäkrats lärarna i läroverksstadgan av 1928. Riksdagen har som bekant sedan gammalt intagit en annan ståndpunkt, och denna har kommit till synes i en kungörelse av 1918.

Jag har velat få till protokollet antecknat, att det enligt min mening hade varit statsmakterna värdigt att här intaga en konsekvent lika generös hållning,

Ang. särskilda
förmåner,
förenade med
vissa
lärartjänster.
(Forts.)

Ang. särskilda som skett genomgående i de olika läroverksstadgorna, även i den sista av år
förmåner, 1928.

förenade med
vissa
lärartjänster.
(Forts.)

Därjämte kan jag icke underlåta att beröra en särskild punkt i detta utlåtande. Riksdagen skulle nu gå in för att påyrka att Kungl. Maj:t skulle se till, att beloppen i läroverkens stater komma att bättre angiva de verkliga avkomsterna av donationerna än tidigare varit fallet. Häremot är ju i och för sig intet att invända, och denna framställning synes mig rimlig och naturlig utifrån den ståndpunkt riksdagen tidigare och utskottet nu intagit till hela denna fråga. Men när man ur detta utredningsuppdrag, som man här ger åt Kungl. Maj:t och ur det bemyndigande att företaga dessa justeringar, som man samtidigt lämnar Kungl. Maj:t, bryter ut en enda tjänst och beslutar, att här skall riksdagen omedelbart gå in för att indraga dyrtidstillägget på denna tjänst, så menar jag, att denna brist på generositet vid bedömandet av dessa frågor här har fått ett mycket egendomligt uttryck. Jag för min del kan icke finna annat än att det hade varit både billigare och riktigare, att utskottet låtit även denna fråga komma an på den blivande utredningen och att det slutliga avgörandet även beträffande denna lagts i Kungl. Maj:ts händer.

Herr talman! Jag har endast velat anföra dessa synpunkter för att till protokollet få antecknad min från utskottet avvikande mening och har, på de skäl jag anförde i början av mitt anförande, intet yrkande att göra.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Det förefaller, som om de flesta talarna, som energiskt vänt sig mot utskottets ståndpunkt, likvisst ha talat litet för fort. Ty här är det icke, som jag i mitt förra anförande påpekade, frågan om någon sorts konfiskation, utan det är helt enkelt fråga om att en sådan åtgärd omedelbart vidtages, att de värden, vartill förmånerna av såväl av kronan som av enskilda lämnade donationer upptagas i staten, komma att stå i bättre överensstämmelse med deras verkliga värden än nu är fallet. D. v. s., det föreslås ju icke att varje öre skall uppgivas, utan endast att värdena skola stå i bättre överensstämmelse med de nu gällande än fallet för närvarande är.

Utskottet är ju fullkomligt enhälligt i fråga om de av kronan till de allmänna läroverken lämnade donationerna, så att principen har ju erkänts även av dem, vilkas namn återfinnas under en vid punkt 17 förefintlig reservation. Reservanternas undantaga emellertid de enskilda donationerna, och de anse, att man icke behöver uppgiva därifrån åtnjuten förmån i överensstämmelse med den avkastning, som de verkligen lämna, så att den uppgivna avkastningen skulle komma i bättre överensstämmelse med den verkliga. Om principen äro vi således eniga, men utskottsmajoriteten önskar, att alla innehavare av förmåner från donationer, oavsett om dessa donationer äro enskilda eller givits av kronan, skola bliva jämställda och behandlas på samma sätt som andra löntagare.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Då detta ärende behandlades i utskottet, var det någon talare, som vågade sig på att säga att 1918 års riksdagsbeslut var oriktigt. Är det så, att detta beslut är oriktigt, skall man söka få beslutet ändrat. Man skall inte, innan ändring sker, varken söka locka medlemmar i utskottet — något som delvis har lyckats — eller ännu mindre riksdagen att fatta beslut, som gå stick i stäv emot vad riksdagen förut uttalat. Därtill vill jag uttala, att det är anmärkningsvärt att myndigheterna beräknat dessa löneförmåner av donationerna icke efter nuvarande taxeringar och markegångstaxor utan efter priser, som gällde för flera 10-tal år tillbaka. Om man beräknar förmåner efter nuvarande värden, kommer man i vissa fall till att dessa för-

måner äro värda dubbelt så mycket, som de äro beräknade till. Statsrevisorerna ha varit eniga om att detta förhållande var anmärkningsvärt.

När herr Holmdahl talade om läroverksstadgan, och att man skall respektera de löner, som äro tillförsäkrade dem i stadgan, så bör det väl tolkas, att om stadgan går emot ett riksdagsbeslut, måste stadgan antingen sättas ur kraft eller ändras i enlighet med riksdagens beslut. Det är väl icke möjligt ändå att han vill urgera, att man skall sätta stadgan över vad riksdagen uttalat. Vad det dyrtidstillägg beträffar, som han särskilt reagerade emot, så vill jag säga, att jag personligen mycket väl kan unna vederbörande rektor detta dyrtidstillägg, så mycket mer, som han är min personlige vän, men det är ur statens synpunkt och med statens intresse för ögonen, som vi här tala, och då kan det icke anses riktigt att giva dyrtidstillägg på den stora lön, som tillförskrats en rektor i detta fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

§ 10.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Trygger* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 273, angående inköp och iordningsställande av beskickningshus i Haaga.

Denna proposition bordlades.

§ 11.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 80, *punkten 17*; och anförde därvid

Herr **Johansson** i Uppmålby: Herr talman! När statsrevisorerna gingo till granskning av det nu ifrågavarande ärendet, fäste man uppmärksamheten vid bestämmelserna i kungörelsen av 1918, där det uttryckligen är föreskrivet att innehavare av befattningar, med vilka rätt till särskilda förmåner äro förenade, skola vara underkastade ej mindre minskning i avlöning från statsverket till belopp motsvarande de i avlöningen ingående särskilda förmånerna, efter uppskattning i behörig ordning, än även vad i laga ordning kan varda stadgat rörande upphörande eller ändring av nämnda särskilda förmåner. Trots denna föreskrift ha dessa förmåner under en lång följd av år, 20—30 år, i statsliggaren varit upptagna till oförändrade belopp år efter år oavsett de förändringar, som skett. Man fann t. ex. fall, där visserligen en liten minskning i inkomsterna ägt rum, när det gäller dessa förmåner, men inkomsten i alla fall enligt staten upptagits till ett belopp, som ligger ett par hundra procent under vad den verkliga inkomsten utgjort. Det kan inte vara riktigt. Felet ligger hos myndigheterna, som icke beaktat detta utan låtit det gå slentrianmässigt år efter år. När man så begär att en ändring på detta område skall ske, något som herr Anderson i Linköping opponerade sig emot, ehuru han icke gjorde något yrkande, vill jag säga, att det icke är för tidigt att en ändring nu sker. Här har statsverket år efter år fått lämna större bidrag än vad statsverket skulle gjort, då det ju uttryckligen föreskrivits att den förmån, som lärarna ha av dessa prebendehemman, skall avdragas från det, som statsverket skall utgiva till dem.

Jag tycker saken ligger så klar att jag knappt kan förstå, att det kan resas något motstånd emot denna sak. Någon reda bör det väl vara, även när det gäller dylika saker.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till

samma hemställan med den ändring däri, som innefattades i den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren oförändrad bifallen.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19 och 20.

Lades till handlingarna.

*Ang.
dispositionen
av vissa
lotterimedel.*

Vid föredragning härpå av *punkten 21*, angående dispositionen av vissa lotterimedel, anförde:

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Det är första gången, som statsrevisorerna ha tagit upp frågan om lotterimedlens användning, och det är också första gången, som det, såvitt jag vet, närmare har kommit till riksdagens kännedom, hur dessa medel använts. Statsrevisorerna ha infordrat uppgifter ända från tiden för lotteriernas början rörande statens inkomster av dessa lotterier, och jag kan inom parentes säga, att inkomsterna uppgått till omkring 70 miljoner kronor. Av detta belopp ha 35 miljoner kronor utgivits till teatrar, museer, konst och till annan verksamhet av dylik art. Statsrevisorerna hava emellertid ansett det vara mest lämpligt att i berättelsen upptaga inkomsterna endast i vad de härröra från de sista tio åren. Det har då visat sig, att statens inkomster av lotterimedel under denna tid uppgått till 45,053,248:81. Vid undersökning, huru dessa medel ha använts, så är det ju anmärkningsvärt att de i den allra största utsträckning gått särskilt till Stockholms stad, ehuru — det skall medgivas — även en del andra större städer erhållit anslag av desamma. Av dessa 45 miljoner kronor ha icke mindre än 23,700,457:60 gått under rubriken *teatrar, musik, konst och konstmuseer*. Går man vidare i saken och ser efter hur den andra hälften av de 45 miljoner kronorna använts av Kungl. Maj:t, så finner man att landsbygden och även en del mindre och medelstora städer i regel blivit så gott som utan hjälp. Däremot ha de större städerna och särskilt Stockholm tillgodosetts på ett sätt, som är mycket anmärkningsvärt.

Under rubriken *vetenskap, universitet, skolor och dylikt*, har Stockholms högskola tillsammans under olika år erhållit 829,199:87 kr. Handelshögskolan har erhållit 410,214:95. Tekniska högskolans studentkår har fått 100,000 kronor. Stockholms Borgarskola 200,000 kronor och upptäcktsresanden Sven Hedin har fått en halv miljon kronor. Om man däremot går till en så fosterländsk och nyttig förening för vårt jordbruk som Svenska betes- & vallföreningen, vilken begärt 250,000 kronor för ett visst ändamål, som avser för lantbrukets vidkommande ett mycket betydelsefullt intresse, så prutades det 50,000 kronor och att detta, såvida jag är rätt underrättad, skedde på Lantbruksstyrelsens hemställan, förbättrar icke saken. Föreningen fick sålunda endast 200,000 kronor. Mot den Humanistiska fonden har regeringen varit så human att fonden under årens lopp fått icke mindre än 1,480,000 kronor. På grund av de stora summor, som den fått sig tilldelad, kan det ju vara skäl i att en kommande statsrevision tager litet närmare reda på hur medlen använts. Stockholms högskolas studentförening har fått 75,000 kronor och Göteborgs högskolas studentkår 100,000 kronor.

Om vi sedan se under rubriken *sociala ändamål*, så har en kommitté, vars syfte är mycket behjärtansvärt, vilken går under namnet Drottningens Centralkommitté, fått bortåt 634,000 kronor under olika år och vid olika tillfällen.

Det är särskilt anmärkningsvärt att det är de förmögna stora städerna Stockholm, Göteborg och Hälsingborg, som fått anslag till teatrar och därmed jämförliga intressen, medan däremot andra städer, som säkerligen varit mera berättigade till anslag på grund av skatteförhållanden, ha blivit utan. Göteborg har icke fått så litet. Medan Konserthörsningen i Stockholm har fått 1,343,884:31 kronor, har Lorensbergsteatern i Göteborg fått 1,394,419:88. Göteborgs Orkesterförening har fått 587,665:50, Göteborgs Lyriska teater har fått 1,787,973:88. Hälsingborgs stad har fått till ett konsert-hus 336,643:06 och dess stadsteater 798,643:06. Alla dessa anslag på olika tider och år. Stiftelsen Thielska galleriet i Stockholm har erhållit på en gång 2,258,674:02 kronor. Så ha regeringarna under åren 1925 och 28 anslagit till Folkets parkers centralorganisation kronor 292,178:71. Man hade med rätta väntat att dessa anslag skulle användas till att göra omgivningarna i parkerna genom omläggning av gräsmattor, blomsterrabatter och planteringar mera tilldragande, så att arbetarna och deras familjer därigenom kunde få en behöf- lig, nyttig och nödvändig rekreation såväl på söndagarna som de eftermiddagar och kvällar de äro lediga från sitt arbete för att kunna njuta i Guds fria natur. Nej, till sådana ändamål har icke anslaget givits, utan det har i stället, som det heter, gått till teaterlånefonden, ty även i Folkets parker spelar teatern in. Även när det gäller folkets parker är det teaterintresset, som från Kungl. Maj:ts sida får uppmuntran.

Örebro stad, som också är en av våra fina och mest begåvade städer när det gäller rikedomar, och som därför har många och stora beskattningsföremål, har fått icke mindre än 125,000 kronor till en konserthusbyggnad och Göteborgs stad har fått till sitt konserthus 350,000 kronor, medan Kyrkosångens vänner fått nöja sig med 20,000 kronor.

Går jag så över till att se under rubriken *våra konstmuseer och kulturföreningar* och vad de fått, så finner jag att dessa hembygdshjältar, som jag vill kalla dem, som utfört en gagnande verksamhet, fullständigt saknat uppmun- tran. Visserligen har man i viss utsträckning givit till länsföreningarna, men enskilda personer, som ägnat flera tiotal år av sitt liv åt uppsamlande och tillvaratagande av kulturföremål från äldre tider, ha icke fått någonting. Jag vill särskilt påminna om en man, som jag personligen känner myc- ket väl, och som är bosatt i Göingebygden med dess historiska minnen. Han har ägnat 30 år av sitt liv så gott som uteslutande åt att samla upp minnen i denna från snapphanetiden minnesrika bygd. Jag har för hans räkning tigt och bett om att få några tiotusentals kronor i understöd för denna hans verk- samhet. Men nej! Självt har han fått samla ihop de enskildas intressen och medel till en hembygdsförening och så småningom på lämplig tomt i Broby utmed Helgeån anlagt en park. I denna har han med mycket besvär låtit uppföra ryggåsstugor som flyttats från andra socknar inom häradet och hundraåriga gamla gårdar ha på samma sätt från olika trakter av häradet flera mil på hästskjuts flyttats till hembygdsparken och på så sätt har han fått ihop ett litet Skansen mitt i Göingebygden. Personen i fråga — han är nog känd av många bland herrarna — heter Pehr Johnson i Broby. Varför icke uppmuntra en sådan man? Nej, Kungl. Maj:t har i stället givit medel till Skånes stora hembygdsförening för att den skulle få en tjänsteman att vaka över det hela och ordna samlingarna, och detta säger jag ingenting emot. Det är ju alltid bra att ha en kompetent person som ordnar museer och vad därtill hör, men man bör därför icke genom försummelse döda det intresse, som finnes hos all- mogens söner och döttrar, när det gäller att göra något för tillvaratagande av sin hembygds värden från äldre tider. Det är dessa, som också behöva upp- muntran.

Vidare när man vänder på bladen får man se att Stadionstyrelsen i Stock-

Ang.
dispositionen
av vissa
lotterimedel.
(Forts.)

Ang.
dispositionen
av vissa
lotterimedel.
(Forts.)

holm fått icke mindre än 473,000 kronor, denna förening, som, skulle jag tro, nu är färdig att snart giva utdelning på sina aktier. Svenska Lawn tennisförbundet har fått 200,000 kronor. Under rubriken *Utställningar* har Göteborgs stad för 1923 års minnesutställning fått icke mindre än 3,051,652:26 under åren 1920—1924 och den stora utställningen i Stockholm, vars byggnader nu hålla på att uppföras, har redan fått under åren 1928—29 1,200,000 kronor, och om jag icke läst tidningarna fel, har den under sista året ytterligare fått 400,000 eller 500,000 kronor, så att Stockholms stad har fått bortåt 2,000,000 kronor till utställningen, som ännu ej öppnats. Därtill kommer något som är mycket anmärkningsvärt nämligen att Stockholms stad endast har lämnat garantianslag, när det gäller den ekonomiska sidan av utställningen och satsar alltså endast några hundra tusen kronor om utställningsaffärerna icke gå ihop. Inför sådant blir man mer än missnöjd, man blir avogt stämd. Man måste ur landsbygdens berättigade krav och intressen reagera, därför att dennas intressen helt och hållet förbigås, och detta gäller icke bara landsbygden som sådan utan även de små och medelstora städerna.

Jag har förgäves sökt att finna en rubrik med namnet *folkbildningen*. En sådan rubrik finnes icke i Kungl. Maj:ts lotteribok och ej heller något stöd därför ur dessa lotterimedel. Intresserade ha uppvaktat regeringar vid olika tillfällen och bett att få litet för våra folkhögskolor och deras garantiföreningar, som mången gång arbeta under ekonomiskt svåra förhållanden. Nej, det går så lätt att skylla på riskprincipen. Hittills är det endast ett par svaga föreningar i Norrbotten, som fått anslag och, såvitt jag vet, äro de de enda, som erhållit något. Så ha vi dessa ivriga och uppoffrande studieledare med en mängd studiecirklar, vars medlemmar längta och tränga efter att få boklig bildning, och detta är ju mer berättigat i vår tid än någonsin förr. När riksdagen givit vårt folk allmän rösträtt, bör den också se till, att landets ungdom får möjlighet att utbilda sig, så att den kan förvalta denna rätt och gäva och lära sig förstå, att man icke bara har rättigheter i det samhälle, där man bor och lever, utan också ansvar för detsamma. Det är dessa studiecirklar, dessa flyttande folkhögskolekurser och våra bildnings- och föreläsningföreningar, all denna verksamhet, som inbegripes i namnet folkbildningssträvande, som totalt har glömts och utelämnats. Kungl. Maj:t har slagit dövsörat till när det gällt någon sorts bidrag genom dessa lotterimedel. Det finnes län, där, som t. ex. förhållandet är i det län jag själv tillhör, befolkningen byggt icke mindre än 10 stora värdefulla byggnader för den del av bildningsverksamheten, som omfattar folkhögskolor, lanthushållsskolor, lantmannaskolor och slöjdskolor, byggt dessa utan en kronas hjälp från det allmännas sida. Det är intresserade bönder och andra som haft intresse därför, som med villig hand givit de medel som behövts. Och så får man bevittna, hurusom de 45 miljoner kronor, som på 10 år kommit in till statskassan av lotterimedel, gått i största utsträckning till de stora rika städer, som ha låga skatter, och som icke behöva hjälp i ekonomiskt avseende, men som kunna uppföra ståtliga hus för miljoner kronor för pengar, som tagits ur folkets fickor, ofta från dem som fått sträva och slita för att kunna köpa en eller flera lotter och vilka tänkt sig möjligheten att lyckan skulle vara dem så bevågen att de skulle få någon vinst därpå.

Jag vill till slut uttala min glädje över att statsrevisionen genom sin undersökning givit dessa upplysningar och kommit till detta resultat. Jag tänker icke då på själva resultatet i och för sig utan därpå, att det är på tiden att riksdagen ägnar litet mera uppmärksamhet åt den delen av beskattningen av svenska folket, som heter lotterier, så att man icke låter Kungl. Maj:t giva bort av dessa medel huru som helst. Jag hade tänkt eftersom jag deltagit i statsrevisionen att i år väcka en motion med yrkande att antingen låta riks-

dagens förtroendemän riksgäldsfullmäktige eller också en särskild utsedd nämnd få medbestämmanderätt, när det gäller utdelning av dessa medel. Jag vill icke vara med om att helt taga bort rätten för regeringen att handhava saken, ty denna måste beredas möjlighet att för vissa tillfälliga ändamål ha medel i sin hand för uppmuntrande av vissa verksamheter, som icke komma under riksdagens prövning. Men det bör icke fortgå på sätt, som hittills skett, att regeringen — jag tänker nu icke bara på den regering vi nu ha, ty regering efter regering har handlat på samma sätt — låter den eller de städer som har fullt upp få mera, men låter den eller de, som ingenting ha, icke få någonting. Det är på tiden att riksdagen ägnar sin uppmärksamhet åt denna sak och om så behövs gör ett bestämt uttalande, om hur det hela bäst skall ordnas.

Jag har, herr talman, icke annat yrkande än bifall till statsutskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Osberg* och *Hilding*.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Jag ber i anslutning till den siste ärade talarens anförande få framhålla att med fog kan framställas ett berättigat klander från landsbygdens sida mot det sätt, varpå regeringen handhaft utdelningen av lotterimedel. Regeringen tycks glömma att även landsbygden behöver understöd för sina kulturella ändamål.

Av de 67 miljonerna, som intill utgången av år 1927 inflöto av lotterimedel, ha 43 miljoner tillfallit huvudstaden, 13 miljoner andra storstäder, och några små smulor ha kommit till vår landsort. Även vid den sista utdelningen har regeringen stått lika oförstående för landsortens intressen, fastän mer än en gång här i riksdagen framhållits för regeringen, att fosterlandet består inte bara av storstäderna utan att även landsorten hör dit. Vid den sista utdelningen av dessa medel fick man ett nytt bevis för att regeringen har mycket litet intresse för vår landsort. Jag instämmer i vad revisorerna framhållit: nödvändigheten av att riksdagen blickar in i hur fördelningen äger rum. Jag skulle dock velat, att revisorerna hade tagit ett steg ännu längre och framhållit nödvändigheten av, att det bör ligga i riksdagens händer att bevilja anslagen och icke i regeringens. Detta är nödvändigt, när vi finna, att regeringen icke kan fördela dessa medel på fullt opartiskt sätt. Jag hoppas, att till en annan riksdag frågan kommer fram rörande riksdagens rätt att fördela dessa till 5.5 miljoner kronor årligen uppgående lotterimedel. Detta är ett rätt vackert belopp för kulturella ändamål. En rättvis fördelning därav borde äga rum.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra, men jag uttalar den förhoppningen, att man till nästa års riksdag kan komma med ett bättre förslag än det statsrevisorerna nu framställt.

Vidare yttrades ej. Kammarerna biföll utskottets hemställan.

Punkterna 22 och 23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Ang.
dispositionen
av vissa
lotterimedel.

(Forts.)

Härefter yttrade:

Herr Svedman: Herr talman! I den revisionsberättelse, som nu av kam-maren behandlats, förekommer en fråga, som statsutskottet icke upptagit, näm-ligen frågan om Mästermyrs utdikning. Detta utdikningsföretag avsynades 1910 och omfattade en areal av 2,690 hektar. Därav äro 1,100 hektar odlade, 900 hektar odlingsbar mark och resten skogsmark eller träskbotten. Kostna-derna för detta utdikningsföretag uppgå till 700,000 kronor, varav 524,900 kro-nor erhållits i lån från odlingslånefonden. Delägare, representerande ej mindre än 42 % av förbättringsvärdet, ha av sagt sig båtnaden av företaget, varigenom utdebiteringen på i företaget kvarstående intressenter blivit så mycket mera kännbar. Vägar över myren ha anlagts av arbetslöshetskommissionen under åren 1918—1920 för en summa av 4—500,000 kronor. Intressenternas skuld utgör för närvarande omkring 400,000 kronor. På grund av sumpvegetation och den s. k. blekedriften äro kanalerna i myren igenslammade. En upprens-ning hade för länge sedan skett, om blott jordägarnas ekonomiska förhållanden icke lagt hinder i vägen därför. Lantbruksstyrelsen har anført, att den fort-gående försämringen i kanalernas avbördningsförmåga satte på spel anse-nliga jordbruksvärden, i jämförelse varmed de för rensningsarbetets utförande erfor-derliga kostnaderna måste skattas ringa. Uppskov med utförandet av ren-sningsarbetena kunde med visshet förväntas leda till att de tidigare torrlagda områdena ånyo försumpades, och utsikterna för staten att återfå till före-taget utlånade medel minskades. Inför länsstyrelsen hava de i dikningsföre-taget intresserade framhållit, att kostnaderna stigit med omkring 70 procent över det ursprungliga kostnadsförslaget. Den omständigheten, att så stor procent av de i företaget intresserade av sagt sig båtnaden har, som sagt, gjort att de kvarstående blivit så mycket mer betungade av detta företag. Nu fordras en summa av omkring 58,000 kronor för att uppen-sa dessa kanaler.

Statsrevisorerna besökte i höstas utdikningsföretaget och hava i sin berättel-se, som jag nyss anförde, gjort ett uttalande. »Revisorerna funno vid sitt be-sök», heter det, »att igenslammningen av avloppskanalerna i myren fortskridit i så avsevärd grad, att fara synes föreligga för att hela företaget inom kort tid äventyras. Omedelbara åtgärder för kanalernas upprensning torde därför vara ofrånkomliga. Av vad i ärendet förekommit synes emellertid tydligt fram-gå, att detta icke kan ske utan att staten träder emellan. Med hänsyn till det läge, i vilket frågan sålunda kommit, anse sig revisorerna böra framhålla, att statens förlust därest företaget tillspillo-gives uppenbarligen skulle bliva bety-dande samt att en sådan utgång av företaget jämväl skulle innebära en icke obetydlig nationalekonomisk förlust. Vidare bör bemärkas, att kostnaden för rensningsarbetets utförande är tämligen ringa i jämförelse med de värden, som här äro i fara. Med hänsyn huvudsakligen till nu anförda omständigheter vilja revisorerna uttala, att det synes vara en angelägenhet av stor vikt, att utan onödigt dröjsmål sådana för de ifrågavarande arbetenas utförande nödiga åtgärder komma till stånd, som med hänsyn till statsnyttan må anses erforderliga.»

Nu har jag mig bekant, herr talman, att jordbruksministern är intresserad av denna fråga och att endast vissa omständigheter förhindrat att en fram-ställning till årets riksdag gjorts i den riktning statsrevisorerna här anført. Jag har emellertid med mitt inlägg velat begagna tillfället att uttala den livliga för-hoppningen, att denna framställning må så mycket säkrare komma till nästa års riksdag, så att det, som nu är gömt, icke måtte förbli glömt. Knappast någonsin torde ett anslag, avsett för ett jordbruksändamål, ha givit en direkt och relativt så stor valuta som detta anslag skulle komma att ge.

Jag har, herr talman, givetvis intet yrkande.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Då statsrevisorerna besökte Mästermyr, hade alla, tror jag, den uppfattningen, att här måste från statens sida något göras, för att inte hela det stora företaget skall spolieras. För ett par år sedan hade jordbruksutskottet till behandling en motion i denna fråga. Utskottet ansåg sig då inte kunna gå längre än att föreslå ett erbjudande till intressenterna om ett lån ur avdikningslånefonden på 58,200 kronor. Det har emellertid visat sig, att intressenterna, dels på grund därav att så många av- sagt sig båtnaden av företaget, dels på grund av ekonomiska svårigheter, icke kunnat med lånemedel fullborda upprensningen av kanalerna, vilka allt mer och mer växa igen. Intressenterna ha alltså icke kunnat använda sig av den möjlighet, riksdagen har velat skänka dem. Till följd därav har länsstyrelsen i Gotlands län ingått till Kungl. Maj:t med en framställning, att intressenterna skulle få utan återbetalningsskyldighet den summa, som det var fråga om. Jag vet, att det vid innevarande riksdag varit tanke på att proposition skulle komma in till riksdagen, som skulle kunnat möjliggöra att detta ärende nu bleve avgjort. Saken torde emellertid ligga så, att det allmänna avdikningsanslaget under innevarande år är så hårt belastat — det har blivit så särskilt genom den kungl. propositionen angående Hornborgasjön — att Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna föreslå medel av detta anslag. Jag är övertygad, att Kungl. Maj:t kommer redan nästa år att framlägga proposition. Jag kan ju ingenting lova, men nog tror jag, att det skall vara möjligt att då tillgodose det behov, som göres gällande från Mästermyr. Det är ju ett statsintresse, att kanalerna fortast möjligt bli upprensade.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Nilsson** i Antnäs: Herr talman! Jag vill passa på tillfället för att understryka nödvändigheten av att här någonting göres, på det att icke det myckna arbete och de stora kostnader, som nedlagts på Mästermyr, skola spolieras. Vad skulle staten vinna med att ingenting göra? Ingenting! Här har, som herr Svedman relaterat, lagts ned ofantligt stora kostnader på vägar och diken. De äro nu hotade att bli totalt spolierade och värdelösa, om inte ett ingripande från statens sida sker. Fyrtio procent av jordägarna hava, som herr Svedman relaterade, redan av sagt sig båtnaden och gemenskapen i detta. Man har där haft exekutiva auktioner, där kronan fått betala, enär inga anbud givits. Då förstår man, hur saken ligger till. En hel del bli ruinerade och staten gör själv förluster, om staten inte ingriper, men om staten ingrepe på lämpligt sätt, kunde det hela räddas, stora värden bevaras för såväl de enskilda som för staten.

Såsom herr Johansson i Uppmälby omnämnde begärdes för ett par år sedan, år 1927, ett anslag av 58,200 kronor utan återbetalningsskyldighet. Framställningen avstyrktes av jordbruksutskottet, där man pekade på konsekvenserna. Mina herrar! Jag vill säga, att jag är inte alls rädd för konsekvenserna i detta fall. Finns det verkligen på något annat ställe i vårt land en myr liknande denna och äro förhållandena beträffande densamma liknande de nu förevarande, så låt oss då för all del ingripa och rädda vad räddas kan därav. Här kan det räddas alltsammans. Jag är icke alls rädd för dessa konsekvenser. Jag hade anledning hoppas och tro, att det skulle framläggas en proposition i detta ärende i år. En sådan skulle jag ha sett med stor glädje, och jag skulle ha velat tillstyrka långt gående förslag.

Jag har givetvis, såsom de andra talarna, intet yrkande, men jag uttalar den förhoppningen, att detta ärende icke må glömmas bort. Här är något att göra. Här har staten att träda emellan och räcka en hjälpende hand, på det att värden, som redan finnas, må kunna behållas och utökas.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Jag kunde ha nöjt mig med att instämma med den föregående talaren. Jag vill emellertid också framhålla, att, då endast 48 % av delägarna i marken kunna påföras kostnader för utdikning, så ha de icke kunnat betala dessa kostnader. Det finns vidare ingen beräkningsgrund. Man vet inte, hur man skall beräkna, då en stor del av båtnadsjorden är borta. Man vet inte, hur uttaxeringen skall ske. Saken är synnerligen behjärtansvärd, och en proposition skulle vara mycket välkommen. Jag ber att helt få instämma med föregående talare.

§ 12.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande och inredning av ett laboratorium i flygteknik vid tekniska högskolan;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kammarrätten för budgetåret 1930/1931 m. m.; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtiteln anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.*

Å föredragningslistan var härefter uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 januari 1930 till riksdagen avlämnad proposition, nr 31, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att lagen den 4 juni 1926 om arbetstidens begränsning, vilken lag gäller till och med den 31 december 1930, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1933, dock att slutbestämmelserna i lagen från och med den 1 januari 1931 skola hava följande lydelse:

1) I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 12 eller 13 §, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter den 31 december 1933.

2) Eftergift, som med stöd av lag den 17 oktober 1919, den 22 juni 1921 eller den 22 juni 1923 om arbetstidens begränsning beviljats utan begränsning till viss tid, skall, i den mån vederbörande myndighet ej annorlunda bestämmer, fortfarande tills vidare äga giltighet.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft fyra i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 234 av herr Möller m. fl.; samt

inom andra kammaren:

nr 386 av herr Karlsson i Grängesberg m. fl.;

nr 390 av herr Hansson i Stockholm m. fl.; och

nr 392 av fru Nordgren m. fl.

I de likalydande motionerna I: 234 och II: 390 hade föreslagits, att riksdagen måtte för sin del antaga i motionerna intaget förslag till lag om arbetstidens begränsning, i väsentliga delar överensstämmande med det lagförslag, som tillstyrkts av herr Linder m. fl. i en av dem vid utskottets utlåtande i detta ärende fogad, här nedan omförmäld reservation.

I motionen II: 386 hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta

a) att antaga följande förslag till

Lag

om arbetstidens begränsning.

§ 1.

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, vari arbetare användes till arbete för arbetsgivares räkning så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt arbetsföretag, ävensom å husligt och annat arbete, vari arbetare på sådant sätt användes.

Från lagens tillämpning undantages dock

a) arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;

b) arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj.

§ 2.

Såsom arbetare skall vid tillämpningen av denna lag ej räknas disponent eller annan befattningshavare i överordnad ställning.

Yppas tvekan, huruvida viss arbetstagare är att räkna såsom arbetare enligt lagen, åligger det arbetsrådet att, på begäran av domstol eller den, vars rätt därav beröres, avgiva utlåtande i frågan.

Utlåtande, varom här är sagt, skall meddelas kostnadsfritt.

§ 3.

Arbetare må icke användas till arbete under längre tid än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan, däri inberäknat eventuell väntetid och uppehåll i arbete, undantagandes måltidsraster; dock må, därest nyssnämnda begränsning av arbetstiden för vecka icke därigenom överskrides, genom överenskommelse mellan arbetare och arbetsgivare, arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst 8 $\frac{1}{2}$ timmar.

Fortgår arbetet kontinuerligt såväl natt som dag, må arbetstiden, raster däri inräknade, icke överstiga 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan, och må nyss angivna begränsning gälla den genomsnittliga arbetstiden under en tidrymd av 2 veckor.

Vid gruvarbetet under jord och vid de öppna gruvorna norr om Polcirkeln må arbetare icke användas under längre tid än 6 timmar av dygnet eller 36

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

timmar i veckan, däri inberäknat eventuell väntetid och uppehåll i arbetet, undantagandes måltidsraster.

I arbetstiden vid gruvarbete inräknas tiden för ned- och infart samt ut- och uppfart.

§ 4.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i driften eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare i den mån så är nödigt, med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete utöver begränsning, som finnes angiven i 3 §. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom 2 dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet. Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt svar avlämnats till allmänna posten.

§ 5.

Rörande arbetares användning till arbete enligt 4 § åligger det arbetsgivare att senast näst därpå följande dag göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställles av arbetsrådet.

Beslut av arbetsrådet enligt 4 § skall biläggas journalen på det arbetsställe, beslutet rör, och skall journalen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst 3 år, räknat beträffande journalen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum. Journalen skall vara tillgänglig för samtliga arbetare å arbetsstället.

§ 6.

Arbetsrådet består av 5 ledamöter, utsedda av regeringen för en tid av 2 år åt gången, 2 av ledamöterna skola utses bland personer, föreslagna av rikssammanslutningar utav arbetare, och 2 ledamöter bland personer, föreslagna av rikssammanslutningar utav arbetsgivare.

Suppleanter till samma antal som ordinarie ledamöter utses på enahanda sätt.

Den femte ledamöten, som tillika är ordförande, jämte ställföreträdare för denne, utses av regeringen.

Ärende må icke av arbetsrådet avgöras utan att samtliga ledamöter äro närvarande. Vid förfall av någon av dessa inkallas suppleant att deltaga i föreliggande ärendes avgörande.

Närmare bestämmelser rörande rådet och dess verksamhet meddelas av regeringen.

§ 7.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

Å arbetsställe, där arbete bedrives på stadigvarande sätt, skall å lämplig plats finnas anslagen ej mindre denna lag än även arbetstidsschema, angivande när arbetet börjar och slutar eller, där arbetet bedrives med skiftlag, när arbetet börjar och slutar för varje sådant lag, ävensom början och slut för varje rast, varigenom arbetet avbrytes.

§ 8.

Användes arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat, straffas arbetsgivaren med böter från och med femhundra till och med tiotusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna § förmåles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

§ 9.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 4 §, eller att iakttaga vad enligt 5 § åligger honom, straffas han med böter från och med tvåhundra till och med femtusen kronor.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i journal, som avses i 5 §, straffes med böter från och med femhundra till och med tiotusen kronor.

§ 10.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla hälften kronan och hälften den kommun, inom vilken förseelsen begåtts. Den andel av bötesbelopp, som tillfaller kommun, användes till kommunens hjälpverksamhet för fattiga, arbetslösa och orkeslösa personer, samt, i den mån medlen ej härför tagas i anspråk, till folkbibliotek och inom kommunen av arbetarna upprättade studiecirklar. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 11.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun eller staten, skall, vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare, gälla arbetsföreståndaren.

§ 12.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgas beträffande användande av minderårig eller kvinna i arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931; och

b) anhålla om utredning och framläggande för nästa års riksdag av förslag till sådana ändringar i lagen om arbetstidens begränsning, att arbetstiden, för arbetare inom industrin i allmänhet, fastställdes till högst 7 timmar per dygn eller 42 timmar i veckan, och för arbetare i särskilt tungt eller hälsofarligt arbete till högst 6 timmar per dygn eller 36 timmar i veckan.

Slutligen hade i motionen II:392 hemställts, att riksdagen måtte besluta, dels att lagen om arbetstidens begränsning jämväl skulle omfatta den vid sjukvårds-, fattigvårds- och härmed jämförliga anstalter anställda sjukvårds- och ekonomipersonalen, med undantag av föreståndarepersonal och de så kallade skolade sjuksköterskorna i enlighet med av medicinalstyrelsen den 24 februari 1921 i utlåtande avgivet förslag, dels ock att arbetstidslagens begränsning jämväl skulle omfatta personalen vid yrkesbrandkårer, såväl brandförmän som brandmän.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna måtte för sin del antaga följande

*Lag
om arbetstidens begränsning.*

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, för såvitt i rörelsen eller företaget till arbete för arbetsgivarers räkning i regel användas flera än fyra arbetare, häri icke inräknade arbetare, som användes till arbete, vilket avses i a)—l) här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande,

b) arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider,

c) arbete, som bedrives av staten,

d) arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov,

e) skeppstjänst, som omförmäles i lagen om arbetstiden å svenska fartyg, ävensom fiske,

f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,

g) upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ,

h) jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivas såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, ävensom trädgårdsskötsel och djurskötsel, ändock att arbetet bedrives utan samband med jordbruk,

i) arbete, som åligger trafikpersonal vid järnväg, som är upplåten för allmän trafik,

j) arbete, som åligger biträde i handelsbod, rakstuga, frisersalong eller badinrättning,

k) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaférörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjänande, samt

l) arbete, som åligger portvakt och av honom väsentligen förrättas i hans bostad.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas medlem av arbetsgivarers familj; samt ej heller

verkmästare eller annan befattningshavare i överordnad ställning,

ritare, bokhållare eller därmed jämställd person,

kontorsvaktmästare eller annat underordnat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räknas såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt; och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning, än som i första stycket avses,

har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan; dock må, därest nyssnämnda begränsning av arbetstiden för vecka icke därigenom överskrides, arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst 9 timmar.

Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

5 §.

1 mom. Är för visst arbete arbetstiden i väsentlig mån beroende av årstiden eller väderleken eller är den på grund av annat förhållande av växlande längd, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva, att arbetstiden, med avvikelse från vad i 4 § stadgas, allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan.

2 mom. Finnes arbete, som bedrives med tre skiftlag, på grund av synnerliga skäl böra fortgå jämväl under sön- och helgdagar, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva därför erforderligt undantag.

3 mom. Beträffande arbete, som fortgår allenast under kortare tid eller medför synnerligen ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.

4 mom. Skulle i annat fall, än som avses i 1, 2 eller 3 mom., undantag från bestämmelse i 4 § prövas påkallat till undvikande av allvarligt missförhållande, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

5 mom. Undantag må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finna detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

6 §.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete utöver tid, som anges i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

7 §.

1 mom. Till sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens ohindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare, vilka fyllt aderton år, användas under

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

högst sju timmar i veckan utöver den tid, varunder de enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad eftergift eljest få användas till arbete.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 6 §, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §, vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 48 timmar under loppet av fyra kalenderveckor och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

Utsträckt arbetstid, varom här är fråga, må även, med iakttagande av motsvarande begränsning, beräknas för kortare tidrymd än fyra veckor; åliggande det i sådant fall arbetsgivaren att på förhand i journal eller annan handling, vari anteckning enligt 8 § skall göras, anteckna ej mindre dagen, då dylik utsträckt arbetstid skall börja tillämpas, än även den tidrymd, för vilken beräkningen skall ske.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. På arbetsrådet ankommer att pröva i vad mån den, som fyllt sexton men ej aderton år, må användas till arbete, som avses i denna paragraf.

5 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Rörande arbetares användande till arbete enligt 6 eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första söckendagen i näst därpå följande kalendervecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda paragrafer, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställles av arbetsrådet. Nämnda myndighet äger dock föreskriva, att anteckning om övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådan förlängd arbetstid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig göra dylik anteckning, där arbetstiden finnes behörigen upptagen å det i 11 § 2 mom. föreskrivna arbetstidsschema.

Arbetarna äga rätt att genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammes datum.

9 §.

1 mom. Arbetsrådet består av minst sju ledamöter, vilka utses av Konungen för en tid av två år i sänder. Av ledamöterna skola två utses bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare, vilkas medlemmar sysselsätta tillhopa minst 50,000 arbetare, samt två bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetare, som räkna minst 50,000 medlemmar. För nämnda fyra ledamöter skola i enahanda ordning utses minst dubbelt så många suppleanter. Förslag, som ovan sägs, skall, för att vinna avseende, upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola med ledning av förslaget förordnas till ledamöter eller suppleanter. Har förslag icke avgivits, varde förordnande ändock av Konungen meddelat.

Övriga ledamöter skola utses bland personer, som icke kunna anses företrä-

da arbetsgivar- eller arbetarintressen, och förordnar Konungen en av dessa ledamöter till rådets ordförande och chef samt en till ställföreträdare för denne. Minst en av de utan förslag utsedda ledamöterna skall vara lagkunnig man, vilken fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas uti domarämbeten.

2 mom. Ledamot eller suppleant, som i 1 mom. avses, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehavas av den,

som står under förmynderskap,

som är i konkurstillstånd eller vars egendom, utan att vara avträdd till konkurs, förvaltas för borgenärsers räkning,

som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller som är under framtiden ställd för brott, vilket kan medföra sådan påföljd, eller

som blivit dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta.

3 mom. Mot ledamot av arbetsrådet gälla samma jäv, som i rättegångsbalken stadgas i fråga om domare.

4 mom. Har ledamot eller suppleant, som representerar arbetsgivare eller arbetare, åtagit sig uppdraget, äge han ej att varda därifrån entledigad, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda. Avsägelse av uppdraget prövas av Konungen.

Avgår ledamot eller suppleant, förordnar Konungen för återstående delen av den tid, för vilken den avgångne varit förordnad, annan ledamot eller suppleant.

5 mom. Skulle ledamot, som representerar arbetsgivare eller arbetare, vid sammanträde utebliva eller finnas vara av jäv hindrad att tjänstgöra, och kan ej suppleant tillkallas, äger arbetsrådet utse lämplig person att vid det tillfället träda i den uteblivne eller jävige ledamotens ställe.

6 mom. Ärenden, som behandlas av arbetsrådet, må avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där de äro om beslutet ense. Ej må flera än sju ledamöter deltaga i behandlingen av ärende inför arbetsrådet.

Vid beslutsfattande skola lika antal representanter för arbetsgivare och arbetare samt minst en lagfaren ledamot bland dem, som utsetts utan förslag, närvara.

7 mom. Vid handläggning av annat på arbetsrådet ankommande ärende rörande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare än sådant, som avses i 5 § 5 mom. eller 10 § 2 mom., bör rådet i regel ej blott bereda vederbörande arbetsgivare och arbetare tillfälle att yttra sig utan även på lämpligt sätt söka samråd med representanter för arbetsgivare och arbetare inom verksamhetsområdet i fråga. Beslut, som avses i 7 § 4 mom., skall, såvitt möjligt, fattas efter samråd med socialstyrelsen.

Till utredning av ärende må arbetsrådet låta vid allmän underrätt höra vittnen och sakkunniga. Finner arbetsrådet sådan åtgärd nödig, äger rådet därom göra framställning hos den underrätt, inom vars område den, som skall höras, har sitt hemvist eller någon tid uppehåller sig, och varde denne genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Rätten äger tillägga vittne och sakkunnig ersättning med vad som prövas skäligt. Sedan förhöret hållits, skall rätten tillställa arbetsrådet protokoll däröver.

Kostnaderna för förhör, som ovan sägs, bestridas av allmänna medel. Arbetsrådets beslut och utlåtanden meddelas avgiftsfritt.

8 mom. Beslut, som enligt 6 eller 7 § ankommer på arbetsrådet, må i brådskande fall meddelas av dess ordförande eller vid förfall för ordföranden av

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

hans ställeföreträdare eller, om jämväl denne är hindrad, av den återstående utan förslag utsedde ledamoten eller, där de utan förslag utsedda ledamöternas antal överstiger tre, den bland dem, som rådet därtill förordnat. Har beslut i sådan ordning meddelats, tage arbetsrådet vid sitt första därefter följande sammanträde under omprövning, huruvida beslutet skall äga bestånd.

9 mom. Arbetsrådet äger att, när skäl därtill föreligga, i avbidan på närmare utredning meddela beslut, som gäller endast tills vidare.

10 mom. Över arbetsrådets beslut må klagan ej föras.

11 mom. Närmare föreskrifter angående avgivande av förslag, som i 1 mom. sägs, och om arbetsrådets verksamhet må meddelas av Konungen.

10 §.

1 mom. Beträffande annat arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse än sådant, varom i 1 § k) är sagt, må Konungen, där tillämpningen av 4 § prövas medföra synnerliga svårigheter, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, föreskriva annan begränsning av tiden för arbetares användande.

2 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

3 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

1 mom. Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

2 mom. Å arbetsställe, där sådant arbete, som avses i 15 § lagen om arbetarskydd, bedrivs på stadigvarande sätt, skola å lämplig plats finnas anslagna ej mindre denna lag än även arbetstidsschema, angivande när arbetet börjar och slutar eller, där arbetet bedrivs med skiftindelning, när arbetet börjar och slutar för varje skiftlag, ävensom såvitt möjligt början och slut för varje rast, varigenom arbetet avbrytes.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med böter från och med tio till och med ettusen kronor. Är arbetaren under aderton år och har användandet skett med faders eller målsmans vetskap och vilja, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna paragraf förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 §, eller att iakttaga vad enligt 8 § eller 11 § 2 mom. åligger honom, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 8 §, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

1) Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931.

2) Vederbörande myndighet äger att jämväl innan denna lag trätt i kraft vidtaga åtgärd, som avses i 5, 7 eller 10 §§.

3) Eftergift, som med stöd av lag den 17 oktober 1919, den 22 juni 1921, den 22 juni 1923 eller den 4 juni 1926 om arbetstidens begränsning beviljats utan begränsning till viss tid, skall, i den mån vederbörande myndighet ej annorlunda bestämmer, fortfarande tills vidare äga giltighet; och

B) att motionerna nr 234 i första kammaren samt nr 386, 390 och 392 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Westman, von Sydow, Mellén, Magnusson* i Skövde, *Gardell* i Gans och *Sandström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna måtte för sin del antaga följande

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att lagen den 4 juni 1926 om arbetstidens begränsning, vilken lag gäller till och med den 31 december 1930, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1933, dock att från och med den 1 januari 1931

dels 7 § 2 mom. och 8 § i samma lag skola, 8 § i nedan angivna delar, hava följande ändrade lydelse:

7 §.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 6 §, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver tid, som anges i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §, vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 48 timmar under loppet av fyra kalenderveckor och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 23.

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Förta.)

Utsträckt arbetstid, varom här är fråga, må även, med iakttagande av motsvarande begränsning, beräknas för kortare tidrymd än fyra veckor; åliggande det i sådant fall arbetsgivaren att på förhand i journal eller annan handling, vari anteckning enligt 8 § skall göras, anteckna ej mindre dagen, då dylik utsträckt arbetstid skall börja tillämpas, än även den tidrymd, för vilken beräkningen skall ske.

8 §.

Rörande arbetares användande till arbete enligt 6 eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första söckendagen i näst därpå följande kalendervecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda paragrafer, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställles av arbetsrådet. Nämnda myndighet äger dock föreskriva, att anteckning om övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådan förlängd arbetstid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig göra dylik anteckning, där arbetstiden finnes behörigen upptagen å det i 11 § 2 mom. föreskrivna arbetstidsschema.

Arbetarna äga rätt att genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen.

Beslut av arbetsrådet — — — från detsammas datum.

dels ock slutbestämmelserna i lagen skola lyda sålunda:

1) I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 12 eller 13 §, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter den 31 december 1933.

2) Eftergift, som med stöd av lag den 17 oktober 1919, den 22 juni 1921 eller den 22 juni 1923 om arbetstidens begränsning beviljats utan begränsning till viss tid, skall, i den mån vederbörande myndighet ej annorlunda bestämmer, fortfarande tills vidare äga giltighet; och

B) att motionerna nr 234 i första kammaren samt nr 386, 390 och 392 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Thorberg, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johanson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna måtte för sin del antaga följande

Lag

om arbetstidens begränsning.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, vari arbetare användes till arbete för arbetsgivares räkning, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, vari arbetare på sådant sätt användes.

Från lagens tillämpning undantagas:

- a) arbete, som utföres i arbetarens hem,
- b) arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov,
- c) skeppstjänst, som omförmäles i lagen om arbetstiden å svenska fartyg, ävensom fiske,

d) skogsarbete, kolning därunder inbegripen, samt flottning utom vid skiljeställe,

e) jordbruk, jämte sådana därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, ävensom trädgårdsskötsel och därmed förenad djurskötsel, ändock att arbetet bedrivs utan samband med jordbruk,

f) arbete, som åligger biträde i handelsbod, rakstuga, frisersalong eller badinrättning,

g) sådant arbete i hotell-, restaurang- eller kaféörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjänande, samt

h) arbete, som åligger portvakt och av honom väsentligen förrättas i hans bostad.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas medlem av arbetsgivarens familj vid företag, vari endast sysselsättas medlemmar av familjen, samt ej heller

verkmästare eller annan befattningshavare i överordnad ställning,

ritare, bokhållare eller därmed jämställd person,

kontorsvaktmästare eller annat underordnat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmåles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt; och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning, än som i första stycket avses, har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan; dock må, därest nyssnämnda begränsning av arbetstiden för vecka icke därigenom överskrides, arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst 9 timmar.

Bedrivs arbete med regelbunden skiftindelning, må, i den mån så erfordras för skiftväxling, annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

5 §.

1 mom. Är för visst arbete arbetstiden i väsentlig mån beroende av årstiden eller väderleken eller är den på grund av annat förhållande av växlande längd, må arbetsrådet, därest överenskommelse mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna förefinnes, i den mån så prövas påkallat, medgiva, att arbetstiden, med avvikelse från vad i 4 § stadgas, allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan.

2 mom. Finnes arbete, som bedrivs med tre skiftlag, på grund av synnerliga skäl böra fortgå jämväl under sön- och helgdagar, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva därför erforderligt undantag.

3 mom. För arbete med vakttjänstgöring, som medför synnerligen ringa an-

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

strängning, må arbetsrådet, i den mån så provas påkallat, medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.

4 mom. Skulle i annat fall, än som avses i 1, 2 eller 3 mom., undantag från bestämmelse i 4 § provas påkallat till undvikande av allvarligt missförhållande, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

6 §.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

7 §.

1 mom. Till sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, som för driftens obehindrade gång nödvändigtvis måste utföras före eller efter den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare, vilka fyllt aderton år, användas under högst sju timmar i veckan utöver den tid, varunder de enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad eftergift eljest få användas till arbete.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 6 §, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §, vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 48 timmar under loppet av fyra kalenderveckor och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

Utsträckt arbetstid, varom här är fråga, må även, med iakttagande av motsvarande begränsning, beräknas för kortare tidrymd än fyra veckor; åliggande det i sådant fall arbetsgivaren att på förhand i journal eller annan handling, vari anteckning enligt 8 § skall göras, anteckna ej mindre dagen, då dylik utsträckt arbetstid skall börja tillämpas, än även den tidrymd, för vilken beräkningen skall ske.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 28 timmar under loppet av fyra kalenderveckor och högst 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet. Arbetsslönen för ifrågavarande övertidstimmar skall överstiga den ordinarie avlöningen med minst 25 %.

4 mom. På arbetsrådet ankommer att pröva i vad mån den, som fyllt sexton men ej aderton år, må användas till arbete, som avses i denna paragraf.

5 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Utnyttjas rätt till utsträckning av arbetstiden, varom stadgas i 7 § 1 eller 2 mom., på sådant sätt, att arbetstiden oskäligt förlänges, äger arbetsrådet, i den mån så provas nödigt, föreskriva begränsning i avseende å nämnda rättighets tillgodonjutande.

9 §.

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Rörande arbetares användande till arbete enligt 6 eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första söckendagen i näst därpå följande kalendervecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda paragrafer, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställles av arbetsrådet. Nämnda myndighet äger dock föreskriva, att anteckning om övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådan förlängd arbetstid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig göra dylik anteckning, där arbetstiden finnes behörigen upptagen å det i 12 § 2 mom. föreskrivna arbetstidsschema.

Arbetarna äga rätt att genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsamma datum.

10 §.

1 mom. Arbetsrådet består av minst sju ledamöter, vilka utses av Konungen för en tid av två år i sänder. Av ledamöterna skola två utses bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare, vilkas medlemmar sysselsätta tillhopa minst 50,000 arbetare, samt två bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetare, som räkna minst 50,000 medlemmar. För nämnda fyra ledamöter skola i enahanda ordning utses minst dubbelt så många suppleanter. Förslag, som ovan sägs, skall, för att vinna avseende, upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola med ledning av förslaget förordnas till ledamöter eller suppleanter. Har förslag icke avgivits, varde förordnande ändock av Konungen meddelat.

Övriga ledamöter skola utses bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen, och förordnar Konungen en av dessa ledamöter till rådets ordförande och chef samt en till ställföreträdare för denne. Minst en av de utan förslag utsedda ledamöterna skall vara lagkunnig man, vilken fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas uti domarämbeten.

2 mom. Ledamot eller suppleant, som i 1 mom. avses, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehas av den,

som står under förmynderskap,

som är i konkurstillstånd eller vars egendom, utan att vara avträdd till konkurs, förvaltas för borgenärsers räkning,

som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller som är under framtiden ställd för brott, vilket kan medföra sådan påföljd, eller

som blivit dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta.

3 mom. Mot ledamot av arbetsrådet gälla samma jäv, som i rättegångsbalken stadgas i fråga om domare.

4 mom. Har ledamot eller suppleant, som representerar arbetsgivare eller arbetare, åtagit sig uppdraget, äge han ej att varda därifrån entledigad, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda. Avsägelse av uppdraget prövas av Konungen.

Ang. lag om
arbetslidens
begränsning.
(Forts.)

Avgår ledamot eller suppleant, förordnar Konungen för återstående delen av den tid, för vilken den avgångne varit förordnad, annan ledamot eller suppleant.

5 mom. Skulle ledamot, som representerar arbetsgivare eller arbetare, vid sammanträde utebliva eller finnas vara av jäv hindrad att tjänstgöra, och kan ej suppleant tillkallas, äger arbetsrådet utse lämplig person att vid det tillfället träda i den uteblivne eller jävige ledamotens ställe.

6 mom. Ärenden, som behandlas av arbetsrådet, må avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där de äro om beslutet ense. Ej må flera än sju ledamöter deltaga i behandlingen av ärende inför arbetsrådet.

Vid besluts fattande skola lika antal representanter för arbetsgivare och arbetare samt minst en lagfaren ledamot bland dem, som utsetts utan förslag, närvara.

7 mom. Vid handläggning av annat på arbetsrådet ankommande ärende rörande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare än sådant, som avses i 11 § 2 mom., bör rådet i regel ej blott bereda vederbörande arbetsgivare och arbetare tillfälle att yttra sig utan även på lämpligt sätt söka samråd med representanter för arbetsgivare och arbetare inom verksamhetsområdet i fråga. Beslut, som avses i 7 § 4 mom., skall, såvitt möjligt, fattas efter samråd med socialstyrelsen.

Till utredning av ärende må arbetsrådet låta vid allmän underrätt höra vittnen och sakkunniga. Finner arbetsrådet sådan åtgärd nödig, äger rådet därom göra framställning hos den underrätt, inom vars område, den, som skall höras, har sitt hemvist eller någon tid uppehåller sig, och varde denne genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Rätten äger tillägga vittne och sakkunnig ersättning med vad som provas skäligt. Sedan förhöret hållits, skall rätten tillställa arbetsrådet protokoll däröver.

Kostnaderna för förhör, som ovan sägs, bestridas av allmänna medel. Arbetsrådets beslut och utlåtanden meddelas avgiftsfritt.

8 mom. Beslut, som enligt 6 eller 7 § ankommer på arbetsrådet, må i brådskande fall meddelas av dess ordförande eller vid förfall för ordföranden av hans ställföreträdare eller, om jämväl denne är hindrad, av den återstående utan förslag utsedde ledamoten eller, där de utan förslag utsedda ledamöternas antal överstiger tre, den bland dem, som rådet därtill förordnat. Har beslut i sådan ordning meddelats, tage arbetsrådet vid sitt första därefter följande sammanträde under omprövning, huruvida beslutet skall äga bestånd.

9 mom. Arbetsrådet äger att, när skäl därtill föreligga, i avbidan på närmare utredning meddela beslut, som gäller endast tills vidare.

10 mom. Över arbetsrådets beslut må klagan ej föras.

11 mom. Närmare föreskrifter angående avgivande av förslag, som i 1 mom. sägs, och om arbetsrådets verksamhet må meddelas av Konungen.

11 §.

1 mom. Beträffande annat arbete i hotell-, restaurang- eller kaféerörelse än sådant, varom i 1 § g) är sagt, må Konungen, där tillämpningen av 4 § provas medföra synnerliga svårigheter, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, föreskriva annan begränsning av tiden för arbetares användande.

2 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

3 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras,

må Konungen, på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande, medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

12 §.

1 mom. Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

2 mom. Å arbetsställe, där sådant arbete, som avses i 15 § lagen om arbetarskydd, bedrives på stadigvarande sätt, skola å lämplig plats finnas anslagna ej mindre denna lag än även arbetstidsschema, angivande när arbetet börjar och slutar eller, där arbetet bedrives med skiftindelning, när arbetet börjar och slutar för varje skiftlag, ävensom såvitt möjligt början och slut för varje rast, varigenom arbetet avbrytes.

13 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med böter från och med tio till och med ettusen kronor. Är arbetaren under aderton år och har användandet skett med faders eller målsmans vetskap och vilja, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna paragraf förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

14 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 §, eller att iakttaga vad enligt 9 § eller 12 § 2 mom. åligger honom, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Har arbetsgivaren mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 9 §, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

15 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

16 §.

Beträffande verksamhet, som bedrives av staten och kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

17 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

1) Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931.

2) Vederbörande myndighet äger att jämväl innan denna lag trätt i kraft vidtaga åtgärd, som avses i 5, 7 eller 11 §.

3) Eftergift, som med stöd av lag den 17 oktober 1919, den 22 juni 1921, den 22 juni 1923 eller den 4 juni 1926 om arbetstidens begränsning beviljats

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

utan begränsning till viss tid, skall, i den mån vederbörande myndighet ej an-
norlunda bestämmer, fortfarande tills vidare äga giltighet; och

B) att motionerna nr 234 i första kammaren samt nr 386, 390 och 392 i andra kammaren, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad sistnämnda reservanter under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Hage**, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 15 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att först föredrages utskottets lagförslag med iakttagande att 1—8 och 10—16 §§ behandlas i ordningsföljd paragrafvis, att slutstadgandena föredragas punktvis, att 9 § föredrages näst efter slutstadgandena samt att ingressen och rubriken förekomma sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Det av utskottet framlagda lagförslaget.

1 §.

Paragrafen föredrogs. Därefter anförde:

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Då jag nu tager till orda i denna fråga, så är det endast för att med några korta ord ange min ställning till det förslag, som här föreligger och som ju förts fram på tre olika linjer.

Utskottet har ställt sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt så tillvida, att man icke föreslagit några väsentliga ändringar i sak i den nu gällande lagstiftningen. De detaljändringar, som man på ett par punkter gjort, äro av sådan natur, att från regeringens sida någon invändning däremot icke är att göra. Utskottet har emellertid också ansett, att denna lag nu borde göras permanent, i motsats till det kungl. förslaget som gick ut på, att lagen borde fortfarande vara provisorisk för en tid av tre år. En reservation i sådant syfte föreligger, avgiven av herr Westman m. fl. Vidare föreligger en reservation av den socialdemokratiska gruppen inom utskottet, som ansett, att vissa ganska betydande sakliga ändringar borde vidtagas samtidigt med att man nu gjorde lagen permanent, detta i syfte, att vi genom dessa ändringar skulle bli i stånd att ratificera Washingtonkonventionen.

Jag ber då först att med tillfredsställelse få konstatera, att diskussionen i denna fråga nu kunnat föras på ett fullt sakligt plan även så tillvida, att man

nu icke längre synes vilja göra gällande, att icke regeringsförslaget åsyftade ett godkännande av åttatimmarslagens princip, att man sålunda icke önskade från regeringens sida några ändringar av någon principiellt stor räckvidd, utan att man ansåg, att åttatimmarslagen var ett faktum, som man för framtiden hade att räkna med och som vårt näringsliv hade i stort sett lyckats väl anpassa sig efter, tack vare kanske väsentligen de gynnsamma konjunktioner, som rätt under den tid denna anpassning har ägt rum.

Vad man för den närmaste framtiden har att räkna med är sålunda egentligen ändringar och jämkningar av mindre betydande omfattning, ändringar som kunna gå åt ena eller andra hållet. Det är under sådana förhållanden som man från regeringens sida ansett, att lagen fortfarande lämpligen borde vara provisorisk under några år och att de skäl, som åberopades för en provisorisk förlängning år 1926, i väl så hög grad vore gällande i dag, ity att den revision av Washingtonkonventionen, som den gången utgjorde anledningen till provisoriet, i dag kan sägas ligga oss betydligt närmare i tiden, möjligen vara praktiskt taget omedelbart förestående, i motsats till vad som var fallet 1926. De skäl, som då ansågos bärande för att man skulle taga lagstiftningen provisoriskt, kunna följaktligen i än högre grad göras gällande i dag. Nu säger man från deras sida, som anse att lagen ändå kan göras permanent, att man kan göra ändringar i en permanent lag likaväl som i en provisorisk. Det kan självfallet låta säga sig, men man får kanske ändå säga, att om man bedömer denna fråga praktiskt, det väl är med god ordning överensstämmande att man icke inför en omedelbart förestående omprövning av revisionsfrågan bör gå att göra lagen permanent i stället för provisorisk, sådan som den nu är antagen.

Man har emellertid — och det är väl kanske det viktigaste skälet — från socialdemokraternas sida gjort gällande, att någon revision av Washingtonkonventionen sannolikt icke skulle komma i fråga, utan tendensen skulle, menar man, vara den, att man nu nog kommer att gå till en ratificering i stor omfattning av Washingtonkonventionen utan att föreslå eller begära några som helst ändringar. Det synes mig ändå vara ganska mycket, som talar för att man kommer att ägna denna fråga en större saklig uppmärksamhet än vad man från socialdemokratiskt håll synes antaga. Det råder ju dock det förhållandet, att Washingtonkonventionen för närvarande utan förbehåll är ratificerad — bland de länder, som vi ha anledning att i någon mån jämföra oss med — endast av Belgien och Tjeckoslovakien. Jag skall inte nämna andra länder, som ur industrisynpunkt äro av sådan ordning, att man icke har anledning att nu nämna dem. Med förbehåll har konventionen ratificerats av Frankrike, Italien, Spanien och Österrike, med förbehåll sålunda att vissa andra länder komma att ratificera. Bland de länder, som icke ratificerat förekomma inom Europa följande: Danmark, England, Finland, Holland, Jugoslavien, Norge, Polen, Sverige, Tyskland, Schweiz, Ungern och utom Europa praktiskt taget alla. Man torde väl ändå kunna antaga, att när konventionen icke till dato blivit ratificerad av dessa betydande industriländer, där bakom måste ligga en önskan att verkligen få lagens bestämmelser omprövade, när nu efter den stipulerade tioårsfristen denna fråga skall tagas under förnyat övervägande. Man tar inte fel, om man säger, att i de uttalanden som gjorts från skilda håll framlyser mycket tydligt, att man anser Washingtonkonventionen icke vara tillräckligt smidig för att den med fördel skall kunna tillämpas under de vitt skilda förhållanden ur industriell synpunkt, som råda i de olika länder, vilka förutsättas komma att ansluta sig till densamma. Det framlyser även från en beslätad frågas behandling i Genève, nämligen den som avser en föreslagen konvention för anställdas arbetstid, där man på olika punkter framhåller vikten av att gå fram med tillräcklig smidighet och i det fallet

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

gör vissa indirekta antydningar, som torde sammanhånga med den relativa stelhets, som utmärker Washingtonkonventionen.

Jag tror sålunda icke, att man har anledning att räkna med, att det revisionsförslag, som framkommit i fråga om Washingtonkonventionen, skall komma att vid frågans nära förestående behandling passera så obemärkt, som man från socialdemokratiskt håll vill göra gällande.

Jag skall slutligen på denna punkt endast tillfoga som ett led i de praktiska skäl som gjorts, att man från regeringens sida icke ansett, att man nu borde göra lagen permanent, att vi ha så nära förestående som till måndagen den 7 april en konferens mellan de nordiska regeringarnas experter på detta område i syfte att överväga vilka förslag i fråga om revision av Washingtonkonventionen, som man önskar framföra vid den internationella arbetsbyråns styrelses sammanträde i Paris den 24 i denna samma månad. Därav framgår tydligen också, att det för regeringen ansetts vara, skall jag säga av konventionella hänsyn nog så angeläget, att man icke nu gick att göra lagen permanent utan förlängde den provisoriskt, utan att man, som sagt, därmed hyst någon som helst avsikt att undergräva lagens fortbestånd för framtiden.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Som kammaren behagade finna har det socialdemokratiska partiet i en motion yrkat, att vår lagstiftning rörande arbetstidens begränsning skulle bringas i överensstämmelse med Washingtonkonventionen för att möjliggöra för Sverige att ratificera denna konvention. De socialdemokratiska representanterna i andra lagutskottet hava i en reservation yrkat bifall till den socialdemokratiska motionen. Socialdemokraterna anse, att Sveriges medlemskap i Nationernas förbund måste medföra förpliktelser. En av dessa förpliktelser är, att man bör försöka få till stånd en lagstiftning rörande reglering av arbetstiden, som möjliggör för oss att ratificera Washingtonkonventionen. Det kan icke förhålla sig på det sättet, att de socialt mera framskridna nationerna kunna få ställa sig avvaktande, när det gäller att fullfölja det program, som Nationernas förbund har till uppgift att genomföra. Ligger saken så, att ett socialt så framskridet land som Sverige utan svårighet kan ratificera en av de konventioner, som antagits av Internationella arbetsbyråns arbetskonferenser, så bör det vara en oeftergivlig fordran, att man utan dröjsmål ratificerar en sådan konvention.

Här har nu hänvisats till att Washingtonkonventionen är ratificerad av endast ett tiotal stater, och att en revision av konventionen torde vara förestående. Jag håller före, att det är tämligen tivelaktigt, huruvida någon revision överhuvud taget kommer i fråga. Då nämligen England icke har kunnat vid behandlingen i arbetsbyråns styrelse vinna beaktande för ett sådant yrkande, torde resultatet bli precis detsamma, om de fyra nordiska länderna upptaga denna fråga till behandling och uppställa ett sådant krav. De som varit i tillfälle att närmare följa hur man i Genève känner denna fråga ligga till i olika länder, den finner, att man känner det vara en av förutsättningarna för ett fortsatt framgångsrikt socialt nydaningsarbete, att en ratifikation av Washingtonkonventionen om internationell reglering av arbetstiden kommer till stånd. En sådan ratifikation är ett av de första och oeftergivliga villkoren för att man överhuvud taget skall komma vidare på denna väg, som Nationernas förbund har slagit in på genom att Internationella arbetsbyrån tillsatts.

Allt efter som tiden gått ha ju alla dessa farhågor som staplades upp, när man efter kriget började med att genomföra en reglering av arbetstiden, visat sig vara grundlösa farhågor. Man har förvånansvärt snabbt kunnat inrätta

sig efter den reglering av arbetstiden, som vidtogs efter kriget, en reglering ned till 48 timmar i veckan, som av arbetarna krävts sedan 40—50 år tillbaka och som för varje år varit föremål för livliga meningsyttringar från arbetarnas sida. Jag skulle hålla före, att saken ligger så till i fråga om ratifikation av Washingtonkonventionen, att den engelska regeringen utan tvivel kommer att göra allt för att infria det löfte den gav redan då den tillträdde, att en av de uppgifter, som den skulle gå in för, var ratifikationen av Washingtonkonventionen. I samma ögonblick som England har ratificerat komma ratifikationerna av de mera framskridna industriländerna att göras, precis som när man drar upp maskorna i en strumpa. De komma av sig själva. Ty här ställer man sig för närvarande avvaktande; man avbidar hur man ämnar göra i det land, från vilket man har den största konkurrensen att frukta. England är ju det tongivande industrilandet, och man ställer sig frågande, hur England ämnar göra. Men det är anledning antaga, att om den engelska arbetarregeringen skulle misslyckas på denna punkt, så är det därför icke alldeles säkert att sådana länder som Tyskland, Italien och Frankrike skola tveka att förbehållslöst ratificera. Saken ligger så till, att det utan tvivel på denna punkt är en fråga, som regeringarna inte komma förbi, av vilken färg de vara må. Trots allt måste ju nämligen den, som spelar första fiolen, när det gäller att fullfölja det sociala reformprogram, som intogs i fredstraktaten och som Nationernas förbund skall fullfölja, hava klart för sig, att det helt enkelt inte går att få folk att tro på, att det är möjligt att komma fram på denna väg, därest man icke visar en allvarlig vilja till att fullfölja vad som är påbörjat. Sedan en konvention som konventionen om arbetstidens reglering nu varit föremål för överbärande i snart tio år och det visat sig, att krav på revision av konventionen icke beaktats, så är det anledning tro, att denna konvention trots alla de fel, som påbördats den, dock är på det hela taget så avvägd, att den är lämplig för en internationell reglering av arbetstiden. Socialdemokraterna vilja med eftertryck hävda den meningen, att Sverige som ett av de socialt mera framskridna länderna har en oeftergivlig skyldighet att i egenskap av medlem i Nationernas förbund ratificera de konventioner, som vid arbetskonferenserna bli antagna i syfte att åstadkomma sociala reformer i vederbörande länder.

Jag skall inte här återupprepa alla de argument, som vid de diskussioner vi tidigare haft i kammaren uppräddats. Jag vill dock säga, att jag tror, att ett av de svåraste hindren för ratifikation av Washingtonkonventionen varit och är det undantag, som förefinnes i vår lagstiftning beträffande mindre företag, d. v. s. företag som sysselsätta mindre än fem arbetare, men jag är övertygad, att detta är en fullkomlig chimär, ty i verkligheten har detta undantag icke längre den betydelse man tillmäter detsamma. I den mån nämligen kollektivavtal upprättas, göras inga undantag för mindre företag, utan det blir givetvis samma arbetstid, om företaget sysselsätter en eller två, hundra eller flera arbetare. Jag skulle hålla före, att betingelserna i vårt land äro sådana, att en ratifikation av Washingtonkonventionen icke skulle för landet medföra några större olägenheter. Under sådana förhållanden borde Sverige kunna i likhet med en hel del andra länder utan förbehåll ratificera Washingtonkonventionen. Det är dock två betydande industriländer i Europa, som förbehållslöst redan ha ratificerat. Belgien är ett utpräglat industriland, likaså Tjeckoslovakien. Man har inte försört, att ratifikationen av Washingtonkonventionen för dess länder medfört svårigheter. Tjeckoslovakien har en utomordentlig konkurrensförmåga, likaså Belgien. Det förhåller sig inte så, att man därigenom har handikapat sin industri gentemot andra länder, utan det torde tvärtom förhålla sig på det sättet, att dessa två länder kunna betraktas som två i hög grad konkurrenskraftiga industriländer. Det är anledning att tro, att en ratifikation skulle gestalta sig för Sveriges vidkommande på enahanda sätt. De förändrin-

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

gar i lagen, som en ratifikation skulle nödvändiggöra, äro, som man finner, icke av någon större betydelse.

När nu socialdemokraterna gå in för en sådan ändring i vår lagstiftning om arbetstidens reglering, att Washingtonkonventionen kunde ratificeras, så utgår man givetvis ifrån att samtidigt skulle lagen bli av permanent karaktär. Jag vill inte fördölja, att jag för egen del hyser betänkligheter mot att göra lagen enligt utskottets förslag av permanent karaktär, ty det är uppenbart, att det kommer att medföra större svårigheter att åstadkomma en erforderlig ändring i lagstiftningen, som, därest situationen oförmodat skulle förändra sig, nödvändiggör för Sverige att hastigt vidtaga en ratifikation av Washingtonkonventionen. Rent principiellt måste jag säga, att den ståndpunkt, som företrätts av socialstyrelsen och av regeringen, är mera motiverad nu än tidigare. Tidigare var givetvis situationen annorlunda. Nu är den första tioårsperioden av Washingtonkonventionens tillvaro tilländalupen. Det är klart, att frågan om revision kommer upp, ehuru väl jag, som jag förut sade, inte tror på att kravet kommer att vinna beaktande. Ty om man gör en ny konvention, skulle det utan tvivel givas anmärkningar och erinringar gentemot den också, och för övrigt skulle man få en strid i de olika länderna om huruvida konventionen nr 1 eller konventionen nr 2 skulle ligga till grund för lagstiftningen. Det är många sådana skäl, som utan tvivel komma att spela roll och bli avgörande, när man tager ståndpunkt till, huruvida en revision överhuvud taget skall förekomma.

När nu saken ligger så till, att detta avgörande är omedelbart förestående, måste jag för egen del säga, att det är mera logiskt att göra en lagstiftning provisorisk, om man tror på, som jag gör, att Washingtonkonventionen kommer att inom den allra närmaste tiden bli föremål för ratifikation i större omfattning. Det är uppenbart att man i en fråga sådan som denna måste inte bara följa sin egen uppfattning, utan man får naturligtvis också taga hänsyn till den mening, som företrädes av de befolkningsgrupper man representerar i kammaren. Skulle före det slutliga avgörandet den socialdemokratiska reservationen vara utslagen, får man givetvis taga under omprövning, huruvida man bör biträda det förslag, som föreligger från utskottets sida att göra lagen med dess nuvarande innehåll permanent. Jag måste för min del säga — det vill jag uttryckligen betona — att för mig är det motbudande att förfara på det sättet. Det är motbudande att förfara på det sättet just i detta ögonblick, då ett avgörande, huruvida Washingtonkonventionen kommer att i större omfattning ratificeras eller icke, nu omedelbart är förestående.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr förste vice talman! Regeringens proposition i denna fråga gav oss ju besked om, att man på det hållet nu lagt på hyllan sitt gamla krav om arbetstidslagens avskaffande. Som vi alla minnas, gick den nuvarande statsministern, herr Lindman, år 1926 synnerligen livligt i elden för, att arbetstidslagen skulle avskaffas, omedelbart och i ett sammanhang. I år få vi av regeringens proposition erfara, att ingen av herrarna på den kanten nu torde ifrågasätta annat, än att en lagstiftning i ämnet skall fortbestå, och herr socialministern har ju i sitt nyss hållna anförande ytterligare understrukt den saken. Det kan ju för en del folk kanske synas litet märkvärdigt detta, men det är nog i själva verket icke så märkvärdigt. Högerns skrik tidigare mot arbetstidslagstiftningen har nog i stort sett icke varit något annat än ett politiskt spegelfäkteri. Man har naturligtvis på det hållet tidigare varit fullt på det klara med, att arbetstidslagen i dess nuvarande skick icke vore något farligt avbräck för den kapitalistiska utsugningen av arbetarklassen.

Arbetstidslagen blev ju från början ett förfuskat lappverk, och det var sannerligen ej någon stor procent av arbetarna i landet, som genom arbetstidslagstiftningens genomförande fick sin arbetstid förkortad. Den övervägande större delen av arbetare och löntagare ställdes redan från början utanför lagens tillämpningsområde. Hela antalet arbetare och löntagare i landet torde kunna uppskattas till 1,600,000, och de, som direkt falla under arbetstidslagen, torde utgöra mellan 450 tusen och 500 tusen. En dylik arbetstidslagstiftning, som alltså icke omfattar ens en tredjedel av landets arbetare och löntagare, måste givetvis betecknas som i högsta grad illusorisk, och de arbetargrupper, som ställts utanför lagen, kunna givetvis ej ha någon som helst anledning att nöja sig med mindre än arbetstidslagstiftningens utsträckande till att omfatta även dem. Vi ha i den kommunistiska motionen yrkat, att den massa undantag, som ha gjorts i lagens 1 §, skola avföras ur lagen. Vi anse, att om det skall bli någon mening med arbetstidslagstiftningen, måste densamma omfatta praktiskt taget alla arbetsområden, där arbetare äro anställda för arbetsköparens räkning.

Jag skall ej här allt för ingående uppehålla mig vid de olika detaljerna i utskottets utlåtande. Utgången här i riksdagen torde vara given. Lagen har uppmjukats och försämrats vid behandlingen här åren 1921, 1923 och 1926, och i det otillfredsställande skick, vari den nu befinner sig, kommer den kanske att av riksdagen göras permanent. Det blir härefter som tidigare den organiserade arbetarklassens sak att utanför riksdagen kämpa sig till den förkortning av arbetstiden, som nödvändiggöres av förhållandenas egen makt, och arbetarna runt om i landet äro nog ganska allmänt på det klara med, att av riksdagen ha de för närvarande icke mycket att vänta sig. Det är också betecknande för läget här i riksdagen, när socialdemokraterna i utskottet icke ens kunna förmås att gå med på partivännens fru Nordgrens blygsamma yrkande, att lagen bör omfatta personal vid sjukvårds- och fattigvårdsanstalter. Jag skall, som sagt, ej ingå så mycket på detaljerna i utskottets utlåtande. Vi ha blott att konstatera, att socialdemokraterna och de andra borgerliga partierna äro eniga om, att även skogs- och lantarbetarna ävensom de inom hotell- och restaurangrörelse anställda m. fl. grupper fortfarande skola undantagas från arbetstidslagstiftningens bestämmelser.

Bestämmelserna angående övertidsarbete utgöra ett avsnitt, som fullständigt berövar lagen dess karaktär av 8-timmars lag. När arbetstidslagen sist behandlades här i riksdagen, alltså år 1926, riktades också en skarp kritik mot dessa bestämmelser. Vi veta, att när arbetstidslagen år 1919 tillkom, medgavs arbetsköparen rätt att utan arbetsrådets hörande taga ut arbetarna till övertidsarbete i högst 25 timmar under loppet av en kalendermånad och i högst 150 timmar under ett kalenderår. Och sedan dess ha som bekant uppmjukningar skett i olika repriser, så att nu har en arbetsköpare rätt att påkalla övertidsarbete under 50 timmar per kalendermånad och 200 timmar per år. Och därutöver kan arbetsrådet medgiva arbetsköparna rätt att uttaga ytterligare 150 övertidstimmar under loppet av ett kalenderår.

Lagen med dess nuvarande bestämmelser ger alltså arbetsköparna möjlighet att utsträcka arbetstiden praktiskt taget till 10 timmar om dagen. Den lagstiftning vi nu ha, och som utskottet nu vill göra permanent är sannerligen ingen 8-timmarslag utan fastmer, kunna vi säga, en effektiv 10-timmars lag. Den breda marginal, som finnes i lagen beträffande övertidsarbete, måste effektivt nedskäras. Vi ha i vår motion yrkat, att övertidsarbete skall medgivas endast i yttersta nödfall. Även i den frågan ha socialdemokraterna nu gått samman med de borgerliga partierna, och utskottet yrkar enhälligt avslag på vårt krav om en effektiv spärr mot sådant övertidsarbete, som ej är oundgängligen nödvändigt. Det borde väl ändå vara klart för alla, att som

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

produktionsförhållandena under senaste åren utvecklat sig, särskilt inom industrien men också på produktionslivets övriga områden, måste arbetarklassen inrikta sig på att genomdriva ytterligare förkortning av arbetstiden. Här gå inom landet massor av arbetare permanent och ständigt arbetslösa, och det samma är även förhållandet i andra länder. På arbetsplatserna genomför man en hänsynslös rationalisering, och arbetarna drivas att till det yttersta stegra arbetsintensiteten. Vi må undersöka vilket produktionsområde vi vilja, så finna vi, att produktionskapaciteten per arbetare under senare år stigit synnerligen kraftigt.

Det talas vackra ord om, att även arbetarna skola få njuta frukterna av denna rationalisering. Men hur blir det i realiteten? Jo, resultatet av den kapitalistiska rationaliseringen få vi känna på det sättet, att allt flera och flera arbetare ställas utanför arbetsplatserna. Och särskilt upprörande är, att den uppväxande ungdomen därigenom i stor utsträckning avstängts från varje möjlighet att erhålla arbete och utkomstmöjligheter. Vi kommunister anse därför, att arbetarna som kompensation för den stegrade produktionskapaciteten nödvändigt måste genomdriva en ytterligare förkortning av arbetstiden. Därför: i första hand bort med övertidsarbetet, och därefter ytterligare förkortning i sådan utsträckning att de arbetslösa erhålla plats i produktionsapparaten. Ned med arbetstiden till 7 timmar inom industrin i allmänhet och till 6 timmar i särskilt tungt eller hälsofarligt arbete! Detta är ett krav, som vi anse, att den organiserade arbetarklassen i landet under den närmaste tiden måste kämpa för att genomföra. Vi ha i vår motion yrkat, att åtgärder skola vidtagas i syfte att förbereda en lagstiftning för en sådan ytterligare förkortning av arbetstiden. Utskottet säger sig icke kunna biträda vårt krav om utredning och förslag till sådana ändringar i arbetstidslagen. Även det utlåtandet är enhälligt, och lika enhälligt avstyrker utskottet vårt framförda förslag om 6 timmars arbetstid för gruvarbetare under jord och för arbetarna vid de öppna malmfälten i Norrbotten. Jag vill till detta endast säga, att den där enhetsfronten från yttersta högern och till socialdemokraterna är ju inte alls överraskande för oss. Det är naturligtvis nödvändigt att vid varje tillfälle visa upp den mondistiska samförståndsvilja, som numera finnes på det hållet i så rikligt mått. Vi kunna i varje fall slå fast, att socialdemokraterna avancerat duktigt åt höger, sedan arbetstidslagen år 1919 antogs. Jag vill blott erinra om, att då stodo socialdemokrater här i kammaren som motionärer och framförde samma förslag, som vi kommunister nu här i dag äro ensamma talesmän för. Nu gå socialdemokraterna här i kammaren och i riksdagen i mondistens tecken samman med yttersta högern på enig front mot samma förslag. Detta är betecknande för socialdemokratiens ändrade politiska inställning och marsch åt höger. Gruvarbete är ett av de mest tunga och hälsofarliga yrken, som finnas, och gruvarbetarna ha därför också sedan äldsta tider haft kortare arbetstid än arbetare ovan jord i allmänhet. Arbetstiden i gruvarbetaryrket har tidigare i allmänhet varit minst 2 timmar kortare än vid arbete ovan jord. Då vi nu i vår motion fört fram detta krav, är det ett befogat och rättmätigt krav. Gruvarbetarnas fackliga organisationer ha också med styrka hävdad, att detta krav måste beaktas. Vi komma också att på den punkten begära votering här.

Jag har härmed så koncentrerat som möjligt anfört några synpunkter på frågan, som vi anse vara av vital betydelse.

Till sist endast ett par ord rörande frågan, huruvida arbetstidslagstiftningen bör fastställas definitivt eller fortfarande vara provisorisk. Utskottet föreslår att lagen skall göras permanent. Till denna ståndpunkt har också socialdemokraterna inom utskottet anslutit sig. Nu har här från herr Edvard Johanson, som är socialdemokratisk representant i utskottet, anförts, att man

kanske ej har anledning att gå in för lagens permanens. Jag vill för vår del säga, att när vi i vår motion yrkat, att lagen skulle givas permanent karaktär, ha vi framställt det yrkandet under den givna förutsättningen, att sådana förbättringar skulle genomföras i lagen, att densamma verkligen skulle kunna be-
tecknas som en effektiv arbetstidslagstiftning. Så kommer givetvis ej nu att ske. Om utskottets förslag antages oförändrat, eller om den socialdemokratiska reservationen i någon punkt bifalles, blir det ingen förändring i sak. Det hela blir i vilket fall som helst i realiteten en 10-timmars lag, och under sådana förhållanden har man sannerligen ingen anledning att allt för hårt ivra för att åt lagen giva permanent karaktär. Sådant läget är i riksdagen, kommer ändå tydligen lagen med alla dess brister att antagas definitivt och erhålla permanent karaktär, men det kommer givetvis icke att kunna hindra oss från att i fortsättningen med all kraft kämpa för genomdrivandet av den ytterligare arbetstidsförkortning, som rationaliseringen gjort nödvändig och som i vår motion föreslås. Vi äro också övertygade om, att den stora massan av organiserade arbetare kommer att tillsammans med oss taga upp kampen för genomdrivande av en sådan, av förhållandena motiverad förkortning av arbetstiden.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till 1 § i den motion, som är väckt av mig och mina partikamrater.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, bjuder det nu föredragna utskottsutlåtandet på tre olika linjer. Den ena är byggd på Kungl. Maj:ts proposition, d. v. s. på en provisorisk lagstiftning i samma omfattning som den hittills gällande arbetstidslagen. Den andra linjen, som är omfattad av utskottets majoritet, innebär en permanent lagstiftning av samma omfattning som nu gällande lag, och den tredje linjen, som understöddes av de socialdemokratiska ledamöterna, innebär en permanent lag, men så reviderad, att en anslutning från Sveriges sida till Washingtonkonventionen skulle kunna äga rum. Propositionens linje har omfattats av en grupp reservanter under ledning av utskottets ordförande. För sin ståndpunkt ha dessa reservanter icke anfört någon annan motivering än den, som finnes i den Kungl. propositionen. Ett bemötande av herr Westman och hans medreservanter blir alltså på samma gång ett bemötande av departementschefens uttalande i den kungl. propositionen. Departementschefen inleder sin motivering med följande ord: »Det torde icke vara nödvändigt att i år ingå på en diskussion efter principiella linjer av det föreliggande spörsmålet», han fortsätter: »Även de, som enligt sin allmänna åskådning eller med hänsyn till olägenheten av stela lagbestämmelser rörande ekonomiskt betydelsefulla driftförhållanden för industrien, äro motståndare till en tvångslagstiftning å förvarande område, torde nu knappast ifrågasätta annat, än att en lagstiftning i ämnet skall fortbestå.» Det är med synnerligen stor tillfredsställelse man an-
noterar, att denna deklaration reservationslöst biträts av statsrådets samtliga ledamöter. Då ej heller någon motion i år blivit väckt, vari yrkas avslag på den kungl. propositionen om förlängning av arbetstidslagen, förefaller det, som om diskussionen här skulle kunna begränsas till ett meningsutbyte om praktiska synpunkter rörande detaljerna i lagen, och huruvida lagen i fortsättningen skall givas permanent eller provisorisk karaktär.

Jag har begärt ordet för att säga några ord i den sist berörda frågan, d. v. s. frågan om arbetstidslagens giltighet i fortsättningen. I propositionen anføres som försvar för ett nytt provisorium på detta område väsentligen två — man kan säga praktiska och positiva skäl — och därjämte ett skäl, som jag vill beteckna som negativt. Som ett så beskaffat skäl måste man nämligen beteckna vad av departementschefen anføres på sidan 17 i propositionen. Det heter där, att de olägenheter, som ha befarats av ett provisorium, ha visat sig

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

icke vara berättigade. »Det torde icke kunna sägas, att lagens provisoriska karaktär gjort industriens män obenägna att anpassa anordningar och arbetsmetoder efter arbetstidsregleringen.» Nu är det väl så, att lagar normalt antagas att gälla utan på förhand bestämd tidsbegränsning, och att dylika begränsningar tillgripas allenast då särskilda skäl mana till varsamhet och man anser sig böra gå försöksvis fram på ett nytt lagstiftningsområde. Att starka skäl tidigare förelegat att ge arbetstidslagen försökskaraktär, är ovedersägligt, men när lagen nu för femte gången och efter mer än tio års tillämpning skall förnyas, synes det lämpligt att på allvar pröva, om ej lagen kan göras definitiv. Att såsom skäl anföra, att provisoriet icke visat sig vara till skada, är i varje fall ett argument, som ej kan tillmätas egentligt bevisvärde.

Departementschefen medger också, att frågan om giltighetstiden för arbetstidslagstiftningen är en fråga av väsentligt praktisk karaktär. De positiva skäl, varpå han från denna utgångspunkt grundat sitt ställningstagande i förevarande avseende, äro tvenne. För det första åberopas den väntade revisionen av Washingtonkonventionen, och för det andra anser han att en viss utredning av större omfattning än den som hittills skett rörande den lämpliga avfattningen av arbetstidslagen bör föregå antagande av en definitiv lag. Styrkan i det förstnämnda skälet är väl, att detsamma vid 1926 års riksdag anförts såsom ett av motiven för att gå in för ett provisorium. Men huvudskälet för majoritetens uppfattning i denna fråga vid 1926 års riksdag var dock otvivelaktigt, att det då alltjämt ansågs tveksamt på vissa håll, huruvida över huvud 8-timmarslagen borde bestå och på andra håll, huru lagen till slut lämpligen borde utformas. Den väntade revisionen av Washingtonkonventionen åter blev år 1926 avgörande för bestämmandet av provisorietidens *längd*. Man antog då, att en dylik revision skulle komma att äga rum före år 1930, men så har icke skett, och därför anse departementschefen och med honom en grupp reservanter i andra lagutskottet, att åt lagen alltfört bör av samma grund givas provisorisk karaktär i väntan på samma revision. Utskottsmajoriteten har icke ansett det nu åsyftade skälet tillräckligt för att ånyo motivera en begränsad giltighetstid för den svenska arbetstidslagen. Arbetsrådet har i sitt yttrande bl. a. anført, att detsamma icke funne, att detta skäl borde ens i någon mån utgöra hinder för att nu antaga arbetstidslagen med obegränsad giltighetstid. Jag ber att få hänvisa intresserade till arbetsrådets yttrande på sidan 9 i utlåtandet, där en mycket stark motivering anföres mot att väntan på Washingtonkonventionens revision bör utgöra ett skäl för en fortsatt provisorisk lagstiftning på ifrågavarande område.

Av departementschefens uttalande i propositionen och även av hans yttrande nyss i kammaren synes framgå, att han anser, att vissa internationella hänsyn — artigheten mot de övriga stater, som deltaga i arbetskonferensen i Genève — borde bjuda de svenska statsmakterna att icke nu gå in för en permanent arbetstidslag, när i varje fall en revision av Washingtonkonventionen är ställd i utsikt. Jag kan icke förstå, att hänsynen till det internationella samarbetet skulle förbjuda oss att gå in för en definitiv lagstiftning på området, alldenstund Sverige är den enda stat av dem, som deltaga i Genèvekonferensen, som har en provisorisk arbetstidslagstiftning; alla andra länder, där arbetstidslagstiftning finnes, ha en permanent sådan. Jag kan sålunda icke finna, att vi skulle brista i artighet mot övriga medlemmar i arbetskonferensen i Genève, om vi nu taga ett steg, som övriga stater tagit för länge sedan.

Frågan, huruvida Sverige kan komma att någonsin ratificera Washingtonkonventionen även sedan denna blivit föremål för revision, är högst oviss. Jag för min del finner det osannolikt, att en dylik ratifikation kommer att äga rum. För att en sådan ratifikation *nu* skall kunna ske, måste alla de ändringar vidtagas i den svenska lagen, som föreslagits i motionen av herr Möller

m. fl., liksom alla de ändringar, vartill yrkas bifall i den socialdemokratiska reservationen. Det är naturligtvis alldeles osannolikt, att revisionen av Washingtonkonventionen kan komma att på alla de punkter, där avvikelser nu finnas mellan konventionens text och den svenska lagen, föranleda sådana ändringar och jämkningar, att den svenska lagen, sådan den nu är, skall kunna anpassas efter konventionen. Vid sådant förhållande stå vi naturligtvis vid ratifikationen av konventionen inför kravet på att utvidga arbetstidslagen beträffande dess räckvidd och på att i övrigt införa bestämmelser, som förut ansetts olämpliga för våra svenska förhållanden. Departementschefen synes också draga i tvivelsmål, huruvida en anslutning till Washingtonkonventionen från Sveriges sida skall bli möjlig. Herr Johanson i Stockholm ansåg för sin del, att en revision av konventionen icke skulle komma att äga rum, utan att den engelska regeringen skulle ratificera konventionen sådan den nu är, varefter alla de övriga staterna skulle komma efter. Statsrådet och chefen för socialdepartementet åter är ganska övertygad om att en revision kommer att äga rum och att vi även efter denna revision skola finna anledning att upptaga spörsmålet om Sveriges anslutning. Där ser man hur uppfattningarna om vad som kommer att ske mycket gå isär även på de håll, där jag förutsätter att man har en ganska stor sakkunskap på området. För min del vill jag säga, att det är förvånande att finna utskottets samtliga högerreservanter gå in för en provisorisk arbetstidslagstiftning i klart medvetande om att en väntad anslutning till Washingtonkonventionen ovillkorligen kommer att medföra utvidgningar i flera av de hänseenden, där den borgerliga utskottsmajoriteten avisat de nu framställda ändringsförslagen.

Som det andra positiva skälet för en provisorisk lagstiftning har departementschefen anfört, att en utredning angående verkningarna av de nuvarande lagbestämmelserna och dessas eventuella jämkning i olika hänseenden borde föregå antagandet av en definitiv lag. Detta skäl förefaller — förlåt uttrycket — knappast vara allvarligt menat. I intet av de avgivna yttrandena har någon sådan utredning förordats. Tvärtom synas de hörda myndigheterna vara fullkomligt ense om att förorda lagen i dess nuvarande omfattning. Sålunda säger socialstyrelsen, att industrien alltmera och så att säga definitivt avpassat sig efter 8-timmarslagen och att några behov av ändringar icke, såvitt styrelsen hade sig bekant, med verklig styrka gjort sig gällande. Arbetsrådet, som väl får anses vara den mest sakkunniga myndigheten på ifrågavarande område, hemställer kort och gott, att lagen måtte antagas som permanent i dess nuvarande omfattning. Och kommerskollegium, som närmast representerar industrien och näringslivet, anför bl. a. följande, som jag skall taga mig friheten att ordagrant citera: »Under de år, som gått sedan de återgivna uttalandena gjordes, hade tvivelsutan utvecklingen fortsatt i samma riktning. Industrien hade sålunda alltmer anpassat sig efter de ändrade förhållanden, som åttatimmarslagens genomförande medfört. Ett upprivande av grunderna för denna lagstiftning syntes numera ur såväl politisk som praktisk synpunkt ogenomförbart och dessutom tämligen ändamålslost. Även i utlandet syntes av allt att döma förhållandena i sådant hänseende hava utvecklat sig i stabiliserande riktning.» Ett gott bevis för att något behov av en allmän utredning om 8-timmarslagens verkningar och om önskvärdheten av ändringar icke föreligger — ur borgerlig synpunkt åtminstone — är det förhållandet, att vid frågans behandling i riksdagen i år intet förslag motionsvis framkommit vare sig om lagens upphävande eller om jämkningar i densamma, avseende inskränkningar i dess räckvidd. Vid alla de tillfällen, då denna lag tidigare varit föremål för riksdagens behandling, ha dylika krav framställts från olika håll. Nu har det endast framställts yrkanden från socialdemokratisk och kommunistisk sida, syftande till *utvidgningar* av lagens verkningsskrets. Det förefaller allt-

Ang. lag om
arbetstiden-
begränsning.

(Forts.)

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

så, som om man på de håll, där man anser att 8-timmarslagens omfattning icke bör vidgas utan att lagen fortfarande bör gälla med den räckvidd den nu har, icke borde ha anledning att påyrka någon omprövning av lagen, då alla krav, som framställas i ändringssyfte, gå ut på sådana utvidgningar, som hittills alltid avvisats av riksdagens majoritet.

De under herr Westmans ledning stående reservanternas ha som sagt för sin ståndpunkt icke återopat andra skäl än dem som anföras i den kungl. propositionen. Utskottsmajoriteten har icke funnit dessa skäl vara av den beskaffenhet, att de motivera ett fortsatt provisorium på detta lagstiftningsområde. I likhet med arbetsrådet och kommerskollegium har man ansett tiden nu vara inne för att giva den svenska arbetstidslagen en permanent karaktär, såsom flertalet av våra andra lagar.

Det har sagts från något håll, att situationen nu är precis densamma som år 1926 och att samma skäl, som då talade för ett fortsatt provisorium, alltfört äro för handen. I ett väsentligt hänseende är dock situationen en helt och hållet annan. År 1926 förelåg, såsom den siste ärade talaren berörde, en motion från högerhåll, framförd av den nuvarande statsministern, vari krävdes 8-timmarslagens upphävande. I första kammaren väcktes en dylik motion av herr von Sydow och tretton andra kammarledamöter, bland dem tre av den nu sittande regeringens medlemmar. Och för varje gång frågan om ytterligare förlängning av arbetstidslagen varit föremål för riksdagens prövning — och även dessemellan förresten — har det motionerats om lagens upphävande. Vid flerfaldiga tillfällen ha också motioner väckts om väsentliga inskränkningar i räckvidden av lagen; så skedde 1920, 1921, 1923 och 1926. Det skulle vara mycket frestande att anförä valda stycken av motionernas motivering och ställa dessa uttalanden i jämförelse med de uttalanden, som nu göras i den kungl. propositionen. Jag skall emellertid icke göra detta. Det vare nog att konstatera, att man även på de håll, där man förut betecknat 8-timmarslagen som ett ent, som förr eller senare måste bort, nu anser det självklart, att lagstiftningen bör fortbestå även efter utgången av ett fortsatt provisorium. Detta betyder, såvitt jag kan förstå, att motståndet mot arbetstidslagens idé nu praktiskt taget uppgivits. Ja, vad anledning finns då att längre fortsätta med provisorier? De förändringar i detaljer, som kunna behövas, kunna lika väl företagas i en permanent lag som i ett provisorium, om den nödvändiga anslutningen i riksdagen förefinnes. Enligt min syn på saken står ingenting att vinna genom ett fortsatt provisorium, och man riskerar heller ingenting genom att göra lagen permanent. Den praktiska prövning av detta spörsmål, som socialministern förordar i motiveringen till den kungl. propositionen, leder ovillkorligen fram till förord för en permanent lag.

Jag lovade att yttra mig allenast beträffande den del av föreliggande spörsmål, som berör frågan om arbetstidslagens giltighetstid. Jag skall också hålla detta löfte och icke gå in på detaljerna. Herr Johanson i Stockholm berörde emellertid i sitt anförande en av de punkter, vari skiljaktigheter förefinnas mellan den svenska lagen och Washingtonkonventionen, nämligen den punkt som gäller frågan om lagens tillämpning på de små företagen, och han ansåg, att det var någon slags anomali, att vi i Sverige skulle alltfört ha en begränsning i lagens räckvidd, som utesluter småföretagen från densamma. Jag för min del anser, att denna skiljaktighet är av utomordentligt stort värde för småindustrierna i vårt land, och jag föreställer mig, att detta blir en av de sista skiljaktigheter, som den svenska riksdagen går med på att taga bort, så länge det finns en borgerlig majoritet i riksdagen. Särskilt i dessa tider, då försörjningsmöjligheterna på landsbygden synas bli allt sämre, är det av utomordentligt stor vikt, att de småindustrier, som finnas och som på många ställen hålla på att spira tack vare förbättrade kommunikationer, elektrifiering och

dylikt, icke på något sätt hämmas i sin utveckling. Så skulle emellertid ske, därest 8-timmarslagens bestämmelser skulle utsträckas att gälla jämväl de små företagen. Därför kan jag på inga villkor ansluta mig till kravet om ändring i det hänseendet.

En annan ändring, som omnämndes av herr Karlsson i Grängesberg och som också såges vara nödvändig för anslutning till Washingtonkonventionen, berör de relativt vida bestämmelser, som den svenska lagen har i fråga om reglering av övertidsarbete. Jag vill erinra om att dessa spörsmål varit föremål för riksdagens behandling upprepade gånger, och man har kommit fram till den avfattning, som lagen nu har, efter åtskilliga riksdagsdiskussioner i ämnet. Såvitt jag kan se, höra just bestämmelserna om övertidsarbetets reglering till dem som gjort, att den svenska industrien kunnat så smidigt och till synes utan några större olägenheter anpassa sig efter 8-timmarslagen. Därför anser jag dessa bestämmelser om övertidsarbetets reglering och om lagens undantagande från tillämpning på småföretagen såsom ur svenska synpunkter synnerligen fördelaktiga och nödvändiga att bibehålla.

Efter vad jag nu sagt är det klart, herr talman, att jag yrkar bifall till utskottets förslag såväl när det gäller frågan om arbetstidslagens giltighetstid som när det gäller frågan om detaljerna. De ändringar, som i sistnämnda avseende föreslagits från socialdemokratiskt håll, ha avvisats av första kammaren, och jag föreställer mig, att så också kommer att bli fallet i denna kammare.

Fru Nordgren: Herr talman! Då jag jämte tre av mina kamrater i kammaren väckt en motion i föreliggande fråga, vari påyrkas vissa personalgruppers inrangerande under 8-timmarslagen, tager jag mig friheten att här säga några ord, ehuru väl jag vet, att, som frågan nu ligger till, det är lönlöst att söka vinna gehör för de synpunkter jag lägger på densamma.

Beträffande den ena av dessa grupper, nämligen sjukvårdspersonalen, erkänner utskottet, att förhållandena icke äro bra som de äro, utan att arbetstiden i många fall är lång och för personalen betungande, och att erforderliga åtgärder med anledning härav böra vidtagas. Vilka åtgärder, som skola vidtagas, talar emellertid utskottet ingenting om, utan avvisar frågan med att en tillämpning av arbetstidslagen för förevarande verksamhet icke skulle innebära en ändamålsenlig lösning av frågan. Att det är nödvändigt att företaga en ändring i nu rådande förhållanden, framgår dock med full tydlighet av en utredning angående arbetstidsförhållandena, som jag har här i min hand och som utskottet också varit i tillfälle att taga del av. Av utredningen, som är verkställd alldeles nyligen, framgår nämligen bl. a., att arbetstiden för exempelvis operationsbiträdena vid sjukhuset i Östersund uppgår till 16 à 17 timmar per dag och för övriga biträden till 14 à 14½ timmar per dag. Vid Linköpings lasarett är arbetstiden för sjukhusbiträdena 78 timmar per vecka, vid centrallasarettet i Stocksund 77 timmar, vid lasarettet i Sundsvall 86 timmar — för att nu bara taga några exempel ur högen. Att det med hänsyn till det påfrestande och ansvarsfulla arbete, som dessa sjukvårdsbiträden ha att utföra, icke kan vara rimligt och rättvist, att de ha en så lång arbetstid, torde ligga i öppen dag. Det rör sig här, enligt mitt sätt att se, icke enbart om de vid sjukhusen anställdas bästa, utan jämväl och kanske i lika hög grad om tryggheten för sjukhusets patienter, då det är tydligt att en överansträngd och utvakad sjukhuspersonal icke kan iakttaga samma vakenhet och påpasslighet i fråga om de sjuka, som om vederbörande hade en rimligare arbetstid. En dylik överansträngning kan lätt leda till slappnad vaksamhet, och denna komme då att gå utöver de sjuka. Det saknas ju heller icke exempel på, att olyckor kunnat inträffa, som haft sin orsak just i detta förhållande. Därtill kommer, att en del av denna personal — och därjämte den största delen skulle

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

jag tro — utgöres av kvinnor, och det verkar onekligen en smula inkonsekvent av statsmakterna, att de, när det gäller andra områden, gått in för t. o. m. förbud mot nattarbete, och detta rent av mot en del av dessa kvinnors egna önskingar, medan man här anser, att kvinnorna kunna tåla vid huru lång arbetstid som helst, i vilken arbetstid ju också ingår nattarbete i stor utsträckning.

I den reservation, som avgivits av herr Linder m. fl., erinras emellertid om, att frågan om arbetstidens reglering för vid sjukhus och liknande institutioner anställd personal kommer att bli föremål för behandling vid den förestående internationella arbetskonferensen, och detta anføres av reservanterna som skäl för att det icke är lämpligt att nu framlägga förslag om de i motionen angivna arbetargruppernas intagande under arbetstidslagen. Jag hoppas, att frågan på här angivna väg skall tränga sig fram till en lösning även för sjukhuspersonalen och brandmännen och att de, som ha att bestämma och avgöra denna fråga, skola komma att inse det skadliga i att man på detta område utnyttjar den mänskliga arbetskraften över förmågan. Det kunde ju annars lätt leda till, att det här i Sverige blir så, som en kvinnlig kamrat här i kammaren, fröken Wellin, nyss upplyste mig om att det varit förhållandet i Tyskland, nämligen att sjukhuspersonalen fått gå ut i strejk för att hävda sina rättigheter på detta område. Och detta är väl något, som vi alla och envar, oberoende av huru åsikterna skifta i övrigt, anse icke vara önskvärt. Det är tydligen en statsmakternas angelägenhet, att det blir en tillfredsställande lösning av denna fråga, utan att man på sätt som nämnts tvingar personalen att vidtaga åtgärder, som icke äro önskliga från samhällets sida.

Herr förste vice talman! I anslutning till vad jag här sagt ber jag att få yrka bifall till den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Lovén*.

Herr **Hage**: Herr talman! Då man ser detta utskottsutlåtande, där det icke finnes någon högerreservant, som går emot principen om en 8-timmarslagstiftning, erinrar man sig, vilka lamentationer som förekommo i högerpressen en gång i världen, då en mängd sakkunniga förklarade, att om en 8-timmarslagstiftning genomfördes i detta land, vore det nästan liktydigt med industriens ruin och undergång. Sedan nu lagen existerat i 10 år och man hunnit i någon mån anpassa sig efter förhållandena, finner man, att — så vitt man kan läsa ut ur detta utskottsutlåtande — hela högern på sätt och vis förklarar, att man hade orätt den dagen, då man kom fram med profetior om industriens undergång.

Jag hade tänkt taga detta påvisande till ingångsspråk för mitt anförande här i dag, och jag kan icke underlåta att göra en liten reflexion med anledning av detta, särskilt med hänsyn till den agitation, som för närvarande bedrives på andra områden, där man säger, att om vi icke få tullar och sådana saker, kommer landets jordbruk att gå under. Jag tror för min del, att just detta, som man här konstaterat, att de profetior, som även framförts av mycket sakkunniga professorer och andra människor vid det tillfälle, då 8-timmarsdagen var före, voro så ovederhäftiga, gör, att man kan ha anledning ställa sig litet var något skeptisk mot vissa påståenden, som nu för tiden göras på ett annat område, om vad som skulle bli följden, om man icke vidtog den och den åtgärden på ett område, som särskilt nu är föremål för diskussion i detta land. Ja, detta var egentligen en liten reflexion vid sidan av saken.

Sedan skall jag be att för min del helt enkelt få förklara, att jag står på den ståndpunkten, att det nu måste bli ett slut på denna provisoriska lag. Den har existerat över tio år, och det är icke vanligt, att vi här i vårt land ha en

provisorisk lag, som existerat i tio år. Ett fullföljande av den tanken att man här alltså skulle ha en provisorisk lag, innebär, kan man säga, på sätt och vis ett fullständigt brytande mot hela den lagpraxis, som vi hittills haft här i landet. Redan detta är ett gott skäl för att påyrka en definitiv lagstiftning på detta område.

Nu vill jag emellertid säga, att även jag känner en viss besvikelse inför detta, att om vi nu antaga en definitiv lag, så blir den icke sådan, som man i stor utsträckning bland arbetare och arbetarrepresentanterna här i riksdagen önskat och vill ha. Jag kan möjligen något litet förstå, att en sådan besvikelse tar sig ett sådant uttryck, som att man förklarar, att under sådana förhållanden är det tämligen likgiltigt, om det blir en definitiv eller provisorisk lag. Men jag måste likväl säga, att även om det nu skulle gå på det sättet, att det förslag till förbättringar av lagen, som framförts av socialdemokraterna på varje punkt — vilket torde bli fallet — måste det ändå från min utgångspunkt ligga ett visst *ideellt moment* i detta, att man kan slå fast, att denna lag blir definitiv och icke provisorisk. Jag måste säga detta såsom arbetarrepresentant, och även om jag från min utgångspunkt skulle önska, att lagen skulle komma att se ut på ett annat sätt än den kommer att se ut. Man kan för övrigt i detta sammanhang säga, att om man går in för en definitiv lagstiftning på detta område, upphäver man den deklarerade ställning, som denna lagstiftning hittills intagit. Den har stått så att säga vid dörren och riskerat nästan att kastas ut under ogynnsamma och olyckliga politiska och ekonomiska konjunkturen. Nu slår man fast denna lagstiftning, så att den kommer i samma ställning som alla andra lagar, som finnas i vår svenska lagkodex, och detta måste ha en oerhörd betydelse ifrån vår utgångspunkt, även om vi skulle önska, att lagen såg ut på ett annat sätt.

Detta var några synpunkter, som jag först velat framhålla, men därutöver skulle jag också vilja framhäva och särskilt understryka det som förut framförts av min partivän, herr Edvard Johanson. Jag skulle önska, att denna lagstiftning kunde göras sådan, att vi skulle kunna bidra genom detta till Washingtonkonventionens ratificering, och det är från den utgångspunkten, som den socialdemokratiska motionen framförts, i vilken motion påyrkas en del förändringar.

Samtidigt som jag emellertid inskränker mig till att yrka bifall till dessa förändringar, vill jag därjämte säga, att jag skulle gärna se, att utöver dessa förändringar och förbättringar ytterligare en hel del förändringar i denna lag, vilka berörts av några föregående talare, skulle kunna åstadkommas. Men jag har resonerat på det sättet, att när det nu är konstaterat, att redan detta att genomföra det, som är begärt i den socialdemokratiska motionen, väcker så stort motstånd, så är det taktiskt klokt att först inrikta sig på detta, som ligger mera närbart för oss, främst därför att det överensstämmer med Washingtonkonventionen, och sedan vi ha nått detta, inrikta oss på de ytterligare förändringar i lagen, för vilka det finnes mindre gehör. Detta är min ståndpunkt i denna fråga, och det torde nog vara de socialdemokratiska reservanternas ståndpunkt. Jag vill också lämna en upplysning här särskilt till kommunisterna, som sökt göra gällande, att vårt ståndpunktstagande till deras förslag är ett slags principiellt avståndstagande från en hel del av deras yrkanden. Jag vill emellertid säga, att från min utgångspunkt är emellertid så icke fallet, när det gäller vissa av deras yrkanden. Och jag vill också säga, att en del av de förslag, som framförts i den kommunistiska motionen, äro kanske saker, som kunna betraktas som framtidsönskan, saker, som vi kanske så småningom få söka genomföra. Men som sagt, inför den situation, som här föreligger, är det rimligare och riktigare att först söka uppnå det mest näbara och sedan inrikta oss på det andra.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

I detta sammanhang vill jag också säga några ord med anledning av det anförande, som hölls av fru Nordgren. Hon berörde sjuksköterskornas ställning och påvisade, att dessa och särskilt biträdena ha en orimlig arbetstid på en hel del ställen. Och hon har i sin motion påvisat, att det skulle varit rimligt, att det åstadkommes dels en reglering av deras arbetstidsbestämmelser, dels ock en reglering för brandmännen i kommunal tjänst. Jag har vid ett föregående tillfälle arbetat på att åstadkomma en utredning i denna fråga och hade vid 1929 års riksdag, då sjukvårdslagen behandlades, en motion, däri jag särskilt tryckte på att sjukvårdspersonalen borde bättre tillgodoses och bättre skyddas med hänsyn till tillämpningen av arbetstidslagen, så att den fick en kortare arbetstid. Jag står alltså, både beträffande brandmännen och sjuksköterskorna, principiellt på samma ståndpunkt. Jag anser, att det bör åstadkommas en reglering, som bereder dessa människor en rimligare arbetstid än de i många fall ha. Men jag vill säga, att när jag inom utskottet gått att taga ställning till frågan, om jag skulle avge en reservation, som jag var mycket benägen att göra med hänsyn till dessa två kategorier, fann jag till slut, att det kunde vara rimligare för tillfället, när det nu föreslås, att en lagstiftning för dessa människor skall tagas upp *internationellt*, att avstå ifrån att reservera mig. Det hade nämligen bestämt och klart uttalats, att denna arbetstidsregleringsfråga skulle upptagas till *internationell* och *omedelbar* behandling. Jag resonerade då som så, att när det på detta område råder ett ganska starkt motstånd mot vår uppfattning, kunde det motståndet kanske lättare brytas, om man vidtog åtgärder lagstiftningsvägen via den internationella vägen. Man skulle då kunna lättare, menade jag, genomdriva en lagstiftning på detta område, om man på internationell väg finge ett uttalande om, att en sådan lagstiftning borde ske. Det är sådana synpunkter, som gjort, att jag intagit den ståndpunkten, som jag här intagit, och för tillfället avstått från att reservera mig med hänsyn till dessa två kategorier. Men principiellt står jag, som sagt, alltså på samma ståndpunkt, att det bör fortast möjligt åstadkommas en lagstiftning, som reglerar arbetstiden för nämnda kategorier befattningshavare.

Ja, detta är något av vad jag tänkte säga i dag. Utöver detta ber jag emellertid att få säga ytterligare några ord med anledning av det anförande, som hölls av herr Karlsson i Grängesberg. Han sade bland annat, att när han tittade på föreliggande utskottsbetänkande fann han, att socialdemokraterna — han yttrade ungefär så — i stort sett hade, när det gällde hela lagen, ställt sig på samma ståndpunkt som de borgerliga partierna i utskottet. Jag måste för min del säga, att om herr Karlsson kommit till den uppfattningen, måtte han antingen icke ha läst utlåtandet eller också måtte herr Karlsson ha dåliga ögon för tillfället och därför icke kunnat läsa, vad de socialdemokratiska utskottsreservanterna skrivit, och på det sättet kommit till den uppfattning, som han deklarerade. Ty den, som det allra minsta tittar på detta utlåtande och t. ex. börjar med § 1, finner, huru socialdemokraterna undan för undan på den ena punkten efter den andra reserverat sig mot den lagtext, som åstadkommit från den borgerliga sidan. Titta vi t. ex. på § 1, finna vi, att socialdemokraterna, när det gällt första punkten i paragrafen, intagit en annan ståndpunkt än de borgerliga representanterna i utskottet. Gå vi sedan till undantagen från lagens tillämpning, så finna vi det samma med avseende på punkterna a, b, c, f, g, h och i. Och detta avvikande ståndpunktstagande från socialdemokraterna gäller mycket viktiga saker. Det gäller t. ex. bestämmelsen, huruvida små företag skola falla under lagen eller icke. Här hava socialdemokraterna bestämt sagt ifrån, att även små företag böra falla under lagen. I det avseendet vill jag mot herr Andersson i Rasjön säga, att när det nu i alla fall är konstaterat, att så många små företag på grund av fackliga överenskommelser i alla fall komma att falla

under lagen, så är i verkligheten denna tro, att man genom ett bifall till utskottsförslaget vinner något av det, som herr Andersson vill vinna, i stort sett endast en chimär. Vidare ha socialdemokraterna intagit en annan ståndpunkt, bl. a. när det gäller statens arbetare och när det gäller trafikpersonalen vid järnvägar m. m. På dessa ställen skiljer sig alltså den socialdemokratiska ståndpunkten från den borgerliga sidan. Och gå vi vidare här i utskottsbetänkandet, finna vi, att, när de borgerliga försöka utöka arbetstiden och upphäva 8-timmarslagen i vissa fall genom långt gående medgivanden om rätt till övertid, reagera även här de socialdemokratiska representanterna mot förslaget och hava föreslagit förändrade bestämmelser, som skulle förhindra arbetstidens utökning utöver 8 timmar i ett stort antal fall. Jag tror alltså, att även kommunisterna, om de vilja vara ärliga, måste erkänna, att det ståndpunktstagande, som i detta utlåtande intagits från socialdemokratiskt håll, är något helt annat än det, som intagits från den borgerliga sidan.

Med hänvisning till den motivering, som jag här framfört, ber jag, herr talman, att få sluta med att yrka bifall till det socialdemokratiska ståndpunktstagandet, d. v. s. till den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen med avseende å § 1 i lagen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! När herr Hage började med, så som han sade, ett ingångsspråk, vars avfattning närmast härstammade från honom själv, kommer jag att tänka på en gammal prästman uppe i Norrland, som var en sådan bolagshatare, att han begagnade alla tillfällen, då texten gav anledning därtill, att tala om bolagen. Och till och med när han talade om Zacheus i mullbärsträdet fann han detta vara lämplig text, ty, sade han, att det fanns träd där, berodde på att där ej fanns några bolag. Jag tycker, att det är minst lika långsökt, när herr Hage nu finner ett tillfälle att anknyta det föreliggande ärendet till ett uttalande om den pågående jordbrukskrisen och förmenar olycksprofetior om jordbrukskrisen äro av ungefär samma slag som de, som framfördes vid den tid, då arbetstidslagen en gång antogs. Vad beträffar de då framförda profetiorna tror jag, att deras uteblivna fullbordan i mångt och mycket visar den duglighet, som våra näringars ledare och våra företagare utvecklats, så att de trots de svårigheter, som obestriddligen arbetstidslagen medfört för dem, likaväl kunnat hävda vår industris ställning på den allmänna marknaden. Men om jag nu, eftersom herr Hage gav anledning därtill, skulle göra en jämförelse med huru arbetstidslagen inverkat på jordbruket och dess förhållanden, lär väl ingen kunna bestrida, att lagens inverkan här kanske varit av svåraste slag, icke blott därutinnan att den medfört och säkerligen framdeles kommer att medföra ännu större svårigheter att erhålla arbetskraft med den längre arbetstid, som vi jordbrukare nödvändigt måste tillämpa, utan kanske allra mest därutinnan, att den obestriddligen i avsevärd mån bidragit till att fördyra de produkter, som jordbrukaren måste inköpa från industrien och andra näringar. Även om dessa produkter kunna bibehålla sitt pris i den allmänna marknaden och gent emot andra nationer, som arbeta i ungefär likartade förhållanden, lär det icke kunna bestridas, att lagen medverkat till höjda priser av allehanda varuslag, som jordbrukaren måste köpa, samt även i övrigt i betydlig mån försvårat förhållandena för denna näring. Den saken är väl så uppenbar, att den icke gärna kan bestridas.

Nu var herr Andersson i Rasjön inne på frågan om lagens permanens eller icke. Likaväl som herr Hage har herr Andersson i Rasjön gjort gällande, att förhållandena nu väsentligen skilde sig från 1926. Han förbiser, att huvudtyngden i utskottsutlåtandet av år 1926 var frågan om anpassningen efter Washington-konventionen och att detta också var orsaken till utskottets yrkande, att lagen skulle göras provisorisk. Jag inbjuder en och var att läsa

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

1926 års andra lagutskotts utlåtande i denna fråga, och jag vågar hävda den uppfattningen, att man måste därav utläsa, att man då starkt hävdade den meningen, att enär Washington-konventionen skulle bli föremål för en revision, fanns det ett fullgiltigt skäl för att blott antaga lagen provisoriskt för att under tiden kunna invänta denna revision och sedan taga under övervägande, huruvida lagen skulle göras permanent eller icke. Nu är förhållandet, att den väntade revisionen icke kommit till stånd, men den väntas förverkligas under de närmaste åren, och då föreligger, så vitt jag kan se, alldeles samma skäl för utskott och riksdag att fortfarande som 1926 intaga ståndpunkten att göra lagen provisorisk och avvakta nämnda revision och först därefter ta ståndpunkt till permanensen och därvid taga hänsyn till huruvida vi anse oss böra göra de ändringar, som erfordras för att biträda konventionen eller icke. Det torde vara överflödigt att ytterligare gå in på den frågan. Den är tillräckligt tydligt klarlagd i Kungl. Maj:ts proposition och från statsrådsbanken här i dag, så att detta skulle endast innebära ett upprepande av förut framburna skäl. Men då vidare både herr Andersson i Rasjön och herr Hage låta framskymta, låt mig säga, ett visst hän mot högern, därför att denna icke nu gått fram för ett yrkande om lagens fullständiga slopande och påstår, att detta skulle innebära en sinnesändring, då ber jag att få säga, att man torde knappast ha skäl för en dylik framställning. Den omständigheten att man vid ett visst tillfälle inom riksdagen icke hävdar samma ståndpunkt, som man förut intagit, behöver ej innebära, att man frångått sin gamla ståndpunkt. Om så vore fallet, vågar jag säga, att då komme nog riksdagens alla partier att utsätta sig för beskyllningen att ha gått ifrån sin förutvarande ståndpunkt. Vi på vår sida hava insett, att med den starka förändring, som arbetstidslagen vunnit inom arbetarorganisationerna, skulle ett riksdagsbeslut om ett upphävande av lagen icke medföra några ändringar i de faktiskt föreliggande förhållandena ute i landet och således ett upphävande av lagen bliva verkningslöst. Om man anser, att detta vårt ståndpunktstagande skulle vara någonting oriktigt eller något att småda högern för, skall jag be att få göra en stillsam erinran till min ärade motpart, herr Andersson i Rasjön, huru det exempelvis var vid det frisinade partiets utbrytning ut ur det dåvarande liberala samlingspartiet på frågan om förbudslagstiftningen. Det är ju märkvärdigt, att det har blivit alldeles tyst om den frågan från det hållet här i riksdagen, så tyst till och med, att när en frisinad riksdagsman från min valkrets för några år sedan motionerade om förbud, togs detta icke väl upp från hans partivänners sida. Det innebär väl dock icke, att herrarna alldeles övergivit förbudsständpunkten, utan det lär väl innebära, att herrarna inse, att det för närvarande är lönlöst att demonstrera med er uppfattning i den frågan. Det skall jag icke klandra herrarna för, men om det är så, att ett sådant hänsynstagande till faktiskt föreliggande förhållanden är berättigat från det ena partiets sida, bör det ju vara lika berättigat från det andra partiets sida. Jag skulle också kunna göra liknande jämförelser med socialdemokraterna, men det är nog överflödigt att upptaga tiden med sådant. Jag tror, att om man börjar kasta sten på varann i dylika saker, skall det visa sig, att samtliga riksdagspartier mer eller mindre sitta i glashus.

Vad den nu föreliggande lagstiftningen beträffar, kan det givetvis under rådande förhållanden synas vara ligkiltigt, om den får permanent eller provisorisk karaktär. — Jag får be kammaren om ursäkt, men till följd av ett påkommet illamående kan jag icke fortsätta mitt anförande utan ber att få avbryta detsamma.

Herr Björnberg: Herr talman! Då vi äro relativt få, som helt och fullt företräda utskottets mening, har jag ansett det vara rimligt, att jag också så-

ger några ord. Av utskottets 16 ledamöter äro ju 12 stycken reservanter, såsom herrarna kunna se av utskottets utlåtande, och det gör ju, att det förslag, som utskottet kommit med, att göra åttatimmarslagen permanent, kanske kan sägas lida av en viss svaghet. Att så var fallet, fann jag särskilt, när jag lyssnade till herr Johansons i Stockholm anförande. Han yttrade nämligen, att det är mera logiskt att låta lagen förbli provisorisk. Herr Hages anförande gick emellertid i motsatt riktning, och jag förmodar därför, att det icke är alldeles uteslutet, att utskottets hemställan kommer att bifallas. Vi ha å vår sida ansett mycket goda skäl föreligga för att vid detta tillfälle biträda det förslag, som har framkommit, om att lagen skulle övergå från ett provisorium till permanens. Skulle det nu verkligen finnas så litet verkligt intresse för denna förändring av lagens karaktär hos kammarens ledamöter — jag undantar givetvis de högerrepresentanter, som reserverat sig till förmån för regeringens förslag — skulle det alltså visa sig, att man anser vad som av utskottet ifrågasattes vara av föga eller ringa värde, så måste jag ju deklarerat, att icke skola vi bliva mycket ledsna och fälla tårar över en sådan utgång, att utskottets förslag i den punkten icke bifalles. Vi ha ju tidigare under en lång följd av år kunnat lägga märke till att vid de stora demonstrationerna och träffningarna och överhuvud taget när det gällt reklam och propaganda utåt av arbetarrörelsen, exempelvis vid förstamajdemonstrationerna, har kravet på åtta timmars arbetsdag utgjort ett integrerande och framträdande moment i dess strävanden. Man har nu emellertid tvekat inför de förändringar, som från socialdemokratiskt håll ha krävts i den nuvarande lagstiftningen. Det var ju också så, att redan i utskottet gjorde en representant sitt yrkande om permanens under förutsättning av att den Möllerska motionen bifölles. Vi för vår del hade icke någon anledning att gå med på en sådan förutsättning, emedan vi anse, att lagen i sin nuvarande omfattning torde vara mest lämpad för våra förhållanden och vara sådan, att svenska folket mår bäst av att tillämpa den som den nu är.

Man har nu i vissa fall riktat mycket skarpa och grava anmärkningar mot brister i lagen, och icke minst gjordes detta av herr Karlsson i Grängesberg, som talade för den kommunistiska motionen, i vilken ju framhållits, att det bara var en tredjedel av arbetarna i landet, som strängt taget levde under denna lag, under det att de återstående två tredjedelarna icke hade något som helst gagn av densamma, därför att de genom sina arbetsförhållanden och sin ställning, exempelvis inom lantarbetet och på flera andra områden, icke lydde under lagen. Jag måste för min del säga, att ett förslag om att i nuvarande situation utsträcka tillämpningen av åttatimmarslagen till dessa områden skulle väl sannerligen verka som ett slag i ansiktet på de många, som just nu kämpa en rätt så ojämn kamp för sina existensmöjligheter inom t. ex. jordbruksnäringen.

Jag har för min del ingenting att invända mot att lagen blir permanent, men jag kan dock icke underlåta att säga, att jag nog mången gång funnit det vara nästan mera nödvändigt, att man skulle gå in för lagar, ifall det vore möjligt, som påfordrade arbete, än att gå in för lagar, som praktiskt och faktiskt förhindra folk att arbeta, även i de fall, då parterna å ömse sidor både voro villiga och skulle ha gagn av detta. Det verkar på mig ganska egendomligt att här sitta och höra på anföranden, i vilka man som särskilt olyckliga och äventyrliga förhållanden pekar på den omständigheten, att man även med den nuvarande lagen kan få fram ett större antal arbetstimmar per vecka eller månad. Mina herrar! Bör man verkligen tillgripa straffåtgärder mot dem, som arbeta, om förhållandena och konjunkturerna inom ett yrke skulle göra det behövt att ha någon tids överarbete? Ha icke vederbörande arbetare själva nytta och inkomster av detta arbete? Jag tycker, att man borde snart vara

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

färdig med att så många gånger ytligt konstruera upp motsatsförhållanden i ett samhälle, där vi strängt taget allesammans ha gemensamma intressen.

Jag skall icke förlänga debatten med att närmare gå in på utskottets uppfattning och vad de olika meningsgrupperna ha anfört. Det har jag ingen anledning till, eftersom redan herr Andersson i Rasjön ingående och grejt har refererat det. För min del har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Skulle det, som jag förut har sagt, i dag anses olämpligt att göra lagen permanent, därför att en eventuell ratificering av Washingtonkonventionen ligger så nära, så må det ju vara hänt. För min del kan jag dock icke inse, att det skulle vara mera omöjligt att inpassa och förändra en permanent lag därhän, att den verkligen kuggar in i de olika momenten i en internationell överenskommelse på detta område. Att i en sådan internationell sammanslutning komma med en provisorisk lag synes mig också verka ganska orimligt och innebära ett styckearbete, som knappast kan kallas för något helt.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till andra lagutskottets hemställan.

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! Då jag deltagit i utskottets behandling av detta ärende, ehuru icke vid det slutliga beslutets fattande, skall jag be att med några ord få ange, varför jag icke kan ansluta mig till utskottets ståndpunkt.

I den kungl. propositionen framhålles, att om man nu skulle göra lagen permanent, borde ett beslut i sådant hänseende föregås av viss utredning i större omfattning än som har skett, och att meningarna knappast syntes ha i alla avseenden stadgat sig om den lämpliga avfattningen av en definitiv lag. Vidare framhålles det i den kungl. propositionen, att en förlängning av provisorietiden bör bestämmas så, att säkerhet förefinnes för att, då ärendet nästa gång upptages till behandling, det icke behöver bli fråga om ett nytt provisorium. Ävenså framhålles i propositionen, att provisorietiden icke bör förlängas mera än som är nödvändigt. Detta innebär enligt min mening sålunda, att nästa gång eller år 1933 bör lagen definitivt godkännas, och frågan om huruvida lagen skall bli permanent eller ej uppkommer först då på allvar.

Nu har utskottet gått in för att redan nu göra lagen permanent, och de socialdemokratiska reservanterna vilja ytterligare skärpa densamma. För min del anser jag, att övervägande skäl tala för ett fortsatt provisorium. I herr Westmans m. fl. reservation har också anförts, att de skäl, som i propositionen anföras till stöd härför, ha befunnits övertygande, varför man icke nu bör bestämma, att lagen skall bli permanent.

Förra gången eller år 1926, då det gällde att förlänga provisoriet, ville man från högerhåll göra vissa uppmjukningar av lagen för att få den litet mera smidig. Härom talas nu icke alls i den kungl. propositionen, utan där sägs i stället, att det vitsordats, att näringslivet numera väsentligen övervunnit svårigheterna och anpassat sig efter arbetstidens reglering, och att å andra sidan även lagens tillämpning skett med en viss smidighet, som underlättat denna anpassning efter växlande förhållanden. Högern yrkade som bekant år 1926 såväl i utskottet som i riksdagen avslag på lagen, men nu talas det icke ens om uppmjukningar av densamma. Härav framgår sålunda, att det från det hållet icke längre anses lämpligt att tala om uppmjukningar eller att yrka avslag. För min del skulle jag helst velat yrka avslag, men som frågan nu ligger, är ju ett sådant yrkande utsiktslöst. I nuvarande läge skulle det kanske också komma att föranleda störningar på arbetsmarknaden, om lagen upphävdes. Då lagen enligt utskottet icke gäller för mera än den egentliga industrien och icke för jordbruket och dess binäringar, har det icke nu framkommit något nytt

skäl mot lagen. Några störningar på arbetsmarknaden uppkomma ju icke heller genom lagens bibehållande såsom provisorium, varför man utan risk kan vara med om en ytterligare förlängning av densamma.

Om den socialdemokratiska reservationen vill jag endast yttra ett par ord. Man har ju där påkallat en hel del ganska långt gående skärpningar av lagen och även ifrågasatt, att den skall tillämpas i fråga om statens arbetare. På administrativ väg har ju så gott som vid samtliga statens verk ävensom vid järnvägarna åttatimmarsdagen blivit införd, och det förefaller därför vara onödigt att bestämma, att arbeten, som utföras av staten, skola falla under lagen.

Vidare kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att socialdemokraterna troligen icke äga tillräcklig kännedom om under vilka förhållanden vissa industrier arbeta, eftersom de nu vilja tillämpa lagen även på exempelvis torvindustrien. Följden av arbetstidslagens tillämpande på denna industri bleve enligt min mening den, att de arbetare, som där ha sysselsättning, helt enkelt icke skulle kunna försörja sig, därför att i denna industri förekommer ett utpräglat såsongarbete med akordsbetalning.

Jag skall emellertid icke längre uppehålla tiden, utan som frågan nu ligger till, skall jag be att få yrka bifall till herr Westmans m. fl. reservation.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag skall icke upptaga tiden med att tala om lagen i allmänhet. På den punkten kan jag i korthet ansluta mig till de synpunkter, som herr Karlsson i Grängesberg redan har anfört.

I fråga om undantagen från åttatimmarslagen är ju föreskrivet, att de företag, som drivas av staten, icke skola vara inrymda under denna lag. För mig framstår det som en rätt betydande inkonsekvens, att staten, alltså samhället, stiftar lagar för de enskilda företagen men från lagarnas tillämpning undantar de företag, som staten själv driver. En sådan anordning borde man komma ifrån, och den bör enligt min mening avskaffas, då det väl knappast kan vara riktigt, att man överlämnar till de olika ledarna för statens företag att verkställa regleringen av arbetstiden men reglerar arbetstiden genom lagstiftning för företag i övrigt.

Vad beträffar sjukvårdspersonalen, som ju här varit särskilt på tal, vill jag framhålla, att de skäl, som utskottet har anfört för att man icke skulle företaga någon reglering av sjukvårdspersonalens arbetstid, visserligen i utskottets uttalande äro uttryckta på det sättet, att man skall vänta på och avvakta den internationella behandlingen av denna fråga, men att utskottet i sitt utlåtande intagit en längre redogörelse med yttranden från medicinalstyrelsen och från socialstyrelsen, vari framföras vissa skäl, som jag tror egentligen varit de avgörande för utskottets ståndpunkt. På sid. 20 i utlåtandet talas det om att det skulle vara förenat med betydande kostnader att genomföra denna reglering av sjukvårdspersonalens arbetstid. Man talar om att olika anslag skulle behöva höjas, på en punkt med 365,000 kronor, för att en sådan reglering av arbetstiden skulle kunna genomföras, som från sjukvårdspersonalens organisationer blivit ifrågasatt. Ja, är det nu så, att detta skall vara det avgörande skälet, att det kostar så och så mycket att genomföra en rättvis och rimlig anordning för den personal, som är anställd vid dessa sjukhus, då är det icke längre fråga om att de, som äro anställda i statens tjänst och på dessa områden överhuvud taget, skola med hänsyn till sakfrågan bliva likställda med övriga, som falla under denna lagstiftning. Då ser man på vad det skulle kosta, om staten skulle åläggas ett arrangemang sådant, som man har lagstiftat om för vissa andra områden. En sådan ståndpunkt från statens sida kan väl knappast betraktas såsom hållbar. Det är ju att anföra tämligen orimliga skäl, då man kommer och säger, att förutsättningen för att man skall genomföra en reglering av arbetstiden på detta område är, att man skall avvakta den internatio-

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

nella behandlingen av sjukvårdspersonalens arbetstid, ty det förefaller väl ändå, som om man skulle ha möjlighet att här i landet själv bedöma, vad som är erforderligt för den ifrågavarande personalen. Det enda skulle väl då vara den utgångspunkt, som herr Edvard Johanson anlade åtminstone i inledningen till sitt anförande, att anslutningen till Nationernas förbund ålägger oss vissa förpliktelser, och att man därför skulle vidtaga den och den åtgärden. Är det det enda skälet — vilket dock synes mig oriktigt — kan jag förstå, att man från utskottets sida anför sådana synpunkter, som här skett, när det gäller personalen vid de sjukvårdsinrättningar, som det här är fråga om, men eljest förefaller det, som om man borde kunna pröva vad som är erforderligt i detta avseende utan hänsyn till dessa andra omständigheter.

Jag har försökt att orientera mig något i de arbetsförhållanden, som personalen har exempelvis vid statens hospital, och jag har därvid fått det bestämda intrycket, att om det på något område är erforderligt att reglera arbetstiden, är det för den personal, som skall utföra ett arbete sådant som där förekommer. Det är, skulle jag tro, ett i flera avseenden rätt nedbrytande arbete, även om det icke är precis påfrestande för kroppskrafterna. Det måste vara själsligen nedbrytande att vara sysselsatt i de inrättningar, som statens hospital utgöra.

En reglering av arbetstiden för denna personals vidkommande är, såvitt jag kan se, så väl motiverad, att det sannerligen icke finns något skäl att avvakta en internationell behandling och avvakta förslag från den internationella arbetsorganisationens konferens för att vidtaga rimliga och riktiga åtgärder på detta område. När denna personalgrupp gjort en synnerligen väl motiverad framställning till statsverket om att få sin arbetstid reglerad på administrativ väg, så har, som jag tidigare tillåtit mig erinra om, denna framställning legat under behandling ett tiotal år utan att man kommit till något resultat. Jag skulle tro, att detta beror därpå, att bland dem, som skola bestämma arbetstiden för personalen vid statens hospital, finnas just de kategorier, som över huvud taget äro motståndare till en reglering av arbetstiden. De låta alltså, när det gäller personalen vid statens företag, sin mening komma till uttryck, även om de icke haft möjlighet att i samma utsträckning göra sin mening gällande på de punkter, där riksdagen fattat beslut. Då det nu ligger till på det sättet, borde riksdagen se till, att det för statens befattningshavare på olika områden genomfördes en reglering av arbetstiden i överensstämmelse med vad som är erforderligt, rättvist och rimligt. Hur man handlar, när det gäller personal, anställd vid sjukvårdsinrättningar, har jag en erfarenhet av på det område, där jag i dagliga livet har min sysselsättning, nämligen på försvarsväsendets område. Vi ha också några sjukvårdsinrättningar där, nämligen garnisons-sjukhusen. Jag kan ge exempel på att personalen där får arbeta ända till 70 å 74 timmar i veckan, under det att motsvarande personal, anställd inom andra grenar av samma försvarsväsende, endast arbetar 48 timmar i veckan. Vad kan det ligga för reson i att ordna på det sättet och överlämna åt enskilda förvaltningsmyndigheter, som representera staten, att bestämma, att det skall ordnas på det och det sättet, oavsett om det vid närmare prövning är överensstämmande med rättvisa och billighet eller icke. Staten lämnar emellertid åt de olika förvaltningsmyndigheterna att bestämma härvidlag, men det är en ordning, som icke är sakligt motiverad, även om man från utskottets och riksdagens sida anser, att man ifråga om folk, anställda i statens tjänst, bör av kostnads-skäl ha det så ställt.

Det har här också anförts några synpunkter beträffande denna fråga från herr Hages sida. Herr Hage förklarade, att han var principiell anhängare av en del av de förslag, som framställdes i den kommunistiska motionen, men att man fick låta sig nöja med att arbeta för det, som var möjligt att uppnå. Men nog har åtminstone jag den uppfattningen, att om man har några principer i en viss

fråga, får man väl också lov att visa det på det sättet, att man kämpar för dem eller söker omsätta dem i handling. Dessa principer äro en tämligen onödig barlast, om man bara bär dem, utan att de vid tillfälle komma till uttryck annat än i principiella deklarationer.

När det gäller sjukvårdspersonalen, förklarade herr Hage, att han var anhängare av en reglering av deras arbetstid, men ansåg, att han icke nu haft möjlighet att reservera sig i utskottet för detta. Ja, den frågan ligger enligt min mening till på det sättet, att det föreligger så pass starka skäl för att kräva en reglering av arbetstiden för sjukvårdspersonalen, att det finnes ingen anledning avvakta den internationella behandlingen av denna fråga, allra minst för dem som äro principiella anhängare av en reglering av denna personals arbetstid.

Herr Hage erinrade också om vad herr Karlsson i Grängesberg sagt, nämligen att socialdemokraternas ståndpunkt i vissa fall överensstämmer med den, som tillkännagivits av högern, och herr Hage ville göra gällande, att så icke var fallet. Herr Karlsson i Grängesberg pekade på att det i fråga om flera punkter i denna reservation var så, att yrkandena där överensstämde med de yrkanden, som kommit till uttryck från högerens sida, när det gällde undantagen från lagen. För såvitt jag kan se, ligger det till på det sättet, att, såsom synes på sid. 44 i utskottsutlåtandet, den socialdemokratiska reservationen står på samma ståndpunkt som högern i fråga om punkten b) under 1 § beträffande sjukvård och fattigvård och beträffande punkten d), när det gäller skogsarbete, kolning därunder inbegripen, samt flottning utom vid skiljeställe. I fråga om punkten e), alltså jordbruk och därtill hörande binäringar, står man också på samma ståndpunkt. Jag tycker då, att det uttalande, som herr Karlsson i Grängesberg gjort, icke kan sägas vara oriktigt, då han visar på att, när det gäller undantagen från lagen, det i flera detaljer råder ett fullständigt samförstånd mellan de olika riktningar, herr Karlsson talat om.

Herr Björnberg förklarade i sitt anförande, att han fann det motbjudande att stifta lagar, som förbjuda folk att arbeta. Ja, men det lär väl icke vara på det sättet, att man stiftar lag för att förhindra folk att arbeta, när man talar om en reglering av arbetstiden, utan vad man vill förhindra, är, att arbetskraften brukas och förbrukas på ett otillbörligt sätt. Det är väl dock så, att när man på ett otillbörligt sätt utnyttjar arbetskraft, innebär det, att man förbrukar innehavaren av denna arbetskraft, människan, förr, än om man på ett normalt sätt reglerar arbetstiden. Hur blir det, för den händelse människan blir utsliten vid en tidig ålder? Jo det blir så, att även om hon kan uppehålla livet något så när, saknar hon möjlighet att försörja sig med eget arbete. Vem är det då, som har den moraliska skyldigheten även om den ej fullgöres att sörja för hennes livsuppehälle? Jo, det blir samhället, som får göra det. Det får då betraktas som naturligt, att samhället ingriper reglerande på detta område och ser till, att landets arbetskraft icke utnyttjas på annat sätt, än som överensstämmer med god ordning. Det är, vad man eftersträvar med denna lagstiftning. I motsats till herr Björnbergs antydning, att man söker förbjuda folk att arbeta, skulle jag till och med vilja vara med om att stifta en lag, som ålägger arbete för alla dem, som för närvarande icke utföra något nyttigt arbete. Jag skulle till och med betrakta det som vällovligt att föreskriva, att alla, som skola ha rättigheter i samhället, också skola ha förpliktelse att under viss arbetstid om dagen utföra ordentligt arbete. När jag i anslutning till herr Karlssons i Grängesberg anförande talar om en ytterligare begränsning av arbetstiden än till åtta timmar, gör jag det med utgångspunkt från att därmed skulle tillfälle beredas en hel del arbetslösa människor att få sysselsättning och få en del av de arbetstillfällen, som finnas och vilka herr Björnberg däremot ansåg, att man skulle utnyttja genom att bedriva arbete på övertid. Jag anser där-

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

emot, att man bör ordna det på det sättet, att man bereder flera människor tillfälle till arbete.

Med framförande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Karlsson i Grängesberg.

Herr Molander: Herr talman! Herr Magnusson i Skövde avgav, såvitt jag förstod, en deklaration på högerns vägnar, att högern ingalunda hade frångått sitt gamla motstånd mot lagstiftning om arbetstiden överhuvud taget. Men han förklarade samtidigt, att det ju icke vore någon angelägenhet för högern att vid varje tillfälle här i kammaren gå fram för meningar, som icke ha utsikter att vinna kammarens gehör. För öfrigt tillfogade herr Magnusson, att även om lagen upphävdes, skulle detta upphävande vara verkningslöst, därför att lagen var så starkt förankrad ute i arbetarorganisationerna.

Nu torde det finnas flera sorters höger i denna kammare liksom i landet i dess helhet. Jag håller här i min hand ett papper, som innehåller program för Sveriges nationella ungdomsförbund, och jag tänker, att även herr Magnusson i Skövde har erhållit åtskilligt stöd av detta förbund, när han invaldes i denna kammare, och vi veta, att ordföranden för Sveriges nationella ungdomsförbund, herr Arne Forssell, har säte och stämma i denna kammare, och jag tänker, att åtskilliga andra herrar här äro aktiva i detta förbund. Jag vet icke, hur det i detta hänseende kan vara med herr Petersson i Lerbäcksbyn och herr Andersson i Linköping m. fl., men jag misstänker det, ty jag återfinner deras porträtt och långa artiklar om dem i Nationell Tidning, Nationella ungdomsförbundets organ. Vad sägs i detta papper om Nationella ungdomsförbundets program? Jo, det sägs, att lagen om normal arbetsdag inom industrien bör under erforderligt hänsynstagande till den enskildes rätt till arbete och den internationella utvecklingen definitivt införas. Det sägs alltså, att lagen om normal arbetsdag bör med vissa reservationer definitivt införas. Detta säger en del av högern, men här står herr Magnusson i Skövde och förklarar å andra sidan på högerns vägnar, att högern icke frångått sitt absoluta motstånd mot lagen överhuvud men att den anser det lönlöst att nu kämpa mot den. Jag anser, att man bör här ha rätt interpellera herrar nationella ungdomsförbundare, vad som är sanning härvidlag, det som de säga i sitt program eller vad herr Magnusson i Skövde säger. Det kan hända, att dessa uttalanden representera olika riktningar inom högern, och jag medger, att det inom alla partier finnas delade meningar, men de bruka icke utformas i olika program, som tryckas och delas ut. Jag har sålunda velat påtala denna uppenbara humbug, som härvidlag förts till torgs antingen från det ena eller det andra hållet inom högern.

Det är alldeles riktigt, som herr Magnusson i Skövde sade, att det torde vara ganska verkningslöst, om lagen upphäves, och jag tror, att skall man nu förhindra, att lagen definitivt förankras i lagstiftningen, och fortsätta med att upplösa denna lag och denna reform i en massa petitesseer, såsom man gjort, så kommer det kanske krav från arbetarna på att lagen skall upphävas, och då få vi kanske se det besynnerliga inträffa, att herr Magnusson i Skövde kommer att uppträda som stöd för att lagen bör bibehållas och att lagen definitivt förankras.

Herr Björnberg kom och berättade för oss, vad vi visste förut, att kravet på åttatimmarsarbetsdag funnits på arbetarnas fanor på första majdemonstrationerna. Det är sant, det är över 30 år sedan det kravet först framfördes, men det har ännu icke blivit fullt och helt genomfört. Skall det behövas ytterligare 30 år, så kan man säga, att lagen överlevt sig själv. Så är det med den saken.

För öfrigt har det från en massa talare här anförts en hel del saker och ting, som det skulle vara i viss mån roligt att gå in på. Men jag har lovat herr talmannen, att icke upptaga tiden alltför länge. När emellertid herr Björn-

berg i sin oskuld, jag måste säga det, frågade, om icke vederbörande arbetare inom ett visst fack hade nytta av att arbeta på övertid, så kan jag säga honom, att den frågan kan med nej besvaras. Ty herr Björnberg skall icke kunna uppleta något enda fack eller yrke, där man har högre reallön eller levnadsstandard nu, fastän man arbetar längre överhuvud taget än inom andra yrken, jämfört med hur det var, innan lagen genomfördes. Det är sålunda på det sättet, att åttatimmarslagen icke har försämrat arbetarnas reallöner. Från början var det måhända så, men nu har det övervunnits, och då skall icke herr Björnberg i någon eller några enstaka arbetares intresse komma och argumentera på detta verkligt frisinnade sätt. Han gick till en del in för lagen men argumenterade i verkligheten mot den, och med argument, för vilka han icke har något som helst stöd i levande livet.

Herr talman! Jag skall sluta med att giva min anslutning till den reservation, som anförts av herr Linder m. fl., ehuru jag anser, att även den utformning, som lagen fått i den reservationen, godtager alltför många uppmjukningar och stadfäster tidigare gjorda försämringar i lagen. Men då det icke torde vara mer att vänta än möjligen ett bifall till den, ber jag att få yrka bifall till den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Herr Prytz: Herr talman! Jag skall icke gå in på några detaljer i vare sig utskottets eller reservanternas förslag, men jag kan icke underlåta att med några ord motivera min anslutning till utskottets förslag i denna fråga, särskilt i huvudfrågan, huruvida åttatimmarslagen skall göras permanent eller bibehållas som ett provisorium.

Om man frågar sig, vilka argument som kunde uppletas mot att lagen skulle göras permanent, så vore de väl huvudsakligen att söka i något förhållande inom näringslivet eller i någon del av näringslivet, som visat sig taga skada av de nu gällande bestämmelserna. Jag tror icke, att det är någon överdrift, om man här framhåller, att vår industris historia under de senaste tio åren har i stort sett lämnat bekräftelse på att industrien har mycket väl och utan alltför stora svårigheter kunnat inrätta sig efter lagens nuvarande bestämmelser. Då det alltså enligt utskottets förslag icke är fråga om åtminstone några större ändringar i nuvarande bestämmelser utan endast fråga om deras knäslättande som en permanent lag, kan jag för min del icke se, varför man nu skall skjuta på denna fråga. Den enda anledning, som uppletats, varför man icke skulle göra lagen permanent, är den, att detta skulle förhindra en anpassning till Washingtonkonventionens bestämmelser, för det fall att Sverige senare skulle ansluta sig till densamma. Det är möjligt, att det finns några större svårigheter att ändra en permanent lag än en provisorisk. Därom har jag icke tillräcklig kunskap för att yttra mig. Men alldeles säkert är, att om man väger en sådan nackdel mot fördelen av att nu i vår offentliga diskussion definitivt bli av med denna fråga om åttatimmarslagens införande såsom en permanent del av vår lagstiftning, tror jag att alla argument tala för att, kunna vi avföra denna fråga från diskussionerna mellan arbetsgivare och arbetare och en gång få åttatimmarslagen definitivt erkänd, detta medför en så stor fördel, att den mer än väl uppväger nackdelen av de eventuellt ökade svårigheter att göra små adaptationer och förändringar, vilka kunna uppkomma genom att lagen blir permanent.

Det är med anledning härav, som jag, herr talman, ber att få ansluta mig till utskottets förslag.

Med herr Prytz förenade sig herr Carleson.

Herr Sandström: Herr talman! Jag hade icke tänkt uppträda i denna fråga, men med anledning av herr Magnussons i Skövde illamående anser jag

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

ning böra stiga upp och åtminstone avsluta hans anförande. Det kan också hända, att jag för egen del kommer med några synpunkter i samband härmed, men jag skall försöka att göra det synnerligen kort.

Det har förut framhållits, att vi, som ha reserverat oss mot arbetslagens permanentens, icke avsett att göra någon som helst attack mot denna lag, sådan den hittills varit stiliserad. Jag vill understryka detta. Det har icke förefunnits någon sådan avsikt, och då anser jag också, att högern icke bör klandras för att den icke i samband därmed kommit fram med förslag om ändringar i lagen. Jag anser mig icke böra motivera detta vidare. Det få herrarna taga, som ni vilja. Det enda skälet för reservanterna har, som anförts i reservationen, varit hänsynen till den mycket omtalade Washingtonkonventionen av år 1919 och dess vidare utveckling. Nu har visserligen herr Edvard Johanson förklarat, att denna Washingtonkonvention med säkerhet kommer att snarast ratificeras av ett flertal stater. Han har sagt, att han för sin del tror, att det kommer att gå till på samma sätt, som när man fogar maska till maska vid strumpstickning. Jag tror, att det icke blir så helt med herr Johansons strumpstickning. Det kanske går upp en och annan maska och kanske även det blir gnissel i strumpstickningsmaskineriet. Vi veta, att den stat, som varit mest emot att ratificera, är England. Och i England ligger det för närvarande till på det sättet, att arbetarpartiet visserligen nominellt har makten, men det är ungefär i samma situation som högern i vårt land. Det är en minoritetsregering, och den kan icke få sina partipolitiska idéer igenom. Det är en offentlig hemlighet, att England icke kommer att följa arbetarregeringen på denna punkt, och det är största sannolikhet för att någon sanktion från Englands sida icke kommer i fråga med den form, som konventionen nu har. Därför kan man antaga och nästan vara säker på, att en revision av konventionen kommer att vidtagas för att få flera stater att ansluta sig. Vi veta ju, att Sverige icke kan biträda konventionen i dess nuvarande form, ty utskottsmajoritetens förslag pekar i den riktningen. De framlagda motionerna från socialdemokratiskt håll om sådana ändringar i lagen, att den skulle kunna bli i överensstämmelse med den omtalade konventionen, ha ju i huvudsak blivit avstyrkta och torde väl också bli av kammaren här avslagna. Emellertid måste man i fråga om en sådan här lagstiftning säga, att man väl icke kan på grund av att vårt land, som herr Edvard Johanson sade, är socialt framskridet, sätta sig i en sådan situation, att man, för att vårt land skall bli ett föregångsland för andra länder, går in för ändringar, som skulle bli till skada för Sveriges näringsliv. Jag anser, att vi i första hand böra sörja för svensk lagstiftning och gå in för åtgärder, som främja vårt eget näringsliv. Kan sedan en sådan lagstiftning anpassas till övriga länders, är det bra. Men i annat fall måste man gå sin egen väg och försöka få de andra staterna att ändra sin lagstiftning för att närma sig vår ståndpunkt.

Herr Andersson i Rasjön sade, att ett genomförande av samtliga de förslag, som framförts av motionärer från socialdemokratiskt håll, skulle erfordras, för att den svenska arbetstidslagen skulle komma i överensstämmelse med Washingtonkonventionen. Jag tror, att detta är rätt i huvudsak. Men på en punkt måste jag taga avstånd från herr Andersson i Rasjön, nämligen i fråga om den ändring, som föreslagits beträffande våra skiljeställen. Det torde vara till full evidens ådagalagt genom herr Nordins utredning angående konventionen och dess förhållande till arbetstidslagen, att vi kunna lagstifta hur vi vilja på denna punkt utan att komma i sådan kollision med konventionen, att det skulle hindra ratifikation. Men i övrigt är det riktigt, som herr Andersson i Rasjön sagt, att de förslag, som förekomma i motionerna, betingas av önskan att få lagen i överensstämmelse med Washingtonkonventionen.

Det har i debatten berörts en del särskilda punkter. Om denna diskussion skall utgöra en principdiskussion även angående olika punkter, bör man kanske med några ord vidröra vad som förekommit.

Fru Nordgren talade om sjukhuspersonalen. Då vi behandlat saken i utskottet, har det framgått, att det egentligen är de s. k. sköterskebiträdena och eleverna vid sjukhusen, som faktiskt hava för lång arbetstid, och att särskilt dessas arbetstid skulle hava givit anledning till motionen i fråga om sjukhuspersonalen. Vi veta samtidigt, att sköterskorna själva icke äro livade för en ändring. De hava till och med i skrivelse begärt att icke komma under åttatimmarslagen. Nu förhåller det sig med eleverna så, att de skola utbildas till sköterskor. De behöva en ganska lång utbildningstid och en grundlig utbildning. Man får icke vara alltför len i fråga om de göromål, som åläggas dessa unga flickor. Vi skola tänka på att sjuksköterskekallet är ganska svårt och kräver en stark kroppsconstitution samt särskild fallenhet. Det kräves alltså alldeles särskilda kvalifikationer för att man skall lyckas att bli sjuksköterska. Därför tror jag icke, att det är önskligt, att man alltför mycket inskränker på dessa elevers utbildningstid. Det gäller nu en tid av ett par, tre år. Samma är förhållandet med sjuksköterskebiträdena. Det har icke varit tal om den manliga biträdeskåren vid sjukhusen i detta sammanhang. Man torde då kunna låta bero vid de åtgärder, som tidigare i detta hänseende vidtagits, i det att det uppdragits åt medicinalstyrelsen att sörja för, att denna personals arbetstid i möjligaste mån inskränkes, samt i övrigt söka ställa för personalen på bästa sätt. Det tror jag, att medicinalstyrelsen gått in för för länge sedan. Det torde komma att visa mer och mer påtagliga resultat.

Herr Andersson i Stockholm var inne på punkten om svenska staten. Beträffande denna punkt så har den varit före förr i andra lagutskottet. Andra lagutskottet har uttalat sig ett tidigare år, nämligen 1919. Där är relaterat, att en stor del av statens arbetarpersonal redan är i åtnjutande av 48 timmars arbetsvecka. I fråga om järnvägspersonalen möta vissa svårigheter att få lagen tillämpad. I det fallet är det lämpligare att låta dem stå alldeles utanför arbetstidslagen. Annars skulle det bli en massa hänvändelser till arbetsrådet med begäran om dispens. Så förhåller det sig även i övrigt i fråga om statens arbetare. Det torde icke vara lämpligt att låta dessa falla under arbetstidslagen. Det må bero på riksdagen, regeringen och myndigheterna att ordna förhållandena i fråga om arbetstiden för dessa arbetare.

Herr Prytz sade i sitt anförande sist, att han ansåg det mycket lämpligt att avföra frågan om arbetstidslagens permanenta från dagordningen, för diskussioner mellan arbetsgivare och arbetare. Men tror någon, att frågan verkligen kommer bort, om man ger lagen permanent karaktär? Det blir naturligtvis i fortsättningen ändå diskussion om de olika punkterna. Vi hava sett de motioner, som hava framlagts i år. Ingen tror, att det socialdemokratiska partiet kommer att ligga på latsidan och ändra tankar, så att det icke blir ytterligare motioner i samma stil. Likadant blir det ute i landet vid avtalsförhandlingarna mellan arbetsgivarna och arbetarna.

Jag vill sluta detta anförande med att på skäl, som anförts av reservanterna, och med hänvisning till socialministerns yttrande yrka bifall till reservanternas förslag i fråga om övergångstiden. Det skulle sålunda innebära, att punkten 1) i övergångsbestämmelserna enligt reservanternas yrkande finge följande lydelse: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931 samt gäller till och med den 31 december 1933; skolande i fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 12 eller 13 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.»

I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 23.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! På grund av att yrkande om bifall till herr Westmans m. fl. reservation senare framkommer i annan ordning ber jag att få återtaga mitt yrkande.

Fru **Nordgren**: Herr talman! Jag vill gent emot den näst siste ärade talar-
ren, när han säger, att sjuksköterskorna opponerat sig mot att komma under denna lag, framhålla, att denna motion icke avser, att de utbildade sjuksköterskorna skola tagas med. Jag kan då icke finna någon anledning till att det behöver göras någon opinionsyttring från det hållet. Det är erkänt från utskottet och på alla håll, där man vill vara rättvis, att det är en alltför lång och betungande arbetstid, som denna sjukvårdspersonal har. Detta är icke betryggande för allmänheten och de sjuka.

Så säges det, att det bör överlämnas åt medicinalstyrelsen att sörja för saken. Gentemot detta vill jag påpeka, att ett dylikt uppdrag gavs åt medicinalstyrelsen redan 1921, men detta till trots är arbetstiden allt fortfarande ordnad på ett otillfredsställande sätt.

Under dessa förhållanden, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande.

Fröken **Wellin**: Herr talman! Med anledning av debatten mellan herr Sandström och fru Nordgren vill jag säga, att det är alldeles riktigt, att sjuksköterskorna begärt att icke komma in under åttatimmarslagen. Det gjorde de 1921 och även i år och detta icke därför, att icke även deras arbetsbörda kan behöva lättas, utan på grund av sin principiella uppfattning, att sjukvården är ett arbete av den beskaffenhet, att det icke kan och bör likställas med industriarbetet. Det bör icke göras för personalens egen skull på grund av den uppfattning, den bör hava av sitt arbete. Det bör heller icke ske ur samhällets synpunkt, därför att samhället behöver hava personer på detta arbetsområde, vilka se på sitt arbete från en annan uppfattning än den, varmed industriarbetarna betrakta sitt. Och sist men icke minst bör det icke ske med hänsyn till de sjuka, därför att de sjuka behöva vårdas av personer, som hava en annan uppfattning om sin arbetsuppgift än att de skola arbeta efter klockan.

Nu vill jag icke härmed hava sagt, att icke, även om arbetstiden vore begränsad, det kunde tänkas, att man kunde bibehålla en ideell och etisk uppfattning om sjukvårdsarbetet bland personalen. Men jag måste säga — och jag har stöd av utvecklingen i utlandet på detta område — att det ligger en mycket stor fara i att sjukvården blir mekaniserad, därest den skall in under en lag av åttatimmarslagens beskaffenhet.

Nu låg det i fru Nordgrens uttalande en indirekt uppmaning till mig och mina kolleger: »Var så goda och håll er på mattan. Ni kan tala om *ert* arbete men icke om *andras*.» I viss mån kan man säga, att det ligger något i detta. Men man kan å andra sidan gentemot ett sådant uttalande invända, att när det gäller en principiell uppfattning av ett arbetsområde av sjukvårdens beskaffenhet, så kan man icke där rationera ut, så att säga, rättigheten att se principiellt på hela arbetsuppgiften. Det låter sig icke göra. För det andra och icke minst är det så, att därest vi sjuksköterskor skulle tänka oss, att vi undantog den icke sjukvårdsutbildade sjukvårdspersonalen från den principiella ståndpunkt, som vi vilja hävda för vårt eget arbete, skulle vi enligt min personliga uppfattning begå en absolut orättvisa mot denna personal. Vi skulle rent ut enligt min uppfattning förolämpa denna personal, ty vi skulle förutsätta, att den icke skulle vilja taga sitt arbete inom sjukvården efter samma ideella uppfattning, som vi önska, att alla sjuksköterskor skola anlägga. Det anser jag, att vi hava ingen rättighet att göra, därför att, vare sig arbetet må vara av enklare eller mera komplicerad beskaffenhet, vare sig det är grövre eller finare — om man får uttrycka sig så — så är i

alla fall allt vad som utföres av människohand inom sjukvårdsarbetet ett arbete i sjukvårdens tjänst och till de sjukas gagn. Därför hava vi ingen rättighet att gradera arbetet därinom. Jag vågar säga, att ett sjuksköterskebiträdes arbete lika väl som en elevs eller en sjuksköterskas är av genomgripande betydelse för vetenskapsmannens arbete inom sjukvården. När så är fallet, anser jag, att vi alla hållas samman inom ett arbete för de sjuka. Från det arbetet anser jag mig icke kunna vara med om att utesluta en arbetargrupp, även om den har uppgifter av mindre komplicerad beskaffenhet.

Det var dessa synpunkter jag ville framhålla. Jag ber för min del få sluta med ett tack till utskottet för den ställning, det intagit till denna detalj i förslaget.

Herr Sandström: Herr talman! Endast en kort replik till fru Nordgren. Jag vill konstatera, att fru Nordgren varit mycket orättvis mot medicinalstyrelsen. Jag vet, att medicinalstyrelsen utträttat ofantligt mycket i denna fråga. Vi hava en hel del sjukvårdsanstalter i Västernorrlands län. Det kommer undan för undan ukaser, att personalen skall ökas, vilket också skett. Det har blivit mycket stora förbättringar för personalen tack vare medicinalstyrelsen, och detta kommer säkerligen att fortsätta. Jag tror, att fru Nordgren kommer att bli fullständigt belåten med medicinalstyrelsen. Om jag fattat fru Nordgren rätt, skulle hon vilja, att de utbildade sjuksköterskorna, sjuksköterskeeleverna och sjuksköterskebiträdena skulle ställas i olika klasser och att det skulle lagstiftas endast för eleverna och biträdena. Jag kan icke finna det lämpligt att göra denna uppdelning. De böra alla stå på samma plan.

Fru Nordgren: Herr talman! När jag nyss lyssnade till fröken Wellins anförande, gjorde jag inom mig den reflexionen, att det hade varit naturligare om rollerna varit ombytta mellan oss båda. Fröken Wellin är ju representant för den yrkeskår, det här gäller, och nog hade det varit mera på sin plats, att fröken Wellin med all kraft hävdade, att ifrågavarande personal har ett så ansvarsfullt och krävande arbete, att det både för deras egen skull och de människors, vilkas liv och hälsa de hava hand om, att man borde göra allt från samhällets sida för att de icke skola överansträngas och pressas så hårt, att deras vakenhet slappnar, vilket i många fall blir till skada för vederbörande sjuka.

Fröken Wellin har förklarat sig lägga uteslutande ideella synpunkter på denna fråga. Jag vet icke, varför det skulle vara omöjligt att arbeta under en någorlunda rimlig arbetstid men samtidigt likväl hava det ideella intresset kvar. Jag för min del är icke övertygad om, att allt industriellt arbete är så mekaniskt och själlöst som fröken Wellin här vill göra troligt, utan tror att även industriens arbetare omfatta sitt arbete med intresse och välvilja i de fall, då de kommit på rätt plats i livet, så att de trivas med detsamma. De sålunda anförda synpunkterna finner jag alltså icke vara bärande.

Varför vi grupperat upp denna personal så, som i motionen gjorts, och vilket herr Sandström fann vara orättvist, är, att vi ansett oss icke böra tvinga en grupp av yrkesutövare in under denna lag, då de icke själva önska det. Säkerligen är det icke enbart av ideella skäl, som de vilja stå utanför arbetstidslagen, utan torde detta jämväl bero på att de anse sig stå i en viss förmansställning och alltså *över* den övriga sjukhuspersonalen. Vidare vill jag gent emot fröken Wellins protester mot att vi motionärer önska likställa sjukhuspersonalen med andra yrkesgrupper i fråga om arbetstiden, anförä, att detta icke är ett påfund av motionärerna, som tänkt, att här vore ett område, där man kunde komma med en motion, utan att detta krav skett

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

på grund av en enhällig framställning från ifrågavarande yrkeskår, vilken önskat få sin arbetstid reglerad så, att den icke överstiger deras krafter. Jag delar sålunda icke fröken Wellins synpunkter utan anser tvärtom, att de mänskliga och samhälleliga synpunkterna böra vara de avgörande härvidlag.

Vad medicinalstyrelsens åtgärder beträffar, har det icke gått mig förbi, att förbättringar åstadkommits i här berörda avseenden, men om detta ensamt är medicinalstyrelsens förtjänst lämnar jag därhän. På sina håll har sjukvårdspersonalen genom sina organisationer vunnit rättelse och i vissa län har förhandlingsordning kommit till stånd. Några kraftåtgärder ha dock icke vidtagits och sådana äro icke heller önskliga ur samhällets synpunkt. När så icke är förhållandet, är det samhällets skyldighet att se till, att en så betydelsefull personal som denna icke blir överanstängd genom för lång tjänstgöring, utan att den får en rimlig arbetstid i likhet med andra samhällsmedlemmar, som fått sin arbetstid ordnad.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag ber att få konstatera en rätt märklig ööverensstämmelse inom det socialdemokratiska partiet i denna fråga. Herr Johanson i Stockholm, som väl företräder landsorganisationen, förklarade, att det vore bättre att icke få lagen permanent. Några närmare skäl angävos icke för detta. Det torde också vara rätt svårt att ange några sådana.

Herr Hage återigen, som också representerar samma parti, företräder den meningen, att det vore fördelaktigt att få lagen permanent.

Jag tror, herr talman — eller trodde — att inom arbetarkretsar det icke skulle behöva råda någon tvekan på denna punkt. Sedan arbetarklassen så många år slagits för att få igenom en arbetstidslagstiftning, kan jag icke tänka annat än att det måste vara ett politiskt framsteg, om man får lagen fastställd som permanent. Men, säger man då, för den händelse detta sker, så skulle det för framtiden möta svårigheter att ratificera Washingtonöverenskommelsen. Jag kan icke förstå något dylikt. När det kommer till kritan, är den saken beroende på det politiska maktläget i landet och riksdagen. Är det så, att det politiska maktläget möjliggör en ratifikation av Washingtonöverenskommelsen, är det klart, att den skall ske, förutsatt nämligen, att man icke utgår ifrån, att en del ändrar mening också i denna fråga. Hålla vi, som äro anhängare av en effektiv arbetstidslagstiftning, på vår uppfattning, och denna uppfattning slår igenom i landet — jag kan icke tänka mig annat, än att så skall bli fallet efter de många vittnesbörd från representanter för de borgerliga partierna, som härvidlag givits i dag — så är det väl också uppenbart, att vi både kunna ratificera Washingtonöverenskommelsen och företaga de ändringar i den då permanenta lagen, som vi finna påkallade. Logiskt sett borde det t. o. m. vara lättare att ratificera Washingtonöverenskommelsen, sedan man här i dag genom ett riksdagsbeslut har fastställt, att lagen är permanent, liksom det också för framtiden skulle vara lättare att få förbättringar i lagen, sedan man till äventyrs fått Washingtonöverenskommelsen ratificerad. Om detta icke är riktigt, begriper jag icke den princip, som man från reformisternas utgångspunkt hävdar, nämligen att man skall taga ett steg i taget framåt. Hr Johanson företräder ju plötsligt den rena katastrofteorien, då han säger, att bättre än att få lagen permanent är, att den får kvarstå såsom provisorisk.

Det skäl, som skulle kunna tänkas motivera hans ståndpunkt vore kanske att ett upphöjande av den svenska lagen till permanens skulle i andra länder tagas till intäkt för, att man skulle vägra ratificera Washingtonöverenskommelsen. Såvitt det framgår av utskottets förslag, är det ju närmast England, som det hänger på, en sak, som för övrigt icke är någon nyhet. Där sitter dock nu en »arbetarregering». Att döma av de meddelanden, som stått mindre i den svenska pressen men framför allt i den engelska, är det sannolikt, att denna rege-

ring kommer att sitta ännu ett par år. Är det då för mycket begärt, att den regeringen, alldeles oavsett vad Sveriges riksdag har beslutat, framlägger förslag i det engelska parlamentet om ratificering av Washingtonöverenskommelsen? Såvitt jag förstår, skulle ett beslut i enlighet med den linje, som innebär lagens upphöjande till permanens, således ingalunda ha andra konsekvenser än att man skulle skjuta fram frågan också i de länder, där man icke har ratificerat Washingtonöverenskommelsen.

Till syvende og sidst är det väl emellertid — jag säger det ännu en gång — på det sättet, att allt detta beror ytterst på de maktförhållanden, som finnas i landet. Är det så, att den stora landsorganisationen verkligen vill sätta in någon kraft på att icke bara hålla tanken på förbättringar av lagen levande utan också kravet på att genomföra en ratificering av Washingtonöverenskommelsen, då är det intet tvivel om, att ett beslut om lagens permanens i dag enbart skall vara till gagn för en fortsatt utveckling till en verkligt effektiv arbetstidslagstiftning.

Fröken Wellin uppkallade mig att säga ett par ord om hennes mycket, mycket skenheliga och märkliga anförande. Jag har — av skäl, som kammarens ledamöter känna — varit i tillfälle under det gångna året att tala med ett stort antal sjuksköterskor och sjuksköterskebiträden. Jag nödgas konstatera, att den uppfattning, som fröken Wellin hyser för sjuksköterskornas vidkommande angående nödvändigheten av att få deras arbetstid reglerad, har jag icke påträffat någonstades bland Stockholms stads anställda sjuksköterskor. Men, fröken Wellin, om den uppfattningen nu verkligen skulle finnas bland *sjuksköterskekedarens* majoritet, motiverar detta att en representant för denna kår stiger upp och säger: vi vilja icke ställa biträden och elever i en annan klass än dessa sjuksköterskor? Vi vilja icke, att de heller skola ha sin arbetstid reglerad. Stå då icke biträdena redan i en annan klass, fröken Wellin? Har fröken Wellin själv varit sjuksköterska och kan tala på det sätt, hon här gör? Gå exempelvis till Serafimerlasarettet! Där hava sjukvårdsbiträdena enligt uppgifter, som jag erhöll i lördags kväll, en månadslön på 45 kronor. De hava förkläden fria, men de få hålla sig samtliga sina arbetskläder i övrigt. Vill fröken Wellin på den lönen utföra det arbete, de hava? Arbetstiden börjar klockan sju på morgonen, tidigare t. o. m. på salarna, och den slutar tidigast klockan åtta på kvällen, utan någon egentlig måltidsrast. De få springa ned i matsalen och kasta i sig maten — för övrigt i en matsal, som det är staten ovärdigt att hålla på ett av sina största, om icke det största sjukhuset. Gå vi till operationsavdelningen, fröken Wellin, få de där börja klockan sju på morgonen och under tre dagar i veckan arbeta till klockan sex på kvällen utan någon regelbunden måltidsrast. De få också där springa ned och äta, när maten är färdig. Men fyra kvällar i veckan inträffar det, att de kunna få arbeta till elva eller tolv på natten, därför att det kommer in olycks- och andra fall, som behöva opereras undan för undan. Varannan vecka hava de ledigt från klockan sex på lördagskvällen till klockan sju på måndagsmorgonen. Med dessa fakta för ögonen endast från Serafimerlasarettet — och man kan mångfaldiga, ja hundrafaldiga dessa fakta — undrar jag just, om icke fröken Wellins anförande framstår som ett utmärkt exempel på, vad en verkligt hätsk arbetsköpare av allmänna valmansförbundets cert kan tillåta sig. I varje fall är det ingalunda ett tal av en representant för en personalgrupp, som har ett hårt och ansträngande arbete. Fröken Wellin, ingen annan har sagt det, men jag vågar säga det: ni talar icke som människa, utan ni talar som allmänna valmansförbundets agitator och ingenting annat.

Ha ni tagit litet närmare del, mitt herrskap, av det arbete, som sjukvårdsbiträdena hava? I Stockholms stads tjänst — där de jämfört med vissa andra sjukhus ändå ha det bra — hava de en lön på 55 kronor i månaden. De börja där sitt arbete klockan sex på morgonen, men de hava ett par timmar lediga mitt

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

på dagen, i varje fall på ett av de sjukhus, som jag alldeles speciellt känner till. Sedan arbeta de till klockan åtta på kvällen. De hava visserligen litet fritid, men ändå vågar jag påstå, att det arbete, som dessa biträden utföra, är synnerligen hårt och betungande och synnerligen otacksamt i många avseenden. Tänk er bara att gå och städa efter en massa sjuklingar, som ständigt ligga i sängarna, om icke det arbetet är sådant, att man kan begära av en person, som representerar sjuksköterskekåren, att hon skall uppträda på ett annat sätt, än fröken Wellin härvidlag gör. Jag tror, herr talman, att om några behöva få reglerad arbetstid, så är det nätt opp denna personal, sköterskeelever och sjukvårdsbiträden. Om det finns några sköterskor — och det gör det väl — så långt efterblivna, att de icke vilja ha det, då böra de verkligen icke kompromettera sig och andra genom att tala om det och ännu mindre genom att gå i borgen för denna andra personal och säga, som fröken Wellin gjorde: vi vilja icke heller, att de andra skola ha det. Därmed hava sjuksköterskorna icke att göra. Elevernas, men framför allt biträdenas, arbete är nämligen fyra, fem gånger så tungt som sjuksköterskornas arbete, icke minst på grund av det kommando under sjuksköterskorna, varunder dessa biträden gå, då många sköterskor tydligen anse det vara sin uppgift att uppträda på ett sätt, som gör, att de komma i konflikt, icke bara med biträdena utan, som känt, med massor av de sjuka.

Jag har, herr talman, utöver herr Verner Karlssons yrkande icke något att tillägga.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Det framgick av herr Kilboms anförande, att han icke hade förstått anledningen till att man kunde vara tveksam, huruvida man ville göra vår nuvarande lagstiftning i detta ögonblick permanent eller icke. Her Kilbom, det kan vara flera anledningar till en sådan tvekan. Ur arbetarsynpunkt kan tvekan till att börja med vara beroende på, att den nuvarande lagstiftningen icke är tillfredsställande från arbetarnas synpunkt. Men det är därjämte ett rent psykologiskt moment, som spelar in. Det är uppenbart, att det måste göras klart för andra nationer, att Sverige, om det nu antar den nuvarande lagstiftningen såsom definitiv, därmed icke för framtiden i princip har tagit ståndpunkt till, huru landet kommer att ställa sig till frågan om ratifikation av Washingtonkonventionen, därest det i detta avseende skulle inträda en annan situation än den, som för ögonblicket är till finnandes. Och då det är anledning att räkna med, att en sådan situation kan inträffa och kan inträffa snabbt, så kan detta vara anledning nog att vara tveksam om, huruvida man bör biträda ett förslag att göra vår nuvarande lagstiftning permanent. Men under diskussionen här har uppenbarligen klarlagts, att om denna vår nuvarande lagstiftning göres permanent, så betyder det ingalunda, att Sverige för sin del därmed tagit ståndpunkt till, huruvida Washingtonkonventionen kommer att av Sverige ratificeras eller icke. Den frågan är alltså oavgjord och befinner sig följaktligen i precis samma läge som tidigare. Detta, torde man kunna säga, är konklusionen av diskussionen huruvida lagstiftningen skall göras permanent eller icke. Men det är av betydelse, att detta blir klart utsagt, så att det icke uppstår några missförstånd, och så att det beslut, som här troligen kommer att fattas, icke kommer att uttolkas på ett felaktigt sätt av de länder, som otvivelaktigt äro i hög grad intresserade av, huru behandlingen av denna fråga blir i andra länder.

Man kan också vara övertygad om, att denna fråga om Washingtonkonventionens ratifiering avgöres icke enbart av vederbörande länders riksdagar, ty det finns dock en folkmening, som otvivelaktigt alltså lever i den föreställningen, att det program för det sociala nydaningsarbetet, som inlagts i bildandet av nationernas förbund, alltså skall fullföljas, och att det finns mäktiga befolkningsgrupper, som äro villiga att skjuta på. De vilja kanske i någon

mån hålla på ratifikationen, därom behöver icke råda någon tvekan. Det kan hänvisas till länder, som hava betydligt större ekonomiska svårigheter att dragas med efter kriget och som visat större vilja till uppoftningar i syfte att stödja det sociala nydaningsarbete, som nationernas förbund uppfört på sitt program.

Jag vet icke, om jag med detta har klargjort saken för herr Kilbom, som uppenbarligen icke velat förstå anledningen till den ståndpunkt, som jag intagit. Jag vill i övrigt icke här ingå på herrar Karlssons i Grängesberg och Kilboms anföranden i den mån, de voro rena propagandaanföranden. Vore det så, att herr Kilbom eller herr Karlsson i Grängesberg gjort rent sakliga inlägg, skulle det varit anledning att uppehålla sig vid dem. Men jag är övertygad om, att såväl herr Kilbom som herr Karlsson i Grängesberg äro fullt medvetna om, att den ståndpunkt, som det socialdemokratiska partiet intagit i denna fråga, den sammanfaller fullt och helt med den ståndpunkt, som de fackliga organisationernas arbetare hava gjort till sin genom beslut på landsorganisationens kongresser.

Fröken Wellin: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av de repliker, som riktats mot mig.

Jag anslöt mig med tacksamhet i mitt föregående anförande till utskottsmajoritetens uttalande. Jag skall be att få fästa såväl fru Nordgrens som herr Kilboms uppmärksamhet på, vad som ligger i en sådan anslutning. Utskottet har tydligt och klart sagt ifrån, att sjukvårdspersonalen har ett för tungt arbete, och att det behövs lättnader i dess arbete. När jag anslutit mig till utskottets uttalande, så har jag också gjort *detta* uttalande till mitt. Även kan jag säga, att i de uttalanden, som sjuksköterskorna gjort till andra lagutskottet både nu och tidigare, har också denna synpunkt framhåvts. Enda skillnaden är, att vi hava ansett, att sjukvården är ett arbete av så ömtålig beskaffenhet, att det bör väljas speciella vägar, när man vill nå fram till lättnader i arbetet där, och att icke de vägar, som kunna visa sig hava goda resultat inom industrien och andra arbetsområden, precis utan vidare kunna flyttas över på sjukvården. Detta om detta.

Sedan fick jag ju några personliga, vänligt betonade uttalanden från herr Kilboms sida. Särskilt smärtade det herr Kilbom, att jag sagt, att jag icke ville ställa sjukvårdsbiträdena i en annan klass än sjuksköterskor. Och så ordade herr Kilbom om, att biträdena äro placerade i olika lönegrupper. Men det är väl icke jag, som placerat dem i de lönegrupperna. Och jag vill fråga herr Kilbom, om icke herr Kilbom kan tänka sig, att personer, som arbeta mot olika kontant ersättning skola kunna jämföras i fråga om ideell uppfattning om uppgifterna inom arbetet. Jag anser, att man kan skilja på de två sakerna. I varje fall är det icke jag, som placerar sjukvårdsbiträdena och bestämmer deras löner vid Serafimerlasarettet. Men vad beträffar den sidan av saken, kan jag säga herr Kilbom, att på den tid, jag stod i aktivt arbete inom sjukvården, så både arbetade jag för mindre lön och hade längre arbetstid, än herr Kilbom här anförde. Men det hör ju egentligen icke hit.

Vidare vill jag om denna sak också nämna, att av en bilaga, som är fogad till fru Nordgrens motion, framgår tydligt min personliga ställning till sjukvårdsbiträdena och med dem jämförd kvinnlig personal, när det gäller arbetstiden. Jag har inom Stockholms hälsovårdsnämnd varit med om att gå in för lättnader i denna personals arbetstid och begärt utökning med flera tiotal sjukvårdsbiträden vid våra sjukhus i Stockholms stad, för att få igenom dessa lättnader. Det är svar nog på herr Kilboms förebräelser mot mig därvidlag.

Vad till slut beträffar Allmänna Valmansförbundet, får jag säga, att det var en något sökt invändning emot mig, och jag hajade verkligen till därvid. Ge-

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

nom mitt liv och mitt arbete har gått som en röd tråd, sedan jag kom in i sjukvården, uppfattningen om det arbetets betydelse och nödvändigheten av att hålla det arbetet i största och närmaste kontakt med alla de bästa traditioner, som historien på det området har att uppvisa. Jag har vid sidan om dessa intressen under de senare två tiotalen år kommit att ägna mig också åt politiskt arbete. Och därvid känner jag det som en heder att få hava hemortsrätt inom det parti, jag har äran tillhöra. Men jag skiljer på sjukvård och politik. Och såvitt det är en människa möjligt att skilja mellan två livsintressen i sitt arbete, har jag ärligt strävat och försökt att, när jag arbetat inom sjukvården och bland sjukvårdspersonal, icke arbeta i min egenskap av högerkvinna. Och jag tror, att jag skall kunna draga fram hundratals vittnen, som kunna försäkra, att jag i mitt arbete bland sjuksköterskorna aldrig har bedrivit någon politik. Jag har försökt skilja på dessa saker, såvitt det varit mig möjligt, och jag hade icke en tanke på någon som helst partipolitik, när jag yttrade mig här. Jag kände endast min förpliktelse inför de traditioner, som den svenska sjukvården är lycklig nog att äga.

Herr Gardell i Gans: Herr talman! I de socialdemokratiska reservanternas förslag till lag om arbetstidens begränsning hava dessa uteslutit det nuvarande undantaget från lagens tillämpning för bland andra byggnadsarbetare vid jordbruket. Om man skulle uppföra ett bygge vid ett jordbruk och hade egen arbetskraft där, skulle man alltså icke få arbeta längre än åtta timmar om dagen. Det tycker jag är orimligt, och det skulle vara en klasslag gent emot jordbruket.

Vad sedan beträffar frågan om sjuksköterskorna, är det en mycket intressant och mycket vittgående fråga. Men jag tycker, att det är nästan orimligt att låta sjuksköterskorna falla under denna lag. Om en sköterska skulle ha precis åtta timmars arbetsdag och en sjuk efter den tiden skulle behöva någon hjälp av ett eller annat slag, skulle det alltså vara förbjudet för henne att då hjälpa den sjuke. Man måste väl nämligen förutsätta, att om det finnes en lag, så skall den också efterlevas.

Men jag vill även erinra om det cirkulär, som kungliga medicinalstyrelsen utfärdade redan år 1921, där det bland annat står: »Den vid lasarett anställda sjukvårdsbetjäningen skall vara så talrik och hava sin tjänstgöring så ordnad, att nödig vila och ledighet beredes densamma». Vidare står där, att »skolad nattsköterska bör finnas anställd», ävensom vidare: »Användes sköterska, elev eller biträde till vakning, bör denna ej utsträckt över längre tid än 10 timmar i följd, och skall hon omedelbarligen efter avslutad vakning vara fri från arbete hela påföljande dag. Under denna skall hon beredas tillfälle till *ostörd* vila i tyst beläget rum.» Där har således medicinalstyrelsen redan vidtagit rätt så bra åtgärder, och det beror helt och hållet på vederbörande direktion att ställa sig dem till efter rättelse. Man har också gått varsamt fram, som medicinalstyrelsen gjort, ty man har beräknat, att om man skulle sänka antalet arbetsdagar från 30 till 28 med en arbetstid av 240 timmar, skulle det bli en ökning av kostnaderna med 524,000 kronor, genom att anställa 196 nya befattningshavare och det skulle också kräva nybyggnadskostnader endast till rum åt dessa befattningshavare på 600,000 kronor. Jag tror därför, att när nu utskottet gått in för en skrivelse, man kan vara nöjd därmed.

Jag skall be att få yrka bifall till den av herr Westman m. fl. vid utlåtandet bifogade reservationen.

Herr Karlsson i Vadstena: Herr talman! När denna fråga behandlades för fyra år sedan, frambar jag en motion i nära överensstämmelse med den som fru Nordgren framburit vid denna riksdag i vad gäller sjukvårdspersonalen, och det är just med anledning av att jag tidigare har sysslat något med detta

spörsmål som jag har dristat mig att begära ordet och säga några få ord. Att mitt namn i år icke står under denna motion betyder visst icke, att jag frångått den uppfattning, åt vilken jag gav uttryck vid frågans behandling vid 1926 års riksdag. Det är endast en tillfällighet att jag icke kommit med på motionen i år.

Jag begärde emellertid ordet närmast med anledning av ett yttrande, som fälldes av fröken Wellin i hennes första anförande. Hon talade om skälen för att sjukvårdspersonalen icke borde inrymmas under åttatimmarslagen. Det samhällsgagnande arbete, denna personal utför, skulle nämligen kräva en hög idealitet för att kunna på ett rätt sätt utföras, och om detta gäller för de skolade sjuksköterskorna, som även i motionen äro undantagna från förslaget om att hänföras under arbetstidslagen, skulle — fortsätter fröken Wellin — detta gälla i lika hög grad även om biträden och sjukvårdsselever, och det skulle vara, säger fröken Wellin, en förolämpning mot denna del av sjukvårdspersonalen att underskatta deras ideella läggning därhän, att man skulle få den in under åttatimmarslagen. Det var närmast detta uttryck som föranledde mig att begära ordet. Jag vill till detta endast hava sagt, att den förolämpning, som skulle ligga i att denna sjukvårdspersonal, som i denna motion är föreslagen, skulle inbegripas i åttatimmarslagen, den förolämpningen tar den personalen, det här gäller, med synnerligt stor tillfredsställelse. Jag ber att kraftigt få understryka detta. Jag känner förhållandena rätt väl på detta område, då jag av skilda anledningar vid flera tillfällen sysselsatt mig med denna personal och dess arbetsförhållanden. Det uttalandet vågar jag bestämt göra.

Huru är det för övrigt? Jag minns hursom jag år 1926, när jag frambar denna motion, som ju också är omnämnd i fru Nordgrens motion, hade tillfälle att sammanträffa med ett flertal representanter för denna del av sjukvårdspersonalen, och de framhöllo med synnerligt stor skärpa behovet av en rimlig reglering av den arbetstid, som de hade vid de olika sjukvårdsanstalterna. Och om jag icke minns fel, uttryckte fröken Wellin personligen till mig vid det tillfället sitt gillande av att arbetstiden för denna personal nedsattes, ett uttalande, åt vilket fröken Wellin gav uttryck i sitt sista yttrande. Men då det icke var möjligt på en hel del håll för denna personal att få sina krav beaktade, har personalen organiserat sig, och de hava vid ett flertal av våra landsting framställt krav på och efter förhandlingar med vederbörande sjukvårdsmyndigheter vid landstingen fått sin arbetstid reglerad efter något så när rimliga grunder. Jag undrar då, huruvida icke det sjukvårdande arbete, som personalen utför vid dessa landstingsanstalter, där personalen genom sin organisation fått arbetstiden reglerad, uppbäres av en lika stor idealitet för yrket och för vården om de sjuka som i de landstings sjukvårdsanstalter, där personalens krav på rimlig arbetstid icke vunnit beaktande? Jag understryker ytterligare, att den förolämpning som fröken Wellin talade om att man skulle utsätta denna personal för, den taga de med synnerligt stor tillfredsställelse.

Herr Mosesson: Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag; men under debatten här i dag har det förekommit två yttranden, som jag tillåter mig att med ett par ord beröra. Det ena fälldes av herr Johanson i Stockholm. Det synes dock för en, som står utanför den fackliga organisationen, egendomligt, att en av förtroendemännen för denna organisation skulle göra så sura miner, om jag får använda det vanvördiga uttrycket, inför ett sådant förslag som det som här föreligger. Han fällde uttrycket, att därest den socialdemokratiska reservationen icke bifölles, så ville han taga under övervägande, huruvida han skulle gå på utskottets hemställan. Om jag utgår ifrån, att herr Johansson härvidlag icke på något sätt spelar komedi, utan menar vad han säger, måste jag uttrycka min förvåning över att ett sådant steg framåt,

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

som jag menar är av verklig social betydelse, tages icke med glädje och med gillande av en av arbetarrörelsens förtroendemen, utan med en illa dold ovilja.

Det andra yttrande, som förvånade mig, var fröken Wellins första yttrande — hon har ju gått nu. Nog synes det också för en som står utanför hennes verksamhet egendomligt, att när man har reda på denna stora mängd av sjuksköterskor och biträden, sådana som skura och stå i tvättstuga o. s. v. och av vilka många få arbeta oskäligt länge, det är egendomligt, säger jag, att en person, som står såsom förtroendeman för sjuksköterskorna, nu vill göra gällande, att eftersom de allesammans deltaga i ett stort ideellt arbete, d. v. s. vården om de sjuka, så skulle man av *ideella* skäl icke tillgodose de *humanitära* synpunkter, som dessa väl kunna vänta, att man skall lägga även på deras arbete. Jag må säga, att jag känner det nödvändigt att från både social och humanitär synpunkt, låt vara från ett utomstående läger, giva uttryck åt förvåning över detta yttrande.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Efter herr Karlssons i Vadstena yttrande skulle jag måhända icke behövt begära ordet för en replik, och jag skulle icke alls behövt begära ordet, ifall fröken Wellins sista anförande varit hennes första, ty såsom var och en, vilken är van att förstå och lyssna till innehållet i ett tal, märkte, så var det den fullständigt konträra motsatsen i fröken Wellins första och andra anförande. I det andra anförandet försökte hon släta över vad hon sagt i det första. Jag måste verkligen konstatera, herr talman, att jag finner detta mycket nödvändigt. Emellertid skall jag be att få taga tillfället i akt och säga, att jag alls icke skall gå in på den del av hennes anförande, som rör hennes arbete i Stockholms stads hälsovårdsnämnd. Jag tror vi äro några stycken här som känna det arbetet. Det kan för övrigt vara nog att nämna, att ekonomipersonalen vid Stockholms stads sjukhus har, som herrarna i dagarna sett, i 13 år haft en sorglig erfarenhet av fröken Wellins humanitära verksamhet i Stockholms stads hälsovårdsnämnd. Det var många, många år sedan de begärde att få kollektivavtal och då de icke stå i direkt sjukvård borde den saken ha kunnat ordnas. Fröken Wellin var emellertid en av dem som däremot körde fram med paradhästarna om ideella skäl och allt möjligt.

Vad beträffar fröken Wellins anförande i övrigt kunna herrarna taga reda på på Serafimerlasarettet, huru det är där för dessa arma sjuksköterskebiträden. Det har gått så långt, har jag fått veta, att man måst stipulera sex veckors uppsägningstid för att man icke skulle behöva byta om varje vecka. De orka nämligen icke utföra det arbete, som åligger dem, de orka icke med den långa arbetstid, som de hava sig förelagd, de måste gå därifrån, och resultatet är också, att det är ständiga ombyten av sjukvårdsbiträden. Det är för att förhindra detta, som man måst stipulera en uppsägningstid av sex veckor. Är det verkligen, herr talman och ni, mina herrar och damer, under sådana förhållanden så förvånande att man blir verkligt upprörd och förbitrad över att en kvinna, som själv säger sig representera sjukvårdspersonalen, kommer med ett sådant anförande som här hållits? Är det uttryck för humanitet, för någon sorts idealitet? Nej, det är icke uttryck för något annat än den uppfattning, som arbetsköparna hyste för 20, 30 år sedan, men som de kommit ifrån nu. Fröken Wellin står kvar på den där ståndpunkten, som arbetsköparna stodo på för 20, 30 år sedan.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag hade icke tänkt att ytterligare begära ordet, men det var herr Mosesson som gav mig anledning till en replik. Han är förvånad över att det visas sura miner, när man nu står beredd att definitivt giva vårt lands arbetarklass en lagstiftning, som måste innebära sociala framgångar. Jag hade icke tänkt att behöva gå in på lagen sådan

den nu är, men herr Mosessons yttrande ger mig anledning till att erinra om att det är fullkomligt obefogat att kalla denna lag för åttatimmarslag, ty den är ingen åttatimmarslag. Om vi undantaga lördagar, då ju övertidsarbete ytterst sällan förekommer, så hava vi 250 dagar kvar av de 300 arbetsdagarna under året. Vad blir nu utslaget på dessa 250 arbetsdagar med nuvarande lagstiftning? Jo, först blir det $8\frac{1}{2}$ timmars ordinarie tid. Sedan medges 200 övertidstimmar utan framställning till arbetsrådet. Vidare kan detta medgiva 150 timmar därutöver efter framställning till arbetsrådet, och arbetsrådet kan därjämte medgiva särskilda undantag ytterligare. Vidare är medgivet intill 7 timmar för vissa förberedelse- och avslutningsarbeten. Om vi bortse från de ytterligare medgivanden, som kunna göras av arbetsrådet och dessa medgivanden till förberedelse- och avslutningsarbeten, och endast hålla oss till de 200 timmar, som kunna uttagas utan någon framställning till arbetsrådet, och de ytterligare 150 timmar, som kunna uttagas efter framställning dit, vad gör då den arbetstiden per dessa 250 arbetsdagar, som vi förut nämnde? Jo, det gör tillsammans 9,9 timmar om dagen! Hur kan man komma och kalla detta för en åttatimmarslag? Jag hade icke tänkt att gå in på detta, men herr Mosessons anförande ger anledning till erinran om att detta är ingen åttatimmarslag, utan det är i det närmaste en tiotimmarslag, som vi nu hålla på och lagfästa som permanent lag här i landet, och då vet jag icke om det är anledning att visa något så glatt anlete inför denna situation. Jag har det icke, ty jag är övertygad om att för den mera framskridna industrien är en reglering av arbetstiden till åtta timmar numera ingalunda tillfredsställande. Jag hänvisar i det avseendet till vad som redan de facto råder i en stat som England. För Englands 12 miljoner industriarbetare råder redan nu för 10 miljoner en arbetstid, som varierar mellan 44 timmar och 48 timmar i veckan, och man må icke tro, att denna lagstiftning som vi antagit i vårt land, är sista ordet som bör sägas på detta område. Det sörjer nog utvecklingen för att den frågan kommer tillbaka såväl kanske här i riksdagen som ock i de avtalsförhandlingar, som bedrivs vid upprättande av kollektivavtal mellan parterna. Jag tror således icke, att det är någon anledning att här komma och säga: ja, men här böra ni väl visa ett glatt ansikte, betänk, vad ni få till skänks genom det beslut som riksdagen här fattar. Jag är övertygad om, att om situationen vore sådan, att det verkligen vore fråga om att ge arbetarna något, sade man nej, ty vad som bedrivits i riksdagen har, så länge jag setat här, varit plus minus noll. Det har varit en politik, där varje parti försökt att beskära det andra partiet möjlighet att uträtta något.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! När jag nu tar till orda, är det icke därför att jag känner något behov av en förlängd diskussion, men jag känner på grund av vissa uttalanden som gjorts ett ganska stort behov att ge uttryck för min glädje över att vi äntligen kommit dithän, att den svenska riksdagen är färdig att göra arbetstidslagen permanent. Det ligger otvivelaktigt i detta ett betydande framsteg. Sveriges arbetare hava under årtionden kämpat för att få en lagligt reglerad arbetstid. Vi lyckades 1919, delvis på grund av påverkningar utifrån, att få till stånd en lagstiftning, som visserligen var bristfällig, men som för stora lager av den svenska arbetarklassen betydde icke blott ett ringa, utan ett betydligt och på sina håll ett oerhört framsteg. Man får icke glömma bort, att lagstiftningen ofta verkar på det sättet, att den endast inregistrerar vad de mera framskridna och aktiva grupperna inom ett samhälle redan lyckats på andra vägar åstadkomma, medan man samtidigt för alla de efterblivna grupperna, alltså de delar av samhället som icke kommit lika långt, flyttar fram positionerna till de bästas ståndpunkt. Det är däri det stora framsteget låg, när vi fingo denna visserligen bristfälliga arbetstidslag.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

När vi nu gå att göra den permanent, betyder det, att vi ytterligare kunna konstatera, huru trots allt motstånd ändock utvecklingen gått framåt. Var stå vi idag, jämfört med var vi stodo för tio år sedan? För tio år sedan stodo vi mitt uppe i en diskussion, där man målade ut de allra värsta följderna av en laglig reglering av arbetet, där man från högerhåll gick intensivt emot varje som helst lagstiftning, där man från borgerligt demokratiskt håll stod minst sagt tvekande. Nu stå vi idag, efter tio år, på den ståndpunkten, att principen om en laglig reglering av arbetstiden har segrat, så fullständigt att man egentligen icke från något partis sida anser sig kunna uppträda och yrka på att denna lagstiftning skall röjas ur vägen. Högern har måst flytta fram sina positioner, den borgerliga demokratin har kommit till den övertygelsen, att man nu utan risk kan göra denna lag definitiv. Vi socialdemokrater hava icke anledning annat än att hälsa hela denna utveckling i glädjande riktning med tillfredsställelse. Det är sedan en annan sak, att ur andra synpunkter arbetet måste fortsätta, men det fortsatta arbetet blir alltid så mycket lättare, sedan man en gång fått de vunna positionerna konsoliderade och man icke behöver kämpa om elementära saker. Vi komma genom dagens beslut om en permanent arbetstidslag att få våra positioner flyttade fram och få dem befästa, vi hava fått en utgångspunkt, från vilken man snabbare skall kunna nå ännu större resultat.

Jag hemställer om bifall till herr Linders m. fl. reservation.

I detta anförande instämde herrar *Bergström* i Hälsingborg, *Brännberg*, *Hansson* i Trollhättan, *Lindqvist* i Halmstad, *Fast*, *Björk* i Tryde och *Andersson* i Falkenberg, fru *Nordgren* samt herrar *Sjöström*, *Olsson* i Mellerud, *Weijne*, *Karlsson* i Munkedal, *Hallén*, *Norling*, *Olovson* i Västerås, *Lindley*, *Jansson* i Falun, *Olsson* i Gävle, *Pettersson* i Hällbacken, *Ericsson* i Sörsjön, *Sävström*, *Johansson* i Sollefteå, *Berg*, *Lövgren*, *Ericson* i Boxholm, *Eriksson* i Stockholm, *Lundstedt*, *Carlsson-Frosterud* och *Ward*.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag hade icke tänkt uppträda ytterligare i denna debatt, men det uttalande, som för någon minut sedan gjordes av herr Hansson i Stockholm, ger mig anledning till en liten erinran.

Dels konstaterade han, att positionerna, från hans sida sett, utvidgats, och dels nämnde han något om att positionerna flyttats fram och skola flyttas för de efterblivna grupperna i samhället, om jag fattade hans uttalande rätt. Det har också under diskussionen framgått, att man tänker sig att kunna flytta fram positionerna ytterligare i fråga om inskränkning av arbetstiden. Jag syftar därmed särskilt på ett uttalande av herr Hage, som anslöt sig till vissa uttalanden ifrån kommunistiskt håll, vilka pekade i den riktningen.

Det kan ju vara sant, att man flyttar fram positionerna genom dagens beslut och kommer att ytterligare flytta fram dem för åtskilliga samhällsgrupper, men jag vill dock begagna tillfället att till den kraft och verkan, det hava kan, uttala, att det kan vara mycket tveksamt, huruvida positionerna verkligen genom denna lag flyttas fram för en mycket betydande samhällsgrupp inom vårt land. Jag tänker på den grupp, som har att syssla med livsmedelsproduktionen, med jordbruket. För det första ha de, som där arbeta, icke kunnat få något nämnvärt med av de förmåner, som arbetstidslagen givit andra samhällsgrupper inom vårt land. Att det av ekonomiska och andra skäl icke varit möjligt, behöver man väl knappast här diskutera. Det näringsekonomiska läget har ju icke medgivit en sådan anordning. Jag vill vidare uttala, att, om man har den uppfattningen, att det är riktigt och nödvändigt att ytterligare begränsa arbetstiden och gå vidare på den inslagna vägen, då lär det också vara nödvändigt att vi icke ställa det så, att jordbrukets utöware bliva

en klass, som blir skjuten åt sidan: den ensamt skall slita och arbeta den långa tiden för att producera billiga livsmedel och därigenom möjliggöra för andra näringsgrupper att arbeta kortare tid.

Jag tror det är skäl i att, innan kammaren nu går att fatta ett beslut, som med all sannolikhet kommer att innebära, att lagen göres permanent, uttala detta som en tankeställare för det framtida arbetet i hithörande hänseende.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) godkännande av förevarande paragraf i utskottets lagförslag, 2:o) godkännande av 1 § i det uti herr Linders m. fl. reservation framlagda motsvarande lagförslaget samt 3:o) godkännande av § 1 i det lagförslag, som innefattades i motionen II: 386 av herr Karlsson i Grängesberg m. fl.; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johanson i Stockholm begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Karlsson i Grängesberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 1 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om arbetstidens begränsning, antager yrkandet om godkännande av det stadgande, som i det i herr Linders m. fl. reservation innefattade motsvarande lagförslaget betecknats såsom 1 §, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om godkännande av § 1 i det lagförslag, som innefattas i motionen II: 386 av herr Karlsson i Grängesberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om arbetstidens begränsning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren såsom berörda paragraf godkänt det stadgande, som i det i herr Linders m. fl. reservation innefattade motsvarande lagförslaget betecknats såsom 1 §.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns flertalet därvid hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt förevarande paragraf i utskottets lagförslag.

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 14.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Lilliecreutz*, nr 529, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 264, angående åtgärder för upphjälpande av sötvattensfisket m. m.; samt

herrar *Pehrsson* i Bramstorp och *Hammarlund*, nr 530, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 249, angående den högre lantbruksundervisningens ordnande.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande bestämmelser om pensionering av icke-ordinarie personal vid statens järnvägar m. m.;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i för statens pensionsanstalt gällande stat;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för befattningshavare hos centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund; och

nr 102, i anledning av väckta motioner rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 2 april e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 162) om arbetstidens begränsning, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Utskottets förslag till lag om arbetstidens begränsning.

2 § föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till § 2 i den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena godkände kammaren paragrafen.

3 §.

Godkändes.

Härpå föredrogs 4 §; och yttrade därvid:

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Under hänvisning till vad jag anfört i min m. fl:s motion och i mitt förra yttrande här i kammaren rörande gruvarbetarnas behov av kortare arbetstid, ber jag att få yrka bifall till § 3 i det av oss motionärer framlagda lagförslaget, vilken paragraf motsvarar § 4 i utskottsförslaget.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag yrkar bifall till § 4 i den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till § 4 i den lydelse paragrafen har enligt utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev paragrafen av kammaren godkänd.

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

5 § föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till § 5 i den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till förevarande 5 § enligt den lydelse den har i utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner å de under överläggningen framkomna yrkandena; och godkände kammaren paragrafen.

6 §.

Godkändes.

Härpå föredrogs 7 §; och yttrade därvid:

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till § 7 i den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag yrkar att paragrafen måtte antagas med den lydelse den har enligt utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit, blev paragrafen av kammaren godkänd.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Johanson** i Stockholm, som anförde: Herr talman! Som kammaren torde finna, förefinnes i den socialdemokratiska reservationen en § 8, som är en helt ny paragraf i det föreliggande lagförslaget. Jag ber utan att närmare ingå på denna sak få yrka bifall till § 8 i den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Vidare yttrade

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på det av herr Johanson i Stockholm framställda förslaget.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till det av herr Johanson i Stockholm gjorda yrkandet, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med den senare propositionen.

8, 10—16 §§.

Godkändes.

Slutstadgandet.

Mom. 1).

Sedan momentet föredragits, anförde:

Herr **Sandström**: Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till herr Westmans och hans medreservanterns förslag att förevarande lagstiftning skall prolongeras för allenast tre år. Jag yrkar alltså, att mom. 1 av

slutstadgandet skall erhålla följande avfattning: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931 samt gäller t. o. m. den 31 december 1933; skolande i fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 12 eller 13 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.»

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Då det beslut, som kammaren tidigare fattat rörande de olika paragraferna i förevarande lag, icke sammanfaller med Washingtonkonventionen och sålunda icke medger en ratifikation av denna konvention, måste jag be att få till protokollet anteckna, att jag hyser den meningen, att lagen icke bör definitivt antagas.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag ber att få yrka, att momentet får den lydelse det har enligt utskottets förslag. Det skall sålunda lyda: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1931.»

Herr **Hage** instämde häruti.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Utöver vad jag på förmiddagen anför, vill jag endast göra det uttalandet, att såvitt jag förstår lägger den omständigheten, att lagen göres definitiv, intet hinder i vägen för sådana framtida förändringar, som kunna behövas för att bringa lagen i överensstämmelse med Washingtonkonventionen, och jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Då vi nu komma att rösta för att lagen skall bli definitiv, ber jag att få meddela, att detta på intet sätt innebär, att vi känna oss bundna eller förhindrade från att alltjämt i fortsättningen framföra förslag till lagens förbättring, och att vi inte heller på något sätt känna oss förhindrade att rösta för godkännande av Washingtonkonventionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av mom. 1) av slutstadgandet i utskottets lagförslag, dels ock på bifall till det av herr Sandström under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Sandström, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner mom. 1) av slutstadgandet i andra lagutskottets förevarande förslag till lag om arbetstidens begränsning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Sandström under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Järte, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 104 ja och 75 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt förevarande moment enligt utskottets förslag.

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 23.

Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

Mom. 2) och 3); 9 §; lagförslagets ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kam-marens beslut i fråga om lagförslaget.

Slutligen föredrogs punkten B). Därvid yttrade:

Herr **Öhman**: Herr talman! Under förmiddagens debatt om lagen om arbetstidens begränsning framhölls fullt riktigt, att när nu riksdagen var redo att giva denna provisoriska lagstiftning en permanent karaktär, har denna lagstiftning redan överlevat sig själv. Denna synpunkt är fullt riktig inte bara sett emot det förhållandet, att den nuvarande lagen lämnar de flesta arbetargrupper utanför lagens tillämpningsområde, utan också emot det förhållandet, att produktionsapparaten under de senaste tio åren mekaniserats och rationaliserats på ett sådant sätt, att krav måste resas på ytterligare begränsning av arbetstiden. Det är därför, som vi i den av kommunistiska gruppen genom herr Karlsson i Grängesberg väckta motionen gjort hemställan om utredning om lagförslag i detta avseende. Det är emellertid inte bara fråga om en begränsning av arbetstiden i allmänhet inom industrien till sju timmar, som den utveckling, som pågått inom produktionsapparaten, har gjort synnerligen aktuell, utan även frågan om en rad av arbetargrupper, vilkas arbete är av den karaktär, att det finnes tungt vägande skäl för att begränsa deras arbetstid till sex timmar. Så är förhållandet med arbetarna i gruvindustrien och inom en rad andra yrken, t. ex. vissa delar av den kemiska industrien och inom vissa avdelningar av pappersmasseindustrien. Jag tror, att om de herrar i denna kammare, som inte varit i tillfälle att göra en vandring genom syreavdelningarna i en pappersmassefabrik, skulle få tillfälle att bara gå igenom en sådan avdelning och åläggas att vistas inom densamma bara en timma, då skulle de säkerligen instämma i att det är omänskligt att begära, att arbetarna på dessa områden skola stå i arbete i åtta timmar. Kravet på en revision av deras arbetstid till sex timmar är mycket starkt bärande och kan säkerligen inte heller i längden tillbakavisas.

Med denna korta motivering och under hänvisning till vad som från kommunistiskt håll tidigare i dagens debatt framförts ber jag, herr talman, att få yrka bifall till punkt B i den av herr Karlsson i Grängesberg väckta motionen.

Herr **Sandström**: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets förslag under punkt B och således avslag på motionerna i den mån desamma icke redan äro besvarade.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt 2:o) dels bifall till det förslag, som innefattades i mom. b) av den utav herr Karlsson i Grängesberg m. fl. väckta motionen II: 386, dels ock i övrigt bifall till utskottets hemställan i berörda punkt; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Kilbom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten B) av utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren dels bifallit det förslag, som innefattas i mom. b) av den utav herr Karlsson i Grängesberg m. fl. väckta motionen II: 386, dels ock i övrigt bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

*Ang. lag om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 2.

Å föredragningslistan var härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 163) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang.
lag om tiden
för bageri- och
konditori-
arbete.*

Genom en den 28 januari 1930 till riksdagen avlämnad proposition, nr 32, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1926 (nr 163) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, nämligen nr 235 i första kammaren av herr Möller m. fl. och nr 391 i andra kammaren av herr Hansson i Stockholm m. fl., i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte antaga av motionärerna framlagt förslag till lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen med anledning av förevarande proposition och ovanberörda motioner måtte för sin del antaga i punkten intagen lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete; och

B) att ovanberörda motioner, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar Westman, von Sydow, Mellén, Magnusson i Skövde, Gardell i Gans och Sandström, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; och

B) att ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herrar Sigfrid Hansson, Thorberg, Hagman, Hage och Johanson i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen med anledning av förevarande proposition och ovanberörda motioner måtte för sin del antaga i punkten intagen lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete; och

Ang.
lag om tiden
för bageri- och
konditori-
arbete.
(Forts.)

B) att ovanberörda motioner, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad sistnämnda reservanter under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herr *Magnusson* i Kalmar.

Sedan *punkten A)* föredragits, anförde:

Herr **Järte**: Herr talman! Inför denna lag har nog mången frågat sig, varför just bageriarbetarna skola hava det privilegiet att få en lag, som förbjuder nattarbete för deras vidkommande. Det finnes ju många andra yrkesgrupper, järnvägsmän, tidningstypografer, servitörer, som hava ett lika ansträngande nattarbete för allmänhetens betjänande men som icke äro utrustade med denna förmån. Viserligen hava vi sedan 21 år tillbaka ett lagligt nattarbetsförbud för kvinnor enligt internationell konvention härom. Men den är motiverad av särskilda rashygieniska synpunkter. Hur kommer det sig då, att just bageriarbetarna här blivit särskilt ihågkomna? Det beror på historiska skäl, helt och hållet historiska skäl. Det kan vara en vacker tradition att fullfölja en sådan. Anledningen var den, att under 1880- och 1890-talen, då socialpolitiken började vinna insteg i de västerländska staterna, fann man, att bageriarbetarna arbetade under särskilt svåra förhållanden. Det är ganska betecknande, att den första åtgärd, som gjordes här i landet att genom arbetsstatistiska utredningar närmare taga reda på dessa arbetsförhållanden, gällde just bagerinäreringen. Efter motion av *Sven Adolf Hedin* 1895 uppdrog *Kungl. Maj:t* åt kommerskollegium att göra utredning. Det var egentligen det första embryot till kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik och till den senare följande snabba utvecklingen av vår socialförvaltning. Det var ett vetekorn, som icke föll på hälleberget. Det visade sig också, att det verkligen fanns befogade klagomål. Det fanns också anledning till allmänhetens misstro mot det sätt, varpå det dagliga brödet tillverkades i våra bagerier. Men sedan dess hava 35 år förflutit, 35 år av en enastående utveckling även på detta område. Nu vet envar, att i alla våra bagerier råda på långt när icke sådana förhållanden, som då överklagades. Tvärtom tror jag, att allmänheten med ganska stort förtroende kan mottaga leveranser från våra bagerier. Men jag nekar ingalunda till, att en av förtjänsterna härtill tillkommer bageriarbetarnes organisation. Ännu på 1890-talet rådde i Stockholm kost- och logisystemet för bageriarbetarna. Och de otrevliga förhållanden, som detta medförde vid inkvarteringen var, vad denna fackorganisation först och främst riktade sig mot. Den lyckades också avskaffa dessa kvarlevor från skråtiden. Men pendeln svänger snabbt. Samma organisation, som på det viset startade sin verksamhet med att utplåna de sista resterna av det gamla skråväsendet, har med tiden blivit en av våra mest skrämmässigt slutna fackorganisationer, en organisation, som i sina kollektivavtal med arbetsgivarna lyckats få in organisationstvänget. Makten är också så stor, att fastän riksdagen för fyra år sedan genomförde den förändringen i nattarbetslagen, att tiden för arbetets början framflyttades till klockan 5 i stället för 6 på morgonen, har det ändå icke lyckats bageriidkarna att få denna reform genomförd, därför att kollektivavtalen stå kvar på lagens gamla formulering. Man kan icke bättre ådagalägga, hur överflödigheten nuvarande förhållanden denna lagstiftning om arbetstiden är. Det visar sig också, att i Danmark och England har man ingen lag om åttatimmarsdag. Men den utredning, som är bifogad propositionen, visar tillfyllest, att i varje fall är åttatimmarsdagen genomförd genom kollektivöverenskommelser.

Sålunda, vad vi än här skulle besluta beträffande nattarbetslagens upphävande eller förändring, skulle i varje fall genom kollektivavtalen bageriarbetarna veta att driva sin vilja igenom.

Emellertid, vad som närmast föranleder mig att här yrka bifall till herr Westmans m. fl. reservation är den omständigheten, att under utredningens gång hava framkommit åtskilliga belägg för den uppfattningen, att denna nattarbetslag har på en viktig punkt en kontakt med vår nuvarande svåra agrarkris, nämligen så till vida, såsom också kommerskollegium påpekar, att genom nattarbetslagen tvingas bagerierna till en forcering av bakningen, som leder dem till att föredraga det lättbakade amerikanska mjölet framför det svenska. Det hade varit av intresse, att denna sak ägnats en mera ingående undersökning. Då man kan befara, att problemet om det svenska vetemjölets användande alltjämt blir aktuellt i mån av agrarkrisens fortsättning, är det ytterligare skäl, att andra kammaren betänker sig för att göra lagen permanent och i stället går på förslaget om fortsatt provisorium, till vilket jag yrkar bifall.

*Ang.
lag om tiden
för bageri- och
konditori-
arbete.
(Forts.)*

Herr Sjöström: Herr talman! Den föregående ärade talaren ställde frågan: Varför skola bageriarbetarna icke hava nattarbete, då det finnes en hel del arbetargrupper, som nödgas arbeta under natten? Då jag tillhör dessa av talaren förkättrade och klandrade yrkesutövare, vill jag tillkännagiva, att orsaken torde vara, att det icke alls är behövt inom den yrkeskåren att arbeta under nätterna. Under de tio år, som nattarbetet har varit avskaffat, hava såväl arbetarna som icke minst arbetsgivarna funnit sig mycket väl i denna anordning. Jag, som själv deltagit i åtskilliga förhandlingar med arbetsgivarna angående andra spörsmål i fråga om våra löneavtal, kan intyga, att det icke framställts några allvarliga krav från arbetsgivarsidan, att de gamla förhållandena skulle återinföras.

Vidare anförde den ärade talaren, att makten hos denna arbetarorganisation skulle vara så stor, att den av honom omtalade i lagen stadgade tidigaste begynnelse tiden för arbeten om morgnarna, vilken bestämdes vid 1926 års revision av denna lag, icke kunnat genomföras på grund av arbetarnas stora organisatoriska makt.

Ja, det kan ju hända, att dessa arbetares organisation är stark och fulländad, och mig smickrar det, att ett sådant uttalande fälldes av den föregående ärade talaren, alldenstund jag själv varit med om att bygga upp densamma. Men på samma sätt, som jag nyss antydde angående nattarbetet överhuvud, är det här så, att arbetsgivarna hava vid förhandlingarna härom icke framställt några bestämda, allvarliga krav på återgång till de gamla förhållandena utan hela tiden varit synnerligen nöjda med förhållandena, sådana de äro.

Jag begärde ordet endast för att giva dessa repliker och upplysningar till den föregående ärade talaren. Men då jag har ordet, vill jag göra en liten erinran dessutom. Vid revisionen av denna lag 1926, då den tidigare början av arbetstiden blev bestämd, sades det ifrån från olika håll, framför allt från den dåvarande socialministern Möller och andra talare, bland annat även undertecknad, att denna tidigare framflyttning i lagen av begynnelse tiden komme troligen att bliva endast en bestämmelse på papperet. Strax efteråt, det var icke många månader efter det riksdagen behandlat denna fråga, trädde de båda stora arbetare- och arbetsgivareorganisationerna tillsammans för att åstadkomma ett nytt avtal. Det visade sig visserligen då, att arbetsgivarna framställde krav på, att lagen härutinnan skulle följas. Men efter mycket korta förhandlingar — de varade icke många minuter — var man på den punkten från båda parterna överens om, att den sedan 1920 invanda arbetstiden med början klockan sex om morgonen var ändamålsenlig, och man kom överens om att godvilligt bibehålla denna tid. Det lades icke från arbetarnas sida någon som helst makt bakom anspråken, utan det var en godvillig och vänskaplig överenskomelse på den punkten.

Då jag är bestämt övertygad, att andra lagutskottets majoritet under ut-

Ang.
lag om tiden
för bageri- och
konditori-
arbete.
(Forts.)

skottsbehandlingen har haft reda på just dessa sakförhållanden angående denna ändring av 1926, förefaller det mig i själva verket ganska underligt, att utskottets majoritet icke velat gå med på den punkten i den socialdemokratiska motionen, som avser återgång i fråga om arbetstidens början till bestämmelserna, sådana de voro före 1926. Det tjänar ingenting till att vidare uppehålla tiden med en redogörelse för den saken.

Herr talman! Jag skall sluta med att yrka bifall till den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Även i fråga om regleringen av arbetstiden i bagerier förefinnes en internationell konvention. Från det socialdemokratiska partiet har väckts en motion, vari det påyrkas, att vår nuvarande lagstiftning på detta område skulle ändras därhän, att vi kunde ratificera den internationella konventionen. Denna vår ståndpunkt sammanfaller med vår grundsyn, att Sveriges medlemskap i Nationernas förbund och vårt arbete i dess internationella arbetsorganisation medför förpliktelser. Vi anse, att dessa böra av Sverige kunna uppfyllas på här ifrågavarande område. Detta är anledningen till att vi framställt detta yrkande. Detsamma har även reservationsvis bilagts utskottets utlåtande.

Jag vill i likhet med den föregående talaren yrka bifall till den socialdemokratiska motionen.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! I den fråga, som det nu gäller, föreligger i stort sett samma linjer som uti den, vilken vi närmast förut behandlat. Då kammaren gått in för att giva den allmänna arbetstidslagen permanent karaktär från och med ingången av nästa år, synas alla skäl tala för, att jämväl nu ifrågavarande lag blir definitiv från samma tidpunkt. Det av herr Järte framförda skälet för fortsatt provisorium verkar icke särskilt övertygande. Är det så, att bageriarbetet måste onormalt forceras så att det svenska mjölet därför kommer till korta jämfört med det amerikanska, få bageriidkarna först och främst se till att utnyttja de möjligheter, som bereddes dem vid det senaste tillfället, då lagen reviderades, nämligen att framflytta början av arbetstiden från klockan 6 till 5 på morgonen. Så länge det icke skett, tror jag icke, att man kan skylla det av herr Järte antydda förhållandet ensamt på lagens avfattning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under punkten A).

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på: 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i punkten A) av den utav herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det förslag, som innefattades i punkten A) av den reservation, som avgivits av herr Westman m. fl.; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Ang.
vissa av den
internationella
arbetsorgani-
sationens kon-
ferens år 1929
fattade beslut.

Vidare upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande rörande vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1929 fattade beslut, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 11 februari 1930 avlämnad proposition, nr 71, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under

åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över social-ärenden, anhållit om riksdagens yttrande angående vissa i nämnda protokoll omförmälda, av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1929 vid dess tolfte sammanträde fattade beslut.

De ifrågavarande besluten utgjordes av *dels* förslag till två konventioner, nämligen angående skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg, samt angående angivande av vikten å tyngre kollin, som transporterades å fartyg, *dels ock* fyra rekommendationer, nämligen angående förebyggande av olycksfall i arbete, angående ansvarighet i fråga om säkerhetsanordningar å motordrivna maskiner, angående ömsesidighet i fråga om skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg, samt angående hörande av fackliga organisationer vid utarbetande av bestämmelser rörande säkerhet för arbetare, sysselsatta med dylikt arbete.

Ang.
vissa av den
internationella
arbetsorgani-
sationens kon-
ferens år 1929
fattade beslut.

(Forts.)

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehått en av herr *Thorberg* inom första kammaren väckt motion, nr 245, vari föreslagits, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att det påbörjade arbetet med lagens om arbetarskydd revision måtte påskyndas och förslag till reviderad sådan lag inom en nära framtid föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställde, att riksdagen med anledning av förevarande proposition och ovanberörda motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela,

a) att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot vederbörande departementschefs uttalanden i det propositionen bilagda statsrådsprotokollet beträffande

1) förslaget till konvention angående skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg,

2) rekommendationen angående ömsesidighet i fråga om skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg, och

3) rekommendationen angående hörande av fackliga organisationer vid utarbetande av bestämmelser rörande säkerhet för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg;

b) att, då riksdagen för närvarande icke kunde överblicka de konsekvenser, ett biträdande av förslaget till konvention angående angivande av vikten å tyngre kollin, som transporterades å fartyg, riksdagen nu icke kunde tillstyrka ratificering av samma konventionsförslag, men att riksdagen ansåge att det i konventionsförslaget omhandlade spörsmålet borde av Kungl. Maj:t göras till föremål för ytterligare utredning, samt

c) att riksdagen med anledning av rekommendationerna angående förebyggande av olycksfall i arbete och angående ansvarighet i fråga om säkerhetsanordningar å motordrivna maskiner funnit sig böra uttala det önskemålet, att arbetet med revisionen av lagen om arbetarskydd så påskyndades, att förslag till reviderad lagstiftning inom en nära framtid kunde föreläggas riksdagen, och

att riksdagen i övrigt icke funnit anledning till erinran mot departementschefens uttalanden beträffande ifrågavarande rekommendationer.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *von Sydow, Mellén, Magnusson* i Skövde och *Sandström*, vilka beträffande förslaget till konvention angående skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg, ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att avstyrka ett biträdande av konventionen för Sveriges del, samt beträffande rekommendationen angående ömsesidighet i fråga om skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg, ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att för sin del göra det uttalandet, att någon åtgärd i anledning av rekommendationen icke borde vidtagas.

Ang.
vissa av den
internationella
arbetsorgani-
sationens kon-
ferens år 1929
fattade beslut.

(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Sandström**: Herr talman! Det är beträffande två frågor, som det avgivits en reservation i utskottet. Den ena rör konventionen angående skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg. Den andra rör rekommendationen angående ömsesidighet i fråga om skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg. Då jag är med bland reservanterna, ber jag att med några få ord få motivera deras hållning.

Reservanterna finna, att det är alldeles för stor brådska med vårt lands ställningstagande till ifrågavarande konvention. Praktiskt taget är vårt land det första, som tillfrågats, eller åtminstone det första, som är i tillfälle att avgiva sitt votum angående detta förslag till konvention. Vi hava icke kunnat annat än anse det ganska betänkligt, att vårt land skulle först av alla länder binda sig på en så lång tid som 11 år i följd vid detta förslag om en enhetlig och i minsta detalj genomförd ordning i fråga om lastning eller lossning av fartyg, såväl arbetet ombord som arbetet i land. Det är olika förhållanden på olika hamnplatser. Det är ganska svårt, om icke omöjligt, att genomföra en sådan ordning överallt med likartade anordningar. Det är också så, att de tekniska anordningarna för lossningen i hamnarna undergå en glädjande utveckling till det bättre. Det står icke stilla på det området. Då kan det vara farligt att låsa fast sig och icke kunna följa med den utveckling, som betingas av bättre tekniska anordningar.

Det är på denna grund, som reservanterna anse, att Sverige icke omedelbart bör taga ställning till detta förslag utan ställa sig i någon mån avvaktande och se, huru andra länder komma att förfara. Det är ganska sannolikt, att det engelska riket, som är ganska månt om sina intressen, icke är villigt att biträda denna konvention i den form den kommit fram. Om det icke är förenligt med örikets sanna intressen och fördelaktigt för dess sjöfart, är det sannolikt, att det säger nej. I så fall skulle vårt land stå med sin konvention, som det biträtt för 11 år, och så kanske konventionen icke tillämpas i England. Det kunde medföra skada för vår sjöfart. Det är bättre att hava fria händer i detta hänseende.

På grund härav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid andra lagutskottets utlåtande nr 17 och som är avgiven av herr von Sydow m. fl. angående denna konvention, och i konsekvens därmed även avslag på biträdandet av rekommendationen angående ömsesidighet i fråga om skydd mot olycksfall för arbetare, sysselsatta med lastning eller lossning av fartyg, då denna rekommendation har intimt samband med föregående fråga.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Den föregående ärade talaren ansåg, att man kunde hava väntat med att lägga fram denna fråga. Därtill ber jag emellertid få svara, att enligt Versailles-traktaten och våra internationella förpliktelser voro vi skyldiga att framlägga denna fråga för just denna riksdag och det gällde endast frågan, om man därvid skulle tillstyrka ratifikation eller icke. När regeringen gått in för tillstyrkan, har det i främsta rummet varit därför, att man ansåg ökat skydd för arbetarna inom ifrågavarande rörelse vara erforderligt, men jämväl därför, att man ansåg, att det skulle särskilt för utrikessjöfarten bereda påtagliga fördelar, därigenom att man skulle, i den mån andra länder ratificerade, bliva befriad från en ofta nog besvärlig och tidsödande kontroll i utländska hamnar. Man kan också säga, att denna utrikes sjöfart alldeles särskilt väl lämpar sig för internationella överenskommelser, något som man icke alltid kan säga är förhållandet med det internationella traktatarbetet.

Det kan tilläggas, att såväl kommerskollegium som socialstyrelsen hava ur sina särskilda synpunkter tillstyrkt ratifikation av denna konvention.

Nu har det invänts från den ärade talarens sida, att den konvention, som föreligger, är ganska detaljerad, och vidare, att man skulle binda sig för 11 år framåt. Detta sammanhänger med den ordning, som gäller för dessa konventioner överhuvud. Man får icke heller förbise, att konventionen innehåller en § 15, genom vilken det göres möjligt för de olika länderna att få hänsyn tagen till deras speciella förhållanden för särskilda slag av sjöfart. Det är sålunda möjligt, att man i fråga om den inrikes sjöfarten kan göra modifikationer vid denna konventions tillämpning, då den enligt sakens natur väsentligen tagit sikte på den internationella sjöfarten. Under förarbetena till konventionen framkommo anspråk i denna riktning, som göra det tydligt, att § 15 fått den avfattning, den fått, just i syfte att dylika modifikationer skulle kunna göras gällande vid tillämpningen.

Det är riktigt, att vi nu på grund av de omständigheter, som jag berörde i början av mitt anförande, äro ganska tidigt ute med denna fråga. Den är emellertid samtidigt underställd det norska stortinget, och det torde finnas all anledning att räkna med att de nordiska länderna komma att ratificera denna konvention, som sedan för dessa stater blir mera till fördel ju fler länder, som ansluta sig till densamma. England, vid vars ställning till denna fråga vi självfallet ha all anledning att fästa mycket stor vikt, har deltagit med sakkunniga representanter vid förbehandlingen av frågan i Genève, och man torde kunna räkna med att man från engelsk sida skall visa förståelse för ratificeringen av denna konvention. Detta är också någonting, som regeringen självfallet får anledning att följa med uppmärksamhet under den tid, som kan komma att förflyta, innan den definitiva ratificeringen från regeringens sida kan komma i fråga.

Herr Johanson i Stockholm: Herr Sandström motiverade den reservation, som framförts av fyra högerrepresentanter i utskottet med att det vore anledning tro att Sverige vore ute för tidigt med denna fråga, och att det förhållandet kunde bereda den svenska sjöfarten svårigheter. Jag vill erinra honom om vad som står på sidan 14 i propositionen. Där omnämnes, att konventionen i huvudsak återgiver vad som redan finnes i »Dock Regulations», i de i de engelska hamnarna gällande reglementen. Därför är det knappast troligt, att det kan ligga någon verklighet bakom de av herr Sandström framförda synpunkterna och den fruktan, som han hyste för de svårigheter, som skulle vållas den svenska sjöfarten. Ty förhåller det sig så, att konventionen sammanfaller med redan gällande reglementen i England, är det väl tvärtom så, att ett biträdande av konventionen skulle bereda den svenska sjöfarten förmåner, som den för närvarande icke är i tillfälle att taga i besittning. Det är helt naturligt, att länder, som ha en lagstiftning, som sammanfaller med de i engelska hamnar gällande reglementen, också komma att ha vissa fördelar av detta, och det är väl anledning förmoda, att ett biträdande av konventionen endast skulle medföra fördelar för vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande a) 1) och 2) av utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till vad utskottet däri hemställt, dels ock på bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i övrigt av kammaren bifallen.

Ang.
vissa av den
internationella
arbetsorgani-
sationens kon-
ferens år 1929
fattade beslut.

(Forts.)

§ 4.

Ang. ifråga-
satt förhöjning
av vissa
livräntor.

Härefter företogs till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om förhöjning av de till vissa arbetare utgående livräntor på grund av olycksfall i arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 343, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att ersättning för nedsättning i arbetsförmågan till följd av olycksfall i arbete — s. k. livränta — skulle från och med den 1 juli 1930 utgå enligt grunder, som vore fastställda i nu gällande lag, oavsett om olycksfallet inträffat före nu gällande lags ikraftträdande, samt att vid beräkning av livräntan den arbetsförtjänst lades till grund, som under tiden 30 juni 1930—1 juli 1929 tillkomme en arbetare inom det yrke, där skadan skedde, och i den ort, där skadan inträffat.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Andersson* i Stockholm: Herr talman! Då vi väckt en motion om ändrade grunder för beräkningen av livräntor för dem, som tidigare ha råkat ut för olycksfall i arbete, är det givetvis därför, att det måste betecknas såsom nödvändigt, att dessa livräntor bringas i överensstämmelse med de levnadskostnader, som gälla i nuvarande tid. De livräntor, som utgå efter tidigare bestämmelser — även med de förhöjningar, som av riksdagen beslutats — äro emellertid icke till sin storlek sådana, att de på något sätt kunna sägas överensstämma med vad som är erforderligt för att de skola tjänstgöra såsom bidrag till uppehållandet av livet på dem, som i större eller mindre utsträckning ha fått sin arbetsförmåga nedsatt. Det är nämligen icke bara så, att denna nedsättning i arbetsförmågan inverkar på lönens storlek för dem, som äro i den belägenheten, utan den inverkar givetvis i stort sett på deras möjligheter att skaffa sig anställning och utkomst. Den som har fått även en mindre nedsättning i arbetsförmågan på grund av olycksfall i arbete har naturligtvis icke sådana möjligheter att konkurrera om arbetstillfällena, att han kan sägas vara likställd eller ens i det närmaste likställd med den, som är frisk och fullt arbetsför. Detta är alltså det väsentliga skälet, varför man ansett sig böra yrka på en förändring i de bestämmelser, som för närvarande finnas om ersättning till sådana, som råkat ut för olycksfall i arbete, vilket medför nedsättning i arbetsförmågan, allt i vad det rör tiden före det, den nuvarande lagen trädde i kraft.

Utskottet har i sitt utlåtande citerat riks försäkringsanstalten, som förklarat sig anse, att ett genomförande av motionärernas förslag icke kan sättas i fråga. »Bortsett från — heter det vidare — att det måste möta synnerligen stora praktiska svårigheter att fastställa arbetsförtjänsten på sätt som i motionen föreslagits, skulle — enligt anstaltens mening — kostnaderna för en enligt dessa grunder vidtagen höjning av ersättningen säkerligen bli högst betydande.» Detta uttalande om att kostnaderna för en sådan höjning av ersättningen skulle bli högst betydande, är ett bevis så gott som något, att det föreligger en väsentlig skillnad mellan de ersättningar, som nu utgå och de ersättningar, som skulle komma att utgå, för den händelse att dessa personer, som det här är fråga om, skulle bli likställda med dem, som åtnjuta ersättning enligt nu gällande lag. Detta får väl alltså betecknas såsom ett bevis, skulle jag tro, för riktigheten av vår ståndpunkt.

När utskottet säger, att det skulle vara förenat med svårigheter att fastställa livräntornas storlek på sätt i motionen föreslagits, vill jag erinra därom, att den

skälighetsprövning, som i motionen har föreslagits, alltså i fråga om beräkningen av arbetsförtjänstens storlek, redan nu finnes i gällande lag. I lagens § 9 heter det nämligen bl. a. att har under längre eller kortare tid av året den skadade icke av arbetsgivaren använts till arbete, eller kan avlöningen för någon tid av året på grund av bristfällig utredning eller av annan anledning ej bestämmas, skall i enlighet med vissa i lagen angivna grunder provas vad som skäligen skall beräknas såsom arbetsförtjänst. Då i motionen föreslagits, att arbetsförtjänsten skall beräknas så, att man skulle gå efter inkomsten för en arbetare i motsvarande yrke under viss i motionen angiven tid, är det givetvis att beträda den skälighetsprövningens väg, som i § 9 i lagen redan finnes angiven. Jag kan icke finna, att det skulle föreligga några svårigheter att på dessa grunder räkna ut vad arbetsförtjänsten för en arbetare skulle vara och på dessa grunder sålunda åstadkomma en höjning av livräntan, så att vederbörande bleve likställd med de arbetare, i fråga om vilka sådan skälighetsprövning för närvarande företages enligt nu gällande lag.

När så utskottet i nästa sats av den korta motiveringen säger att »ett realiserande av motionärernas förslag skulle för övrigt innebära, att enskilda försäkringsbolag skulle förpliktas att utgiva ersättning till avsevärt högre belopp än som legat till grund för premieberäkningen», vill jag säga, att riksdagen på den punkten tidigare anvisat medel för höjning av dessa livräntor, som utgå till dem, som råkat ut för olycksfall, innan den nuvarande lagen trädde i kraft. Riksdagen anvisade år 1925 900,000 kronor för dessa ändamål; och riksdagen har alltså med detta beträtt den väg, som innebär, att det är staten, som, då det gäller höjandet av dessa livräntor, lämnar de erforderliga medlen för ändamålet.

Jag hade med det yrkande, som framställts i motionen, åtminstone tänkt mig, att om riksdagen bestämmer, att livräntorna skola utgå efter den nu gällande lagen och beräknas enligt den gällande lagens grunder, staten givetvis skulle vara den, som täckte de erforderliga kostnaderna. Det har emellertid icke varit möjligt för en enskild motionär eller för oss såsom grupp att räkna ut vad dessa kostnader skulle utgöra. Vi ha förutsatt, att om riksdagen godkänner de föreslagna grunderna, skulle däri, med hänsyn till tidigare av riksdagen fattade beslut i ärendet, ligga, att staten också skulle betala kostnaderna. Om man emellertid skulle tänka sig, att detta icke skulle vara fallet, utan kostnaderna skulle täckas på annat sätt, vill jag ändå ifrågasätta, huruvida det för alla utskottets ledamöter, även för socialdemokraterna, kan vara en tillräcklig motivering för att avstyrka en så rimlig hemställan som denna, att de, som åtnjuta understöd på grund av olycksfall i arbete, allesammans skulle bli likställda med dem, som åtnjuta ersättning enligt nu gällande lag, därför att enskilda försäkringsbolag då skulle få betala mera, än vad de tidigare räknat med. Det är åtminstone icke ett tillräckligt skäl för mig, även om jag tänkt mig, att kostnaderna skulle täckas av staten och alltså icke av enskilda försäkringsbolag.

Det har ju, när det gällt tidigare här i riksdagen beviljade understöd och pensioner — särskilt tänker jag därvid på understöd, som lämnats av annan anledning än här ifrågasvarande — från riksdagens sida vid åtskilliga tillfällen gjorts försök att anpassa dessa understöd, om icke till fullo efter nu rådande levnadskostnader, så dock på sådant sätt, att de bättre överensstämde med de rådande levnadskostnaderna. När det gäller understöd till dem, som råkat ut för olycksfall i arbete och fått sin arbetsförmåga nedsatt, finner jag ett beträddande av denna väg så rimlig, att jag måste uttala en förvåning över att man här kunnat få se ett enhälligt utskott, som avstyrker en förändring av grunderna, efter vilka understöd skall utgå.

Jag har med dessa synpunkter, herr talman, velat motivera mitt yrkande om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Ang. ifrågasatt förhöjning av vissa livräntor.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt förhöjning av vissa livräntor.
(Forts.)

Herr **Hage**: Jag har av resa varit förhindrad att deltaga i utskottsbehandlingen av denna fråga; men även om jag hade deltagit i behandlingen, hade jag antagligen icke kunnat vara med om att vi utan vidare skulle yrka bifall till motionen, och det av den anledningen, att det när det gäller sådana här stora ekonomiska frågor — det vet nog var och en — icke är möjligt att förmå riksdagen att utan vidare gå med på en anordning av den innebörd, som begäres i motionen. Men det var icke för att tala om den saken, som jag begärde ordet, utan det var av en annan anledning.

Som kammarens ledamöter kunna finna, så finnes vid detta utskottsutlåtande fogat en skrivelse till andra lagutskottet från riksförsäkringsanstalten. I denna skrivelse redogöres det för, huru denna fråga förut har behandlats i riksdagen. Av denna redogörelse framkommer, att den fråga, som vi nu behandla och som motionsvis framburits i år av herr Edoff Andersson, förut vid upprepade tillfällen varit uppe i riksdagen. Det har tidigare väckts en motion av min partivän, herr Lövgren i Nyborg. Det har också väckts en motion av min partikamrat herr Dalberg och av kommunisten herr Karlsson i Grängesberg och från frisinnat håll av herr Bondeson samt från socialdemokratiskt ytterligare av herr Carlsson i Stockholm, som på detta område torde vara särskilt sakkunnig, samt slutligen även av kommunisten herr Dahlén.

Vid ett föregående tillfälle, nämligen vid 1925 års riksdag, väcktes ett flertal motioner, berörande denna sak; och vad inträffade då? Jo, man kunde konstatera, att den meningen, att man borde göra någonting för dessa stackars människor, som åtnjuta livräntor m. m. enligt 1901 års olycksfallslag, hade starkt understöd i andra kammaren. Andra kammaren gick alltså in för en begäran, där man uttalade sig för en utredning i frågan. Det skedde på grund av ett utlåtande från sammansatta andra lag- och statsutskottet, där man hade synnerligen energiskt penetrerat den här saken. Vid det utskottsutlåtandet fanns fogad en reservation av herr von Koch i första kammaren. I denna reservation påyrkade han, att denna fråga om möjligheten att åstadkomma ett förbättrande av dessa människors olycksfallsersättning skulle tagas upp till en allsidig undersökning. Yrkandet i denna reservation vann majoritet i första kammaren och vann sedan vid sammanjämkningen majoritet även i andra kammaren. På grund härav avlät riksdagen genom ett gemensamt beslut i båda kamrarna en skrivelse till regeringen om en utredning av denna fråga.

Vad har nu resultatet blivit av denna utredning? Jo, frågan har varit föremål för en allmän undersökning dels av riksförsäkringsanstalten och dels av pensionsstyrelsen, och dessa två ämbetsverk ha avgivit ett gemensamt utlåtande i frågan år 1925. Där säga de bl. a., att det torde ej kunna förnekas, att behovet av hjälp kan vara betydande för många av här ifrågavarande personer. De ställa sig alltså i stort sett på den ståndpunkten, att riksdagen hade rätt, när den skrev till Kungl Maj:t, om att man borde göra någonting för dessa människor. Men vad blev resultatet av hela denna vidlyftiga utredning, som presterats, och som jag har här i min hand? Jo, efter det att ämbetsverken gjort ett sådant sympatiskt uttalande, säga de på en hel del ställen, att de likväl trots detta ha vissa principiella betänkligheter mot att göra någonting. Man säger därvidlag bl. a., att orsaken till dessa principiella betänkligheter är, att det, om man nu följer riksdagens uttalande och hjälper dessa kategorier, likväl kan bli så, att en hel del andra människor icke komma i åtnjutande av någon hjälp, t. o. m. en del andra skadade och efterlevande efter skadade, som kanske t. o. m. behöva hjälp ännu bättre. Detta är en av orsakerna till att man från båda dessa ämbetsverk ställer sig i någon mån avvisande till saken. Men likväl framlägger man i sitt utlåtande — det är ett ganska vidlyftigt utlåtande på 21 maskinskrivna sidor — vissa alternativa förslag, för den händelse Kungl. Maj:t och riksdagen det oaktat skulle vilja vara med om att göra något i denna fråga.

Man säger alltså i detta utlåtande, att det finnes möjlighet att, om man vill, göra någonting. Och man anför även något om kostnaderna, men jag tycker icke, att dessa kostnadssiffror äro sådana, att man på grund därav har anledning att motsätta sig en lagstiftning i den riktning, som riksdagen tänkte sig.

Nu har emellertid till slut resultatet av allt detta blivit, att den sittande regeringen vid en konselj den 6 december 1929 avskrivit hela frågan och förklarat att saken får förfalla. Jag måste för min del på det högsta beklaga detta, ty därigenom har ju hela denna fråga, som under så många år legat under utredning, fullständigt kommit bort från dagordningen.

Jag vill för min del säga, att jag icke kan böja mig för de skäl, som anförts av dessa ämbetsverk. Dessa skäl äro ju i huvudsak, att man inte borde hjälpa dessa människor, därför att man inte kan hjälpa alla, som möjligen behöva hjälp. Skulle vi i vårt lagstiftningsarbete här i riksdagen följa den principen, så skulle säkerligen en hel del lagar, som vi gått in för och genomfört, inte ha kommit till stånd. Jag måste säga för min del, att jag i högsta grad beklagar, att herr socialministern, som väl är närmast ansvarig för detta beslut, har intagit en sådan ståndpunkt, som han gjort i denna fråga. Jag måste också säga, att när riksdagens bägge kamrar genom ett gemensamt beslut har skrivit till Kungl. Maj:t i denna fråga, så måste väl bakom detta ändå ligga allvar från riksdagens sida, d. v. s. att riksdagen således verkligen tänkt, att det skulle göras någonting för dessa stackars fattiga människor. Jag vill förresten tillägga, att denna fråga icke blott är en rikslagstiftningsfråga, utan denna sak berör ju även kommunerna. Ty det är givet, att en stor del av dessa människor, om de inte få sin ställning förbättrad genom förhöjning av livräntorna, komma att falla på kommunerna och bli en ökad börda för en hel del av dessa.

Jag har naturligtvis under nuvarande förhållanden ingen möjlighet att göra något yrkande. Men jag har — särskilt med hänsyn till den uppfattning, som jag framförde för några dagar sedan rörande behandlingen i många fall av våra riksdagsskrivelser hos Kungl. Maj:t — velat framföra denna sak vid behandlingen av frågan. Jag är särskilt glad över, att herr socialministern är närvarande i kammaren, så att han kan ha tillfälle att här framföra de skäl, som motiverat att han intagit den ståndpunkt, som han i detta fall intagit.

Jag vill emellertid sluta med att säga, att jag måste finna, att när riksdagen på ett så energiskt sätt, som faktiskt här skett, efter ett flertal motioner från flera olika partier, gått in för och uttalat sig för att dessa människor böra hjälpas, det skall vara oerhört starka skäl för att regeringen med ett penndrag skall stryka ett streck över riksdagens skrivelse i frågan.

Jag skall icke säga något vidare i saken. Jag kan, såsom saken nu ligger till, inte göra något yrkande. Men jag har i alla fall velat i detta sammanhang påpeka behandlingen av denna sak, som inte skett på ett sätt, som jag tycker, att riksdagen borde ha rätt att fordra.

Häruti instämde herr *Mogård*.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Jag ber att omedelbart få säga några ord med anledning av herr Hages särskilda påpekande vid den här föredragna punkten.

Det är riktigt, såsom herr Hage säger, att riksdagen år 1925 avlät en skrivelse i detta ärende. Denna skrivelse föranledde också mycket vidlyftiga utredningar. Det är en ganska betydande dossier, som framkommit på grund av riksdagsskrivelsen. Frågan torde sedermera hava varit under behandling av de båda föregående regeringarna. Utredningen var avslutad redan 1925. Frågan torde varit föremål för prövning 1926 och 1927 samt senast således

Ang. ifrågasatt förhöjning av vissa livräntor.
(Forts.)

Ang. ifråga-
satt förhöjning
av vissa
livräntor.
(Forts.)

1929, då regeringen fattade beslut, att man icke skulle låta skrivelsen föranleda någon vidare åtgärd. Det är ju ett öde, som riksdagsskrivelser stundom drabbas av. Det är alltså icke något så enastående i riksdagens historia, som man möjligen på grund av herr Hages anförande skulle kunna tro.

De skäl, som föranledde detta beslut, voro de skäl, ämbetsverken anført och som regeringen för sin del fann vägande. Det var en hel rad alternativ, man utarbetat, för hur man skulle kunna tänka sig en lösning av frågan, alternativ, som varierade i fråga om begynnelsekostnaderna mellan, vill jag minnas, 900,000 kronor och ända ned till 90,000 kronor per år. Ju längre ned man kom i fråga om tillämpningen, ju billigare det blev, dess mera nyckfull kan man också säga att tillämpningen av ett beslut skulle blivit. Och det kvarstod den uppfattningen av det hela, att hur man än gjorde, skulle man handla utomordentligt slumpartat. Man skulle lämna en extra hjälp åt personer, som redan fått någon hjälp, vilken, om den också inte var tillfredsställande, dock var större än den hjälp, många andra grupper av medborgare kunde få, som händelsevis icke kunnat komma in under 1901 års lag. Detta ansåg regeringen vara fullt tillräckliga skäl för att icke handla så slumpvis, som ett tillmötesgående av förslaget i någon form skulle resulterat i.

Nu säger herr Hage, att genom ett pennndrag denna fråga avförts från dagordningen. Ja, att den icke är avförd från dagordningen, framgår ju bäst därav, att här vid denna riksdag väckts en motion i ett närliggande ärende, och herr Hage hade ju haft tillfälle att motionsvis upptaga även den detalj, som han här berört. Möjligheten för framtiden för herr Hage att återkomma till denna sak är ju icke heller utesluten, därför att nu den tredje regering, som suttit, sedan riksdagen skrev i frågan, ansett att denna skrivelse icke längre borde få ligga på bordet, utan att man, i viss mån kanske även i överensstämmelse med herr Hages uppfattning, borde lämna besked i saken.

Herr Sandström: Herr talman! Motionären i denna fråga, herr Andersson i Stockholm, har här närmare utvecklat sin motion. Om jag fattade honom rätt, tycks han själv anse, att motionen skulle innehålla det förslaget, att staten skulle träda emellan och betala de tillägglivräntor, som enligt motionen skulle utgå till de skadade, som ha livräntor enligt 1901 års lag. Emellertid ha vi icke kunnat utläsa något sådant ur motionen, utan man måste fatta motionen så, att motionärerna mena, att de försäkringsanstalter, som ha haft arbetare försäkrade, vilka drabbats av olycksfall och blivit tillerkända livräntor enligt 1901 års lag, skulle bli skyldiga att utbetala de höjda livräntorna. Detta har synts utskottet alldeles oformligt, och utskottet har icke kunnat gå in för en sådan princip. Vid försäkringarnas tagande ha ju premierna beräknats efter då gällande grunder, och det har endast betalats sådana belopp, som svarat mot de låga livräntorna enligt 1901 års lag. Inom parentes vill jag säga, att min uppfattning är alldeles densamma som herr Anderssons i Stockholm i fråga om dessa livräntors storlek, nämligen att de äro alldeles för små enligt nuvarande förhållanden. Men det är en sak, som man vid behandlingen av motionen och för bedömande av motionens värde inte bör fästa alltför stort avseende vid. Det är en följd av tidsutvecklingen.

Det är även ett annat skäl, som gjort, att utskottet icke kunnat reflektera på den väg, som motionärerna här anvisat. Det är nämligen så, att motionärerna föreslagit, att livräntorna skulle fastställas enligt andra principer än som äro gällande enligt 1916 års lag. Enligt 1916 års lag skola livräntorna beräknas efter arbetsförtjänsten under ett år, räknat tillbaka från olycksfallet. Men motionärerna här föreslå, att de skulle beräknas efter arbetsförtjänsten under tiden 30 juni 1930—1 juli 1929. Det står ju inte i något förhållande till olycksfallet, utan det blir en helt annan förtjänstperiod och därför en helt annan grund

för beräkningen. Utskottet har icke kunnat gå in för denna princip. För övrigt torde det bli mycket svårt, säger riks-försäkringsanstalten, att fastställa arbetsförtjänsten på sätt motionärerna föreslagit.

Vad herr Hage här framhållit angående 1925 års riksdagsbeslut och riksdags-skrivelse, har ju utskottet inte haft att göra med i detta sammanhang, och jag skall heller icke ingå på detta herr Hages inlägg. Jag anser, att det inte hör hit. Här är det i motionen fråga om att liväntorna enligt 1901 års lag skola utgå enligt 1916 års lag och att skillnaden skall betalas av försäkringsanstalter men icke av staten.

Med anledning av vad jag här anför, hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag, vilket innebär, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Andersson** i Stockholm: Jag har blivit uppmärksamgjord på att ett yrkande om bifall till motionen icke kan ställas under proposition av det skäl, att det här också skulle vara fråga om ett anslag och att något sådant icke finnes preciserat. Jag ber fördenskull att få ändra mitt yrkande därhän, att det får följande lydelse: att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och framläggande av förslag till 1931 års riksdag om att ersättning för nedsättning i arbetsförmågan till följd av olycksfall i arbete — s. k. livränta — skall utgå enligt grunder, som äro fastställda i nu gällande lag etc. Alltså dit skulle ändringen företagas, i övrigt skulle förslaget vara sådant, som angivits i motionen.

Medan jag har ordet, vill jag, utöver vad jag tidigare sagt, påpeka följande i fråga om hur en sådan åtgärd skulle verka. Den man, som gjort mig uppmärksam på dessa förhållanden, hade råkat ut för olycksfall, medan han var anställd i statens tjänst men innan den nya lagen trätt i kraft. Han förlorade sitt ena öga och åtnjuter enligt egen uppgift en ersättning av 60 kronor om året. Skulle han haft ersättning enligt den nu gällande lagen, så skulle han enligt sina beräkningar, med den inkomst som han anser sig ha åtnjutit, få en livränta av 320 kronor i stället. Då enligt nu gällande lag utgår en ersättning av 320 kronor för förlust av ett öga genom olycksfall i arbete, så får det väl inte anses vara orimligt, att även den, som tidigare skadats på samma sätt och alltså fått samma nedsättning i sin arbetsförmåga, erhåller enahanda ersättning, därigenom att staten träder emellan och åstadkommer likställighet i ekonomiskt avseende härvidlag. Det är alltså ett ytterligare exempel på de utgångspunkter jag haft, då jag ansett mig böra framställa detta yrkande.

Beträffande behandlingen av den tidigare riksdagsskrivelsen i detta ärende påpekade herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att det ju icke var någonting ovanligt, att en riksdagsskrivelse röner ett sådant öde, som denna riksdagsskrivelse gjort. Nej, det är möjligt, att man anser, att Kungl. Maj:t utan vidare kan avfärda en av riksdagen uttalad mening. Men nog tycker jag, att det då borde finnas ganska starka skäl, och det borde väl då också, såvitt jag förstår, ha inträffat något, som gav anledning antaga, att en förändring beträffande riksdagens mening i en sådan fråga inträffat. Ty har riksdagens majoritet tillkännagivit, att den anser, att man bör, såsom i detta fall, bringa hjälp åt de människor, det här är fråga om, så tycker jag, att det är orimligt, att Kungl. Maj:t utan vidare stryker ett streck över denna riksdagens mening och säger, att den icke föranleder till någon regeringens åtgärd.

Ja, det är de synpunkter jag har på denna fråga. Är det nu emellertid så, att samma Kungl. Maj:t kommer att fortsätta att behandla detta ärende, så skulle ju det av mig nu senast framställda yrkandet icke ha någon särskild betydelse, även om det vinner riksdagens bifall. Men jag vill uttala den förhoppningen, att herr socialministern, för den händelse kammaren här biträder detta yrkande,

Ang. ifrågasatt förhöjning av vissa livräntor.
(Forts.)

Ang. ifråga-
satt förhöjning
av vissa
livräntor.
(Forts.)

icke anser sig ännu en gång böra avskriva riksdagens mening på sätt tidigare skett.

Herr Hage: Herr talman! Jag har begärt ordet först och främst för att uttala min förvåning över herr Sandströms uppfattning, då han säger, att den fråga, jag fört på tal, inte hör hit. Jag måste tvärtom säga, att den har ett alldeles oerhört intimt sammanhang just med denna motion. Ty hade den av mig berörda riksdagsskrivelsen inte blivit avskriven från dagordningen, såsom nu skett, så kunde man vid detta tillfälle helt enkelt ha pekat på att denna sak är under utredning. Och man kunde ha manat Kungl. Maj:t att fortast möjligt göra utredningen definitivt färdig och framlägga förslag om den sak, om vilken riksdagen redan skrivit och som nu behandlas här i dag. Det är min synpunkt på den saken, och den synpunkten tror jag står sig mycket bra.

Sedan ber jag att även få säga några ord till herr socialministern. När han säger, att denna fråga är möjlig att taga upp lika väl, trots att Kungl. Maj:t avskrivit den, så vill jag ändå påstå, att möjligheterna för en stackars motionär att aktualisera en sådan sak som denna äro naturligtvis ofantligt mycket mindre än om Kungl. Maj:t icke avskrivit saken. Det är alldeles givet, att om denna fråga hade fått fortsätta att utredas, så hade möjligheterna att komma till något resultat blivit ofantligt mycket större, än vad möjligheten nu blivit för en enkel motionär i kammaren att få fram någonting. Jag vidhåller för min del den uppfattningen, att detta avskrivande av frågan har varit till mycket stor nackdel för framförandet av denna sak, som dock gäller ett flertal mycket fattiga människor i detta land, vilka sannerligen skulle kunna behöva ett litet understöd.

Jag har intet vidare att tillägga, herr talman.

Herr Sandström: Endast en kort replik till herr Hage. Jag sade, att utskottet icke hade att behandla den fråga, som herr Hage här väckte på tal angående riksdagens skrivelse år 1925 och dess vidare öden. Utskottet hade icke att behandla den, därför att motionen var i sådan form, att man inte hade anledning att gå in på dessa andra saker. Vidare var motionen avstyrkt av riksförsäkringsanstalten på synnerligen goda och välmotiverade grunder. Därför kom utskottet ganska hastigt till sitt slut. Och jag anser, att det icke var möjligt att komma till annat resultat beträffande denna motion.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Man skulle kunnat vänta ett annat innehåll i det utlåtande, som här föreligger, särskilt då man av den bilaga, som åtföljer utlåtandet, finner, hurusom regeringen fullständigt gått förbi eller åsidosatt det krav, som riksdagen ställt i denna fråga.

Herr Hage menade, när han höll sitt första anförande, att om han hade suttit i utskottet, så kanske han inte heller kunnat gå med på att bifalla motionen. Herr Hage menade nämligen det, att det går inte att så här på en gång få riksdagen med på ett förslag sådant som det här föreliggande. Ja, det är inte första gången jag hör det från herr Hage, och herr Hage är inte ensam i sin grupp om att framföra vid alla möjliga tillfällen dylika argument för avslag på de förslag, som framläggas. En rik erfarenhet har lärt mig, att socialdemokraterna vid varje tillfälle begagna sig av dylik argumentation för att slå ihjäl de olika förslag, som väckas. Väckes det ett förslag om utredning i en viss fråga, ja, då kommer någon socialdemokrat upp och säger, att nog skulle ni kunnat ha utarbetat ett lagförslag, och när ni inte äro duktigare, än att ni inte utarbetat ett lagförslag, så skulle ni inte heller kommit med ett

utredningsförslag. Och kommer man med ett lagförslag, så heter det, att det går inte att på en gång — det borde man ha lärt sig — få igenom ett lagförslag, utan man borde i stället ha kommit med begäran, om en utredning. Dylikt anföres sålunda såsom argument vid varje tillfälle, då socialdemokraterna ingenting vilja göra.

Ang. ifrågasatt förhöjning av vissa livräntor.
(Forts.)

Förresten tror jag mig kunna säga, att man bör näppeligen såsom herr Hage beteckna den nu föreliggande motionen såsom ett försök att få riksdagen att på en gång antaga ett förslag. Denna fråga har prövats i omkring 40 år här i riksdagen. Vi kunna ju hänvisa till den regerings ställning till frågan, som exempelvis år 1891 framlade förslag om ersättning för olycksfall i arbete. Nu kommer emellertid herr Hage med sitt argument för avslag, och utskottet har varit fullständigt enigt om att avstyrka motionen. Jag finner där namn sådana som herrar Sigfrid Hansson, Thorberg, Hagman, Magnusson i Kalmar, Johansson i Sollefteå och Hansson i Trollhättan sida vid sida med sådana herrar som Westman, von Sydow, Frändén och andra, som ha påtecknat detta utskottsutlåtande med dess enhälliga förslag om avslag å denna för så många invalider och dem, som ha fördärvat sig i arbetet, synnerligen viktiga fråga.

Motiveringen i utskottets utlåtande säger mig, att man inte har haft något som helst intresse för att hjälpa dessa gamla livräntetagare, som ha fördärvat sig i arbetet. Man skulle ju kunnat vänta, att socialdemokraterna härvidlag skulle ha utgått från den frågeställningen, hur dessa livräntetagare ha det. Men det tycks man fullständigt ha lämnat åsido. På ett par rader talar i stället utskottet om kostnaderna, varom anföres, att de enligt riksförsäkringsanstaltens mening säkerligen skulle bli högst betydande. Och så är den saken avklarad. Därtill befarar utskottet, att det skulle möta synnerligen stora praktiska svårigheter att fastställa arbetsförtjänsten på sätt i motionen föreslagits. Ja, min partikamrat, herr Andersson i Stockholm, har redan hänvisat till nu gällande lag i detta avseende, och herrarna i utskottet kunde ju där ha tagit reda på, hur man går till väga i fall, då man av en eller annan anledning icke kan med säkerhet fastställa arbetsförtjänsten. Jag måste därför säga, att det argumentet, som utskottet kommit med, endast är ett synnerligen billigt svepskäl.

Det tredje argumentet, som av utskottet anföres, har följande lydelse: »Ett realiserande av motionärernas förslag skulle för övrigt innebära, att enskilda försäkringsbolag skulle förpliktas att utgiva ersättning till avsevärt högre belopp än som legat till grund för premieberäkningen». Det förefaller mig, när jag läser det argumentet, som om utskottet hade uppfattat ställningen beträffande olycksfallsförsäkringen på det sättet, att olycksfallsförsäkringen är någonting, som är till för försäkringsbolagen, och att försäkringstagarna, de äro egentligen något, som man icke behöver fästa så synnerligen stort avseende vid. Då jag hyser en motsatt uppfattning, så kunna vi dock erinra om, hur oerhört långt till höger de i dag stå om 1800-talets liberaler. Då den dåvarande regeringen år 1891 framlade ett förslag om ersättning för invaliditet på grund av olycksfall i arbete, var medellönen för industriarbetare beräknad till 612 kronor per år. Den dåvarande regeringen ansåg, att det då var skäligt att betala en livränta av 360 kronor till invaliderna. Nu då levnadskostnaderna äro flera gånger

Det är för övrigt inte precis någon ny väg, som riksdagen härvidlag skulle behöva beträda. Det kan ju ha sitt intresse att gå litet längre tillbaka i historien om denna frågas behandling än herr Hage gjorde. Om än herr Hages anförande visade, att socialdemokraterna avancérat mycket raskt till höger just under de senare åren, så kunna vi dock erinra om, hur oerhört långt till höger de i dag stå om 1800-talets liberaler. Då den dåvarande regeringen år 1891 framlade ett förslag om ersättning för invaliditet på grund av olycksfall i arbete, var medellönen för industriarbetare beräknad till 612 kronor per år. Den dåvarande regeringen ansåg, att det då var skäligt att betala en livränta av 360 kronor till invaliderna. Nu då levnadskostnaderna äro flera gånger

Ang. ifråga-
satt förhöjning
av vissa
livräntor.
(Forts.)

högre vill man betala summor, som äro mycket mindre än vad 1891 års regering begärde.

Vad som för oss kommunister varit avgörande, då vi väckt denna motion, har varit frågan, hur dessa människor, som fått offra hälsa och lemmar och som gå såsom invalider ute i samhället under synnerligen brydsamma och svåra förhållanden, skola kunna få en möjlighet att existera. Det är inte tu tal om att det inte för samhället skall vara möjligt, med stor lätthet t. o. m., att ordna det så, att dessa människor få en ersättning som går att något så när försörja sig på, att ge dem denna erkänsla för vad de fått bringa såsom offer i arbetet.

Jag ber herr talman, att få yrka bifall till det av min partikamrat herr Andersson i Stockholm senast framställda yrkandet.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag fick för någon vecka sedan ett brev från en gammal kollega, som under den tid, 1901 års olycksfallsförsäkringslag gällde, förlorade sitt ena öga i stenarbete. Han meddelade, vilket jag förresten förut visste, att han fick för det ögat en ersättning av 75 kronor. Det var enligt gällande taxa, 25 procent av 300 kronor, som utgick vid full invaliditet. Han hemställde, huruvida det inte skulle vara möjligt på något sätt för honom att få någon liten utökning av denna invalidränta, då han, i den mån åldern tilltar, uppenbarligen har mycket större olägenhet av denna invaliditet, än han tidigare haft. Det är ju en sak, som jag såsom gammal stenhuggare själv känner till, hur svårt det är inom det yrket, när det blir en skavank på det ena ögat, att kunna få behålla synförmågan och synskärpan på det andra ögat. I den mån åldern tilltar blir den allt sämre. Jag skrev till honom och meddelade, att, såvitt jag visste, pågick en undersökning rörande möjligheten att bringa någon hjälp åt dem, som ännu ha ersättning enligt 1901 års lag. Det var, innan detta betänkande kommit på bordet, och jag hade då inte reda på det beslut, som regeringen fattat, att alldeles lägga undan eller kasta i pappersskorgen riksdagens uttalande från år 1925. Jag måste på det djupaste beklaga detta beslut. Ty de ansträngningar, som sedan över 10 år tillbaka från olika håll gjorts inom riksdagen för att söka finna en utväg att bättra på livräntorna för dessa invalider, de ansträngningarna borde, synes det mig, ha talat om för vederbörande klart och tydligt, att detta var ett ärende av mycket stor betydelse. Och de diskussioner, som vid olika tillfällen pågått i kamrarna om denna sak, ha ju också givit mycket starka belägg för just detta.

Svårigheterna ha emellertid hopat sig omkring spörsmålet. Det har varit svårt att finna någon utväg. Emellertid har ju riksdagen löst frågan — i den betydelse man nu kan vilja lägga in i ordet — för dem, som kommit till skada under arbete i statens tjänst och för vilka 1901 års lag gällde. De ha fått sina livräntor höjda med 125 procent. Men då enligt 1901 års lag premierna givetvis beräknats och utgått efter livräntornas storlek, så har det varit svårt för riksdagen att efteråt besluta större livräntor än dessa för länge sedan betalda premier förutsätta. Och därför har, det ha herrarna säkerligen fått sin uppmärksamhet riktad på, riksdagen inte velat gå in på den linjen. Men däremot har riksdagen reflekterat på att staten skulle ge ett tillägg. När riksdagen år 1924 hade denna fråga under behandling i anledning av en av herr Karlsson i Grängesberg väckt motion, yttrade vederbörande utskott bl. a. följande: »Den nu föreliggande motionen skiljer sig från dessa äldre motioner bl. a. därigenom, att den föreslår, att kostnaderna för den ifrågasatta förhöjningen av livräntorna skola bestridas av statsmedel, vilket däremot icke var fallet beträffande de förutnämnda motionerna.» Två gånger förut hade nämligen väckts motioner, vari helt enkelt yrkats detsamma som i den kommunistiska motionen här i dag, nämligen att man utan vidare skulle höja liv-

räntorna. Men de motionerna hade avslagits av riksdagen. Däremot, när denna motion kom 1924 med förslag om att staten skulle träda in med det tillägg, som skulle krävas, så gick utskottet och även andra kammaren in för den linjen. Frågan förföll det året på grund av avslag i första kammaren. Men redan påföljande år, 1925, beslöto båda kamrarna begära en undersökning efter den linjen.

*Ang. ifråga-
satt förhöjning
av vissa
livräntor.
(Forts.)*

Så har, herr talman, detta spörsmål behandlats. När nu en kommunistisk talare här i kammaren i dag, jag säger det, tar munnen full mot socialdemokraterna, så vill jag säga, att kommunisterna böra komma ihåg, att om man vill genomföra någonting, så skall man först se efter, huru förutsättningarna överhuvud taget ligga till. Ser man av riksdagens tidigare behandling av denna fråga, att det är en ofrånkomlig väg att försöka pålägga försäkringsbolag eller enskilda arbetsgivare ökade kostnader, då bör man inte ge sig in på det försöket, då det faktiskt ligger en annan väg öppen, nämligen riksdagens beredvillighet att ställa medel till förfogande inom viss ram. Ty den linjen har ju riksdagen en gång gått in för. Då spörjer jag: varför väljer man då inte, när man väcker motion i riksdagen i år, denna senare linje? Vill man hjälpa dessa människor, så hade det ju varit lätt att säga, att riksdagen har en gång gått in för att ge bidrag i detta avseende. Om regeringen nu kastat detta ärende i papperskorgen, så hade väl detta bort vara en ytterligare anledning att gå in på den linjen och påyrka en ny skrivelse med klart och tydligt tillkännagivande, att man icke var belåten med en sådan behandling från regeringens sida av den tidigare riksdagsskrivelsen, som kommit denna till del. Det hade varit det naturliga yrkandet, och med hänsyn till konsekvensen i riksdagens hållning är det väl inte tu tal om att ett sådant yrkande skulle haft utsikt att gå igenom vid 1930 års riksdag.

Var stå vi nu? Jo, nu stå vi inför, jag höll på att säga, den kalamiteten, att riksdagen nödgas avslå frågan. Då ha vi från att senast 1925 ha intagit en bifallande ståndpunkt, som regeringen kastat i papperskorgen eller lagt undan, i dag kommit över till en avslagsståndpunkt. Det är naturligtvis en fullständigt oriktig metod, en fullständigt oriktig taktik, och den kan man inte utan vidare skyla över med ett sådant anförande, som det herr Spångberg här behagade hålla.

Det har ju nu visat sig, att ett yrkande om bifall till motionen här icke kan framställas. Men jag vill säga, att hade ett skrivelseförslag förelegat i andra lagutskottet, så är det väl antagligt, att andra lagutskottet år 1930 icke kunnat gå annan väg, än det sammansatta stats- och andra lagutskottet gick åren 1924 och 1925. Även om denna kammare, vilket jag för min del hoppas, nu skulle besluta godkänna det senast gjorda yrkandet om en skrivelse, så är det ju alldeles klart, att frågan dock i år förfaller. Men regeringen är ju inte förbjuden att upptaga ett ärende, som bifallits av endast en kammare. Det kan den ju mycket väl göra, ehuru någon påtryckning därom från riksdagens sida i form av en skrivelse icke kommit till stånd.

Jag har velat säga detta, herr talman, icke minst med hänsyn till herr Spångbergs försök att här politisera och ställa de socialdemokratiska representanterna i andra lagutskottet mot väggen, såsom varande icke intresserade av denna fråga. Det finns ju också vissa socialdemokrater i de tidigare motionärernas led. Men det är alldeles självklart, att denna motion, som här förts fram, innehåller i sig själva elementen till en sådan politisk spekulering, som jag anser vara i högsta grad olämplig. Ty om man verkligen vill hjälpa dessa skadade, så bör man icke, såsom herr Spångberg, göra det till politik.

Jag anser mig, herr talman, i konsekvensens namn med hänsyn till andra kammarrens tidigare intagna ståndpunkt böra hemställa om bifall till skrivelseförslaget.

Ang. ifråga-
satt förhöjning
av vissa
livräntor.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Andersson i Stockholm under överläggningen senast framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Spångberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andersson i Stockholm under överläggningen senast framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Ang. ifråga-
satt lag om
arbetar-
semester.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion med förslag till lag om arbetarsemester.

I en inom andra kammaren väckt till lagutskott hänvisad motion, nr 260, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta antaga i motionen intaget förslag till lag om arbetarsemester.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Karlsson* i Grängesberg: Herr talman! Den motion med förslag till lag om arbetarsemester, jag och mina partikamrater väckt, har avstyrkts av andra lagutskottet. Utskottet är enhälligt i sitt avstyrkande, och frågan kommer givetvis att falla den här gången. Men jag är övertygad, att den faller framåt och att detta arbetarkrav kommer tillbaka med förnyad styrka. Man kan dock konstatera, att utskottet i sin motivering för avslagsyrkandet inte är direkt fränt avvisande. Det är en sådan där välvillig motivering, som tydligen är avsedd att välvilligt kväva hela frågan.

Utskottet anför i sitt utlåtande, att socialstyrelsen i sitt år 1925 avgivna förslag till reviderad lag om arbetarskydd har förordat, att minst en veckas semester med i skäligen mån bibehållen avlönning borde beredas arbetare, som varit anställda hos samma arbetsgivare en längre tid. Detta socialstyrelsens förslag till reviderad arbetarskyddslagstiftning har som bekant ännu icke varit föremål för riksdagens prövning. Utskottet har emellertid ansett lämpligt föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att ifrågavarande revisionsarbete så påskyndas, att förslag i ämnet inom en nära framtid kan föreläggas riksdagen. Riksdagens kamrar ha ju också tidigare i dag tagit ställning till detta och beslutat i enlighet med utskottets förslag. Utskottet

avstyrker sålunda vårt lagförslag med en motivering, som i realiteten innebär, att frågan skall tagas upp i samband med revisionen av arbetarskyddslagstiftningen, och den framtöt vi gjort i och med vår motion har sålunda icke varit alldeles utan verkan. Det gäller nu för arbetarna ute i landet att söka göra klart för regering och riksdag, att kravet om en på tillfredsställande sätt ordnad arbetarsemester snarast möjligt måtte tillgodoses.

I det yttrande, som socialstyrelsen med anledning av vår motion avgivit till andra lagutskottet, lämnas, som kammarens ledamöter ha funnit, en kortfattad redogörelse för semesterfrågans läge i andra länder, och därav framgår ju, att semesterförhållandena äro ordnade genom lagstiftning i en hel del av dessa länder. Sålunda antogs exempelvis i *Finland* år 1922 en lag om arbetarsemester, som omfattar allt arbete, som utföres under arbetsgivares ledning och uppsikt. Den obligatoriska semestern där är 4 arbetsdagar efter 6 månaders anställning och 7 arbetsdagar efter 1 års anställning. I *Lettland* stipulerar en lag av år 1922 semester i 2 veckor för samtliga lönearbetare med undantag för inom jordbruket anställda, och i *Ryssland* är sedan 1922 en lag gällande, som bestämmer en arbetarsemester av 14 dagar efter 5½ månaders anställning. Arbetare under 18 år ha där minst 1 månads semesterledighet. Till denna uppgift, som socialstyrelsen i sitt yttrande lämnat, kan jag lämna den kompletterande upplysningen, att i Ryssland erhålla också arbetare i hälsofarliga yrken minst 1 månads semester. Full lön erhålles under semestertiden. I *Polen* åtnjuta arbetare i privat och allmän tjänst enligt en lag av år 1922 8 dagars semester med bibehållen lön efter 1 års tjänst, arbetare under 18 år ha 14 dagars semester. Arbetarna i tobaks- och naftaindustrierna ha dock enligt kollektivavtal längre semester än enligt lagstiftningen, 14 dagar efter 1 års och 21 dagar efter 5 års anställning. Lagstiftning i denna fråga finnes det dessutom i ytterligare ett antal länder, sålunda bl. a. *Tjeckoslovakien*, *Österrike*, *Rumänien* och *Luxemburg*.

I detta avseende ligger sålunda, likasom i fråga om socialförsäkringen, Sverige ordentligt på efterkälken. Sedan år 1917, då riksdagen beslöt en utredning i ärendet, har ingenting åtgjorts vare sig från riksdag eller regeringar för att föra denna fråga framåt. Arbetstidskommittén, som i början av år 1918 fick i uppdrag att verkställa denna utredning, avgav sitt betänkande i mars 1920, och kommittén avlämnade därvid, som säkerligen större delen av ledamöterna i kammaren känna till, ett förslag till lag om allmän arbetarsemester. Kommittén gick i detta sitt förslag in för en semesterledighet av 8 dagar.

Nu veta vi emellertid alla, att sedan år 1920 ha arbetsförhållandena avsevärt ändrats. Genom den rationalisering, som effektivt genomföres på alla arbetsområden, har arbetstakten drivits upp oerhört, och denna stegrade arbetstakt pressar arbetarnas krafter till det yttersta. Det är sannerligen på hög tid, att arbetarna i denna rationaliseringshets börja göra sina mänskliga krav gällande, och det är blott ett blygsamt krav, när vi fordra genomförande av en sammanhängande semesterledighet av minst 15 dagar.

Nu säger socialstyrelsen i sitt yttrande, att den utvidgning av arbetarsemestern från dess nuvarande genomsnittslängd upp till 15 dagar, som vi påyrkat i vår motion, torde innebära en förkortning av arbetstiden med inemot 4 % och en motsvarande fördyring av produktionen. Jag skall ej tvista med socialstyrelsen, huruvida förkortning av arbetstiden enligt det förslag vi framställt blir så stor som inemot 4 %. Jag tror icke, att den blir så stor. Men om socialstyrelsen med sitt yttrande menar så, som det är formulerat, att produktionen skulle fördyras med 4 %, då kan jag ej godkänna socialstyrelsens beräkningar. Ty vi få komma ihåg, att i produktionskostnaderna ligger ändå en avsevärd mängd andra kostnader än arbetarnas löner. Och något, som jag dessutom i detta sammanhang vill säga, det är, att styrelsen ej bör vara så enögd, när den

Ang. ifrågasatt lag om arbetarsemester.
(Forts.)

Ang. ifråga-
satt lag om
arbetar-
semester.
(Forts.)

går in på de ekonomiska sidorna av en dylik fråga, utan även räkna med, hur mycket produktionskapaciteten höjts per arbetare under de senaste 10 eller 15 åren, och hur mycket företagets vinst ökats per anställd arbetare under dessa senaste år. Socialstyrelsen borde sysslat även med den saken och tagit den med i sina beräkningar, när styrelsen avgav yttrande.

Den oresonlighet, som kännetecknar arbetsköparnas uppträdande, då det gäller arbetarnas krav på ordnad semester, den måste brytas. Som vi veta, har ju en stor del arbetare ingen semester alls, och inom storindustrien har den stora massan av arbetare endast 4 dagars semesterledighet fastställd i sina kollektivavtal. Det är, som sagt, på tiden, att arbetarnas krav på en bättre lösning av semesterfrågan genomdrives. Då arbetarna ställa krav på genomförande av en reglerad semester av minst 15 dagar, spärra emellertid arbetsköparna och övriga, som stå bakom dem, upp ögonen av förvåning och slå ifrån sig med båda händerna. Det anses vara ett orimligt krav. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang göra en liten jämförelse.

Genom tidningspressen gick för några dagar sedan ett meddelande, att landsfogdarna i landet voro synnerligen starkt missnöjda med, att deras semesterledighet var så kort. Dessa landsfogdar ha nu en semester på en månad, men de kräva att få den utökad till 6 veckor vid fyllda 40 år. Och den borgerliga tidning, vari jag såg detta meddelande, ansåg naturligtvis, att landsfogdarnas krav var synnerligen berättigat. Endast en månads semester för den gruppen av samhällets medborgare var ju på tok för litet. Men säkert anser samma borgerliga tidning, att vårt krav på 15 dagars semester för arbetarna är en orimlig fordran. Jag säger, att det är ett synnerligen blygsamt och rättmätigt krav, som arbetarna måste tvinga samhällsmakterna att förstå och beakta.

När nu socialstyrelsen gått in för den linjen, att semestern borde inkopplas i arbetarskyddslagen, vill jag till detta säga, att denna fråga bör lösas genom en särskild lagstiftning, såsom vi föreslagit. Vi betrakta på arbetarhåll icke denna fråga som en *skyddsfråga*. Det hela får en smak av social-humanitärt kvacksalveri, om man går in för den linjen. Vi anse, att detta krav innebär en materiell rättighet, som arbetarklassen måste och bör få tillgodosedd på ett tillfredsställande sätt. Och vi anse, som sagt, att en särskild lagstiftning i denna fråga bör komma till stånd.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till det förslag, som framställdes i vår motion.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Sandström: Herr talman! Här talade en av motionärerna i sitt anförande nyss om arbetsköparnas oresonlighet, som han kallade det. Jag vill säga, att denna oresonlighet ej varit värre, än att arbetsgivarna i mycket stor utsträckning gått in för semester. Av gällande avtal för industriarbetarna innehåller den ojämförligt större delen en sådan bestämmelse om semester, och semesterdagarna torde nog i allmänhet uppgå till 4 à 5 dagar. Vidare äro vanligen dessa semesterdagar förlagda i anslutning till någon helg, så att det i regel blir en sammanhängande ledighet av cirka en vecka. Detta gäller majoriteten av Sveriges industriarbetare.

Jag vill ej vidare ingå på den långa argumentering, som motionären hade, och en del uppgifter, som han lämnade, icke heller på den jämförelse han gjorde mellan landsfogdarnas behov av semester och arbetarnas behov av semester. Vi torde finna, att landsfogdarna arbeta på ett annat sätt och kanske bli litet mer utslitna i sin verksamhet. Det är känt, att en stor del av dessa ämbetsmän äro överansträngda av sin tjänstgöring.

Utskottet har framhållit, att den s. k. arbetstidskommittén år 1920 framlade ett betänkande, där det föreslogs en veckas semester. Detta förslag har socialstyrelsen upptagit och intagit detsamma i en lag om arbetarskydd, som styrelsen utarbetat, men varom förslag dock ej ännu blivit framlagt för riksdagen. Utskottet har i annat sammanhang gjort en erinran om, att detta förslag skulle något snabbare framläggas för riksdagen. Under sådana förhållanden har utskottet icke ansett, att det i motionen framförda förslaget för närvarande bör föranleda till någon riksdagens åtgärd, utan att man bör avvakta det förslag, som väl inom ej allt för långt avlägsen tid kommer att framläggas om lag om arbetarskydd, som ju skulle komma att innehålla förslag om arbetarsemester och varvid frågan ju kan bliva föremål för utskottsbehandling.

Här ha motionärerna framlagt förslag om en hel lag om arbetarsemester. Det är ej vanligt, att riksdagen på grund av en enskild motion och på rak arm sväljer en sådan här lag, utan kutymen är, att ett lagförslag blir föremål för utredning och prövning av myndigheterna, innan det framlägges för riksdagen.

Jag skall be, herr förste vice talman, att utan vidare utläggningar få yrka bifall till utskottets hemställan, att motionen icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Västberg: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord för att ge min anslutning till de synpunkter, som framförts av en representant för det kommunistiska partiet. Jag har nämligen den uppfattningen, att denna fråga är en av de mest behjärtansvärda, som existera för arbetarklassen, och att följaktligen denna fråga bör på allt sätt aktualiseras.

Nu måste man, som denne motionär medger, säga, att utskottet ställt sig synnerligen sympatiskt till de i motionen framförda synpunkterna, men att det ändå ställt frågan på framtiden och sagt, att den kräver snar utredning och snart förslag från regeringens sida. Det kan vara gott och väl, att utskottet intagit en sådan ståndpunkt, men jag vill ändå för min del erinra om det, som även framgår av det bilagda yttrandet från socialstyrelsen, nämligen att denna fråga varit föremål för utredning under mer än tio år, att sedan fem år tillbaka föreligger ett utarbetat yttrande från den ansvariga myndighetens sida, och att allt fortfarande frågan ligger olöst för Sveriges arbetarklass. Det är en tågordning, som illa svarar mot det behov, som faktiskt föreligger på området.

Jag har begärt ordet även för att understryka, att med den rationaliseringsprocess, som nu pågår inom den svenska industrien, det ställes oerhörda krav på arbetskraften inom fabrikena inom det industriella arbetet, krav, som ej blott resultera i ökad arbetstakt under maskinernas press och hets utan även väsentligen stegra olycksfallen inom den industriella verksamheten. Detta tyder på behovet även för arbetarklassen, särskilt dem, som äro sysselsatta i det industriella arbetet, att få större sammanhängande ledighet för att återhämta krafterna, att åtnjuta en tryggad ledighet under sådan tid av året, att de kunna återvinna hälsa och jämvikt och sedan fortsätta sin verksamhet.

Nu kan man naturligtvis gå fram här efter två olika linjer. Den ena är ju, att man genom lagstiftning, på sätt man gjort i åtskilliga länder, får fram en minimisemester på en vecka eller 14 dagar eller 1 månad. Men man kan också utnyttja den fackliga makt, som arbetarklassen äger inom ett land. Och jag vill från denna talarstol starkt understryka behovet av att den fackliga organisationen i vårt land utnyttjar den styrka den äger i nuvarande ögonblick för att pressa fram gehör för ett sådant krav, som ej blott har arbetarklassens stöd utan dessutom har den allmänna opinionen bakom sig, för att snabbare nå fram till ett för arbetarklassen och industriarbetarna önskvärt resultat.

Ang. ifrågasatt lag om arbetarsemester.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt lag om arbetarsemester.
(Forts.)

Att den vägen är framkomlig, det visa de siffror, som finnas från den norska statistiken. När vi ha 73 % av de av kollektivavtalen berörda arbetarna, som åtnjuta semester, och 65 % av dessa ha en semester, som ligger under en vecka, så ha de norska arbetarna genom hänsynslös facklig kamp lyckats åstadkomma semester redan år 1926 för 90,000 arbetare, kanske 80 % av de organiserade norska arbetarna, och en semestertid på i genomsnitt icke mindre än 10 dagar. Vi veta alla, som följa med företeelserna inom det norska arbetslivet, framförallt inom den fackliga arbetarrörelsen, att det försprång de ha i detta avseende har väsentligt ökat under den senaste tiden. Det är självklart, att om lagstiftarna och de ansvariga myndigheterna icke vilja föra fram det anspråkslösa krav, som ligger förpuppade i dessa utredningar, och som skall tekniskt inarbetas i en blivande omarbetad lag om arbetarskydd, måste de fackliga organisationerna föra fram detta krav med större styrka på arbetsmarknaden, kosta vad det vill för det svenska samhället, för att få en bättre ordning på området. Det skulle ligga nära till hands att ställa en vädjan till arbetsgivarerna, till den borgerliga opinionen, att de skola beakta detta krav för upphjälpande av sina egna samförståndssträvanden. Men om man försummar ett sådant tillfälle på en så vital punkt, är jag rädd för, att Sveriges organiserade arbetare med större styrka och större risk för samhället föra fram dessa krav och söka få dem behjärtade på andra vägar och i hastigare tempo, än man förmått hittills inom den svenska fackliga rörelsen, åtminstone om man gör en jämförelse med vad man vunnit i Norge med facklig kamp och genom lagstiftning i andra länder.

Jag har intet särskilt yrkande här, utan vill blott för min personliga del framhålla, att detta är en livsfråga för de svenska arbetarna, en fråga, där de känna, att det verkligen bör hållas fram för vederbörande inom den borgerliga opinionen och den lagstiftande församlingen, att man ej kan sabotera frågan eller låta den ligga förpuppade i all oändlighet, utan måste lösa den snart och effektivt till gagn för industrien och samhället.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr förste vice talman! Den föreliggande frågan är utan tvivel värd den allra största uppmärksamhet, och jag tror, att det är på sin plats, att man tager allvarligt på spörsmålet. Det förefaller mig, som om utskottet hade avfärdat motionen synnerligen snävt. Man hänvisar till att frågan varit föremål för behandling vid två olika tillfällen, nu senast i socialstyrelsen i samband med frågan om revision av lagen om arbetarskydd, och man framhåller, att man har sig bekant, att socialstyrelsen förordat viss tids ledighet för arbetare, som varit någon längre tid sysselsatta hos samma arbetsgivare, samt ansett att semestern bör förläggas till sommarmånaderna. Vidare hänvisar man till att frågan förmodligen kommer att behandlas vid Internationella arbetskonferensen i Genève.

För en fortsatt behandling av denna sak skulle det vara av viss betydelse att få närmare kännedom om huru den från regeringens ståndpunkt sett ligger till; och när jag ser, att herr socialministern är närvarande, skulle jag till honom vilja rikta den frågan, när förslaget till reviderad arbetarskyddslag kan förväntas bli föremål för riksdagens prövning, och huruvida i nämnda lagförslag även kommer att upptagas förslag till bestämmelser om arbetarsemester.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr förste vice talman! Jag ber att omedelbart få lämna svar på den siste ärade talarens fråga. Jag gör detta även i anledning av att i utskottsbetänkandet återopas ett uttalande, som gjorts med anledning av en motion, vilken i dag i sammanhang med ett annat ärende varit föremål för riksdagens behandling. Utskottet har nämligen ansett lämpligt att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl.

Maj:t hemställa, att arbetet med revisionen av arbetarskyddslagen måtte så påskyndas, att förslag i ämnet inom en nära framtid kan föreläggas riksdagen.

Frågan om arbetarskyddslagens revision har icke av Kungl. Maj:t lagts åt sidan utan varit föremål för upprepade överväganden. Det är utan tvivel riktigt, att lagen för närvarande i många avseenden skulle behöva en modernisering både i redaktionellt och reellt hänseende. Emellertid är det så, att åtskilliga viktiga spörsmål i samband med de ändringar, som blivit föreslagna, äro av sådan natur, att man måste ställa sig ganska tveksam till innebörden av ändringarna för närvarande.

Ett dylikt spörsmål, som varit föremål för särskilt övervägande, är frågan om utvidgning av arbetarskyddslagens räckvidd till att omfatta jordbruksarbeten i större utsträckning, än nu är fallet. Det har av förklarliga skäl icke förefunnits någon större benägenhet för att upptaga den frågan under nuvarande förhållanden.

En annan sak, varom tveksamhet rått, gäller lämpligheten av att föreskriva, att maskinerna skola vara försedda med skyddsanordningar redan då de försäljas. Det kan möta vissa ganska stora praktiska svårigheter att ålägga försäljaren i första hand att förse maskinerna med skyddsanordningar. Skrymmande men rätt enkla anordningar kunna anbringas på maskinerna av återförsäljaren eller i sista hand av köparen; den senare innehar kanske lämpliga sådana och är icke hågad att köpa nya på samma gång som maskinerna. Det är sålunda praktiska skäl, som tala för att man kanske icke bör följa det förslag, som i detta avseende blivit framställt.

Därtill kommer vidare frågan om utvidgning av det institut, som går under namn av arbetarombud. Sådana ombud kunna nu utses för att föra fram arbetarnas synpunkter på arbetarskyddsbestämmelserna. Man har tänkt sig en ändring därhän, att bestämmelserna rörande arbetarombuden skulle göras mera obligatoriska. Därvidlag har jag den uppfattningen, att det vore lyckligt, om den möjlighet, som nu finnes för arbetarna att göra gällande sina synpunkter på arbetarskyddsområdet — inför arbetsgivarna i första hand men även för yrkesinspektörerna — begagnades i större utsträckning, än nu är fallet. Det har på sista tiden även från arbetarhåll med styrka gjorts gällande, att man räknar med, att arbetarna själva mera skola begagna sig av de möjligheter att framföra sina åsikter, som lagen nu medger dem, och att man skulle kunna lita härtill och icke behöva göra anordningarna i detta avseende obligatoriska.

Ett annat spörsmål berör chefsmyndigheten för yrkesinspektionen och därmed frågan, huruvida länsstyrelsernas nuvarande befattning med föreliggande frågor bör bibehållas eller om dessa skola helt och hållet läggas under socialstyrelsen.

Slutligen har det varit fråga om — och därmed är jag inne på den sak, som nu närmast är av vikt — att bestämmelserna om arbetstidsregleringen skulle föras tillsammans med arbetarskyddsbestämmelserna i en enda lagstiftning. Jag är för min del icke beredd att yttra mig om, huruvida en sådan anordning vore lämplig eller ej. Jag tror, att ganska starka skäl tala för att man skall hålla isär dessa båda lagstiftningar, bl. a. på de grunder, som en talare här tidigare berört i samband med frågan om arbetarsemester. Denna sistnämnda fråga anser jag vara synnerligen behjärtansvärd och väl värd att bli föremål för ökad uppmärksamhet under kommande år. Jag delar närmast de synpunkter, som av herr Västberg nyss framfördes, nämligen att det vore förmanligare, om saken dryftas i samband med avtalsförhandlingarna — åtminstone tills vidare. Jag tror, att frågan på detta sätt bättre mognar fram till en lämplig lösning, och den blir då också ställd i sitt rätta ekonomiska sam-

*Ang. ifrågasatt lag om arbetarsemester.
(Forts.)*

Ang. i fråga-
satt lag om
arbetar-
semester.
(Forts.)

manhang. Den makt, som fackföreningarna, såsom det nyss här framhölls, besitta, blir då utnyttjad så, att arbetarna vid förhandlingarna få fram det som de anse mest angeläget vid varje särskilt tillfälle; när de icke uppnå allt, välja de vad de anse angelägnast för sig. Jag tror alltså, att man på detta sätt bättre för fram frågan mot en lösning, än om man söker under nuvarande förhållanden få till stånd en tvångslagstiftning på detta område.

Herr Kilbom: Herr förste vice talman! Jag måste säga, att det svenska lagstiftningsväsendet icke i någon vidare utsträckning uppmuntrar den svenska arbetarklassen. Det är ganska belysande, att en medlem av regeringen stiger upp och säger i en fråga som denna: Ja, det bästa är, att ni klara eder själva härvidlag. Tycker icke herr statsrådet, att detta är en smula cyniskt? Det väcktes år 1919, om jag icke minns fel — kanske var det ännu tidigare, ja säkerligen var det tidigare — en motion av herrar Ström och Björling angående arbetarsemester. Resultatet av motionen blev, att riksdagen beslöt en skrivelse till regeringen. Vi ha haft åtskilliga regeringar sedan dess och däribland en del, som åtminstone herr Johanson borde ha rätt att ställa vissa krav på, men alltjämt ha vi icke någon lagstiftning angående arbetarsemester. Vartill tjänar då riksdagens beslut? Speciellt belysande är, att här ha suttit tre socialdemokratiska regeringar efter tillkomsten av skrivelsen till Kungl. Maj:t om att man ville ha ett förslag till lag i frågan, och att icke heller dessa ha gjort något. Vad tjänar det till då med socialdemokratiska regeringar då dessa icke äro bättre än de andra? Det är ju uppenbart, att man måste bli verkligt förbittrad över sådant.

Nu har emellertid kommunistiska gruppen motionerat, och strax kommer man och hänvisar till att man föreslagit, att riksdagen återigen skall avläta en skrivelse till Kungl. Maj:t. Den sista skrivelsen avläts således, om jag icke minns fel, för 11 år sedan, och nu föreslår riksdagen en ny skrivelse om samma sak. Tycker icke riksdagen själv, att den blir en liten smula löjlig genom ett sådant tillvägagångssätt? Situationen har ju dock blivit högst avsevärt förändrad under de senaste åren. En rationalisering har genomförts och genomföres, som medför, att den levande arbetskraften slites mycket, mycket hastigare än någonsin tidigare. Rationaliseringen har också, såsom tillgänglig statistik tydligt utvisar, haft till följd att olycksfallens antal stegrats i alldeles oroväckande grad. Under sådana förhållanden kommer ett riksdagsutskott och föreslår en *andra skrivelse* till Kungl. Maj:t.

Av herr statsrådet ha vi fått höra, huru man ser saken från regeringens ståndpunkt. Han säger öppet och ärligt: Kungl. Maj:t är icke av den meningen, att det skall göras något på lagstiftningsväg i denna fråga. När så är fallet, borde vi kanske av landsorganisationens härvarande representant få reda på, vad den fackliga huvudledningen anser, att man skall göra.

Det sades av någon talare beträffande den nyss behandlade frågan, att den kommunistiska riksdagsgruppen borde ha kommit med ett annat förslag än det som framställes. Det är verkligen svårt att veta, huru man skall göra för att denna kammare skall visa sin vilja till verkliga reformer. Den ena gången föreslå vi en skrivelse. Vårt förslag avslås, och man förklarar att vi borde ha kommit med ett lagförslag. Den andra gången framlägga vi ett lagförslag. Herr Sandström såsom representant för andra lagutskottet och även andra framhålla då, att det icke är möjligt för kammaren att antaga lagförslaget; saken måste först utredas. Huru länge, herr Sandström? Det borde kanske ha sagts något därom också, för att man skall kunna bli riktigt på det klara. Jag kan icke finna annat än att vad som här föreligger är ett de obotfärdigas förhinder, det är ett klart bevis på att den svenska riksdagen icke *vill* göra något i frågan, och att lagstiftningsmaskineriet för närvarande fungerar

så, att man icke ens kan genomföra sådant som riksdagen tidigare uttryckt en positiv uppfattning om.

Ännu en gång alltså: här föreligger en elva år gammal skrivelse och ändå kommer andra lagutskottet och föreslår en *ny* skrivelse till Kungl. Maj:t. Tycka icke herrarna, att de breda folklagren böra få förtroende för parlamentarismen?

Herr Karlsson i Grängesberg: Herr förste vice talman! Jag begärde ordet med anledning av vad utskottets talesman, herr Sandström, nyss yttrade. Han uppehöll sig vid det jämförande exempel jag anförde angående landsfogdarnas krav på att få sin semester utökad från en månad till sex veckor vid uppnådda fyrtio års ålder. Det yttrande, som herr Sandström fällde, då han berörde den saken, är typiskt för de borgerliga partiernas inställning i denna fråga. Han höll före — ja, även om han kanske icke sade det rent ut, var det hans tydliga mening — att det var en naturlig sak, att landsfogdarna borde få ökad semester. Landsfogdarna, sade herr Sandström, arbeta på ett annat sätt och bliva mera utslitna än arbetarna. Jag skulle sannerligen vilja rekommendera herr Sandström att skicka ett sällskap landsfogdar ned i gruvorna vid Grängesberg eller till någon annan dylik arbetsplats, och vi finge pröva huruvida de skulle se lika välmående ut och vara nöjda med kortare semester än de nu ha, när de arbetat där under några år. Jag är övertygad om, att de snart skulle erkänna, att arbetarna ha rättighet att få längre semester än landsfogdarna ha.

Herr Sandström framhöll vidare, att mitt påstående om, att arbetsköparna vore oresonliga i denna sak, var obefogat. Arbetarna ha, yttrade herr Sandström, ändå fått semester i stor utsträckning. Ja, herr Sandström, de ha fått det på det sättet, att 65 % av arbetarna, som genom sina avtal lyckats tilltvinga sig semester, erhållit en sådan på endast sex arbetsdagar och *därunder*. Det har också påpekats i socialstyrelsens utredning, att semestern för arbetarna inom storindustrin i allmänhet endast omfattar fyra dagar. En sådan anordning anser herr Sandström vara ganska bra, och att mitt påstående, att arbetsköparna vore oresonliga när det gällde arbetarnas semesterfråga, var obefogat. Och detta säger herr Sandström efter att ha förklarat att landsfogdarna borde ha sex veckors semester. Detta är en typisk inställning från de borgerliga partiernas sida, en inställning, som vi måste på allvar rikta oss emot och bekämpa.

Herr Västberg instämde i viss mån i de synpunkter jag i mitt förra anförande framförde. Jag kan understryka vad herr Västberg yttrade om den fackliga organisationens skyldighet. Det gäller verkligen för våra fackliga organisationer att på allvar gå in för att lära både regering och riksdag förstå, att ifrågavarande krav måste tillgodoses på bättre sätt än som skett. Herr socialministern ansåg, att dessa frågor i fortsättningen lämpligast borde behandlas vid avtalsförhandlingarna; de skulle då komma i sitt rätta ekonomiska sammanhang. Jag har tidigare påpekat, att där tillfälle yppats för arbetarna att tvinga sig till semestrar, de i största utsträckning icke lyckats uppnå längre ledighet än sex, i allmänhet fyra dagar. De, som varit med vid avtalsförhandlingar, veta, att i föreliggande fråga äro arbetsköparna i de flesta fall oresonliga. Det gäller alltså för oss, som sagt, om vårt krav avslås, att gå den väg herr socialministern anvisar, och ni få då bereda er på, mina herrar, att det kommer att bliva strid på arbetsmarknaden.

Jag kan sluta med vad jag nu sagt. Jag har velat understryka nödvändigheten av, att föreliggande spörsmål verkligen blir uppmärksammat, och att det måste bli något gjort i saken.

Jag vidhåller, herr förste vice talman, mitt yrkande.

Ang. ifrågasatt lag om arbetarsemester.
(Forts.)

Ang. ifråga-
satt lag om
arbetar-
semester.
(Forts.)

Herr Västberg: Herr talman! Jag vill först säga ett par ord till herr Kilbom, som sin vana trogen riktar sina angrepp mot de socialdemokratiska regeringarna och hävdar, att de skulle ha försummat något i föreliggande fråga. Om herr Kilbom emellertid läst igenom handlingarna, vet han hela gången av ärendets behandling. Arbetstidskommittén lade fram sitt förslag 1920. Detta gick då ut på remiss till de olika myndigheterna; och när dessa avgivit sina yttranden, kom socialstyrelsen fram med ett förslag 1925 efter en annan linje, i vilket föreslogs, att man skulle inarbeta bestämmelserna om arbetarsemester i en reviderad arbetarskyddslag. Det var följaktligen ett alldeles nytt moment, som därmed tillkom på detta område. Dessutom veta vi alla, att den socialdemokratiska regeringen år 1925 hade händerna fulla med arbetet på försvarsfrågan. Året efter framlade den vidare sina projekt rörande socialförsäkringsfrågan, såsom olycksfallsförsäkring, ökat statsbidrag till sjukkasor och moderskapsunderstöd. Dessutom hade ett förslag utarbetats angående arbetslöshetsförsäkring, fastän detsamma av kända skäl icke kom att föreläggas riksdagen sagda år. Man måste sålunda säga, att den socialdemokratiska regeringen vid denna tidpunkt hade fullt upp att göra med andra för arbetarklassen och landet viktiga frågor och därför hade fullgod ursäkt för att den icke lade fram förslag till reviderad arbetarskyddslag.

Vad sedan angår herr statsrådets uttalande, vill jag säga, att jag ingalunda hyser den uppfattningen, att man skall överföra frågan om arbetarsemester till att bli en kamp på arbetsmarknaden, utan tror, att det vore bättre för samhället i dess helhet att åstadkomma en rimlig lösning på lagstiftningens väg. Om herr socialministern emellertid giver uttryck åt den uppfattningen, att frågan bör lösas genom öppen strid på arbetsmarknaden eller vid förhandlingar parterna emellan, är detta en upplysning, som innebär, att man från den nuvarande regeringens sida icke har att vänta något förslag till lag om arbetarsemester, vare sig såsom särskild lagstiftning eller såsom inarbetad i en blivande arbetarskyddslag. Jag ber att för min del få tacka för upplysningen och hoppas, att svenska landsorganisationen och de svenska fackligt organiserade arbetarna lägga den saken på hjärtat. Jag är också alldeles övertygad om att man icke i fortsättningen behöver efterfråga, huru arbetarna komma att ställa sig vid avtalsförhandlingarna. Ha de ingenting att vänta från riksdagens eller regeringens sida, blir naturligtvis den enda nödvändiga åtgärden för dem att taga upp en avgörande kamp på arbetsmarknaden med alla de risker och all den förstörande inverkan som den för med sig.

Detta är en fråga, som arbetarklassen sätter sådant värde på, att den måste lösas. Kan den icke lösas under fredliga förhandlingar och med riksdagens ingripande, då skall ingen kunna hindra de organiserade arbetarna från att lösa den med de medel, som de ha till sitt förfogande, nämligen ett nedläggande av arbetet i industrien. Jag trodde, att en sådan kraftmätning skulle kunna undvikas i detta avseende genom att riksdagen och framför allt den borgerliga opinionen skulle begripa vad denna fråga betyder för den svenska arbetarklassen, men då den icke gör det, hoppas jag, att arbetarna begripa, huru de på bästa sätt skola lösa denna fråga.

Herr Johanson i Stockholm: Herr förste vice talman! Jag ber att få tacka herr socialministern för hans svar på min fråga. Jag tror, att det är av mycket stor betydelse, att det här blivit klarlagt, huruvida det är att förvänta något initiativ eller någon medverkan från statsmakterna för att lösa denna fråga. Då frågan varit föremål för överläggningar mellan arbetarna och arbetsgivarna, har man ständigt mötts av det argumentet, att vi äro icke benägna för att gå med på en längre semester än den som nu gäller — såsom bekant

fyra dagar i avtalen för industrien här i landet —, därför att, om vi gjorde det och frågan sedermera komme upp till behandling i riksdagen och kanske bleve föremål för lagstiftning, skulle naturligtvis riksdagen anse sig skyldig gå något längre, än som är gällande i kollektivavtalen, och detta är anledning nog för oss att vara återhållsamma. Vi måste ställa oss så, att vi icke komma i ett obehagligt läge just genom att kollektivavtalen medge längre gående semesterar än nu gällande, och sedan kunde genom lagstiftning åläggas ytterligare utökning av semestern.

Det har, såsom jag sade, sin stora betydelse, att det blir klarlagt, att vi icke nu kunna från statsmakterna förvänta något initiativ för ordnandet av arbetarnas semesterfråga, utan den saken måste ordnas i samband med träffande av kollektivavtal. Det är mycket möjligt, att det kan gå att utöka semestertiden jämväl på den vägen, men jag vill dock erinra därom, att Sverige är efterblivet. Om vi gå till våra grannländer Norge och Finland, skola vi finna, att Finland har en lagstadgad semester på sju dagar och i kollektivavtalen i Norge är semestertiden längre än enligt de svenska kollektivavtalen. Nu tittar herr Kilbom så argt på mig och gör mig förebråelser för att de socialdemokratiska regeringarna icke gjort något i semesterfrågan. Jag ber emellertid att få erinra herr Kilbom om att jag aldrig suttit i någon socialdemokratisk ministär och därför överhuvud icke kan påtaga mig ansvaret för dem.

På samma gång frågar herr Kilbom, varför landsorganisationen icke velat göra något i denna fråga. Ja, detta spörsmål kan ju vara nog så intressant att diskutera, om det vore på sin plats att här framställa det. Men jag vet icke, om det är på sin plats att just framställa en sådan fråga här i riksdagen, ty riksdagen är icke platsen för behandlingen av sådana frågor, som det åligger landsorganisationen att taga hand om, eller för framställande av interpellationer om vad landsorganisationen bör göra i en fråga, som är framlagd till riksdagens prövning. Det är kanske heller icke så nödvändigt att svara på den. Om herr Kilbom emellertid framställer frågan i ett annat sammanhang och inför ett annat forum, skall jag med nöje stå till tjänst.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det behöver kanske tilläggas några förklarande ord med anledning av den sista ärade talarens yttrande. Det lät, som om det skulle vara någonting fullständigt nytt att vid avtalsförhandlingar taga upp frågan om arbetarsemestern. Om jag icke läst mina tidningar och andra skrifter fel, förekommer det väl knappast några större avtalsförhandlingar utan att frågan om arbetarnas semester varit före och där man från arbetsarsidan sökt få semestertiden så vitt möjligt utvidgad. Jag har för min del alltid hyst den uppfattningen, att det vore önskvärt, om man vid förhandlingarna mellan arbetare och arbetsgivare kunde komma till större klarhet om huru man vill ordna semesterfrågan. Denna har under de senare åren också varit föremål för uppmärksamhet i samband med de projekt, som framförts för att få till stånd en omläggning av de s. k. lätthelgerna, så att man skulle kunna sammanföra dessa på ett lämpligare sätt än nu och på det sättet få en längre sammanhängande ledighet för arbetarna inom industrien utan att därigenom vålla de ekonomiska olägenheter för driften, vilka nu äro en följd av de många avbrotten.

Nu har här från riksdagen riktats en skrivelse i ett tidigare sammanhang till Kungl. Maj:t att åter taga frågan om arbetarskyddet under övervägande, och det säger sig självt, att man då kommer att taga hänsyn till de synpunkter, som nu blivit framförda. Jag önskar icke, att mitt uttalande nyss skall tagas till intäkt för att frågan från denna Kungl. Maj:ts sida skall anses avgjord i någon viss riktning.

Ang. ifrågasatt lag om arbetarsemester.
(Forts.)

Ang. ifråga-
satt lag om
arbetar-
semester.
(Forts.)

Emellertid har jag, som sagt, personligen alltid hyst och hyser fortfarande den förhoppningen, att frågan om arbetarnas semester skall i en alldeles särskild grad vara ägnad att i gott samförstånd upptagas till förhandling mellan arbetare och arbetsgivare, och detta just av det skäl, som jag tidigare i dag berört, nämligen att en sammanhängande ledighet för arbetarna otvivelaktigt skulle, med det jäkt, som numera råder inom industrien på många områden, vara ägnad att verksamt förhöja arbetsprestationerna i deras helhet och skulle därför kanske icke behöva medföra några i dagar räknade motsvarande direkta förluster för produktionen. Jag tror, att denna samförståndssynpunkt just i fråga om arbetarsemestern vore ägnad att vara nog så fruktbärande, om den togs upp till allvarlig diskussion, och det är icke min tro, såsom herr Västberg syntes taga för givet, att det skulle leda till upprivande strider, utan borde kanske kunna lösas i gott samförstånd mellan parterna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Karlsson i Grängesberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Spångberg, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 23 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 6.

Föredrogos vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera och därav påkallade lagförslag; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 37 § 5 mom. förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående utfärdandet av vissa bestämmelser rörande bröd, som hålles till salu.

*Ang.
ifrågasatta
bestämmelser
rörande bröd,
som hålles till
salu.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 39, hade herr *Laurin* föreslagit, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdandet av bestämmelser, att bröd, som hålles till salu, skulle säljas efter vikt, med fastställd maximiprocent vattenhalt.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Beträffande utskottets motivering hade reservation avgivits av herrar *Wachtmeister*, *Olsson* i Österbo och *Edberg*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Laurin*: Herr talman! Då jag väckte denna motion, var det självfallet i känslan av att här var ett fall, där producenternas och konsumenternas intressen kunde mötas. Fick man vid bakningen ej blanda upp mjölet med så mycket vatten som helst, så kvarstod ju icke längre behovet av dessa dyra mjölsorter, som suga till sig vatten. Utskottet förmenar nu, att producenternas intressen komma att tagas upp i annat sammanhang. Det är ju möjligt, och jag skall därför för tillfället lämna deras intressen åsido. Jag vill dock se en smula på vad utskottet har sagt beträffande konsumenterna.

Utskottet säger i det hänseendet: »Enligt vad utskottet inhämtat torde det visserligen understundom förekomma försäljning av bröd, innehållande otillbörligt mycket vatten, men endast vid större leveranser till sjukhus o. d.» Jag vill till detta först anmärka, att när man, som här skett, medger, att en otillbörlig sak förekommer, är det en ganska egendomlig motivering för ett avslag. Man har ju medgivit, att jag har rätt. Man söker emellertid sedan överskylla detta med att säga, att i andra fall skall nog den konsumerande allmänheten ge sitt missnöje till känna. Jag undrar emellertid, om utskottets ledamöter verkligen ha sett den lilla degklimp, som sedan blir det stora franska brödet. Det är sant, att det icke blott är vatten utan också luft med i spelet, men det förekommer dock enligt min mening ett fullkomligt otillbörligt beskattande av allmänheten. Den förvandling, som sker från den lilla minimala mjölsmulan till den lilla degklimpen upp till det stora franska brödet, ja, den har allmänheten vant sig vid, och den förstår icke vad den är utsatt för.

Jag skall icke trötta kammaren med någon längre utredning, men jag är dock i besittning av en hel del uppgifter från olika håll i landet, speciellt från Skåne. Dessa uppgifter visa, att man på skilda ställen och hos skilda firmor har en mängd brödsorter, som visst icke äro vad de utge sig för. Den ena firman har ett bröd av så och så stor vikt, den andra samma bröd av helt annan vikt. Det är en annan sida av samma sak. Om ni vilja undersöka saken, mina herrar, så skola ni finna, hur allmänheten föres bakom ljuset i detta fall.

Jag har i min motion också påpekat en annan sak, nämligen att man beträffande andra födoämnen, exempelvis mjölk, icke har rätt att blanda in vatten eller andra ämnen så mycket som helst, ty då åker man fast. Vid bakning har man emellertid rätt att fuska så mycket, som man har samvete till. Jag undrar, hur det skulle bli, om man skulle överlämna åt allmänheten att till exempel vaka över fetthalten i den mjölk, som saluföres. Jag undrar, om det icke då skulle bli som förr i världen, att samvetslösa personer skulle

Ang.
ifrågasatta
bestämmelser
rörande bröd,
som hålles till
salu.
(Forts.)

hålla i en skvätt vatten här och en där. I fråga om bakningen skall det emellertid tillåtas.

Jag vill till slut endast framhålla, att då det i år varit fråga om hjälpen till lantbruket, så har man fått höra de tonerna, att denna hjälp icke får gå ut över de arbetande klasserna och konsumenterna med ett enda öre. I detta fall tillåter man emellertid, att arbetarna icke få tillräcklig valuta för sina pengar. Jag är tämligen säker på, och de undersökningar, jag gjort, ge vid handen, att allmänheten i många fall luras på 12 à 15 procent av sina pengar. I varje fall kan man säga, att på detta sätt många, många kronor för arbetarfamiljerna gå till spillo genom, jag vill icke använda ordet bedrägeri, men i varje fall på ett sätt, som icke är tillbörligt.

Jag är trots utskottets avslagsyrkande fortfarande lika övertygad om att detta är en sak, där producenter och konsumenter kunde mötas, och jag tror alldeles säkert för min del, att man så småningom skall komma till, att även bröd skall säljas efter vikt och att vederbörande skola vara skyldiga att iakttaga vissa bestämmelser rörande den vattenmängd och för all del även andra otillbörliga ämnen, som inblandas i brödet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Wachtmeister: Herr talman! Jag skulle för min del icke haft det minsta mot att gå med motionärens förslag angående lagstadgad försäljning av bröd efter vikt med garanti för viss högsta vattenhalt, om jag överhuvud taget varit förvissad om en sådan lagstiftnings tekniska utförbarhet. Då emellertid så icke är fallet, och då motionären icke kunnat förebibriga övertygande skäl för möjligheten härav, har jag varit nödsakad att gå med på avslag. Jag har emellertid icke kunnat gå med på utskottets motivering, som jag ansett borde ha varit välvilligare, så att motionen, när den nu faller, åtminstone hade fallit framåt och man sålunda en gång i tiden kanske kunnat komma till ett resultat.

Min reservation var blank, därför att jag icke ville upptaga utskottets tid. Mitt yttrande nu skall också bli platoniskt utan något yrkande för att icke upptaga kammarens tid. Jag har intet yrkande.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten vid att motionären icke hemställt om en undersökning av möjligheten och lämpligheten av ett statsingripande, utan motionären har menat, att riksdagen skulle vara klar att på rak arm anhålla hos Kungl. Maj:t om utfärdande av bestämmelser på ifrågavarande område. Inom utskottet har icke höjts en enda röst, icke ens av motionärens egna partivänner, för ett bifall till motionen. Det har ansetts ur alla synpunkter olämpligt med ett sådant statsmakternas ingripande.

Jag har, herr talman, ingen anledning att uppehålla mig vid några detaljer, utan ber efter dessa få ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa nybyggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för upphuggning av cellfönster vid centralfängelset å Långholmen;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av arvoden och ersättningar åt befattningshavare vid vattendomstolarna m. m.;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av till statens järnvägars torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse hörande mark m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de ett dotterbolag till Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga aktierna i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för industrilänefonden;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Jönköpings stad om byte av viss mark i nämnda stad;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande personalorganisationen för statens vattenfallsverk m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande till viss personal vid statens fiskerihamnbyggnader utbetalta dyrtidstillägg m. m.;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kronans andel i vissa kostnader för reglering av sjön Balungen; och

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Kristianstad;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo jämte i ämnet väckta motioner;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förnyelse av kustfästningarnas båtmateriel;

nr 89, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning rörande det svenska försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.;

nr 90, i anledning av väckt motion om en omedelbar och fullständig svensk avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt;

nr 91, i anledning av väckt motion om utbetalande av visst belopp till sergenten C. H. Carlssons efterlevande;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss del av statslån för anläggning av järnvägar från Oskarshamn till Ruda och från Ruda till Älghult jämte i ämnet väckta motioner;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande säkerheten för statslån till Ämål—Ärjängs järnvägsaktiebolag;

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 23.

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden å Kungl. Djurgården till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag och till Stockholms stad; och

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag samt kronan och Stockholms stad rörande marköverlåtelse m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring i 40 § lagen om fattigvården; och

nr 24, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 17 § lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion, II:372, angående upprättande av ett svenskt institut för högsämningsforskning.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Wachtmeister</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 4 april,
› <i>Sävström</i>	› den 3 april och
› <i>Nilsson i Antnäs</i>	› 14 dagar fr. o. m. den 7 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.